

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

STAGFLASYON KAVRAMI, NEDENİ VE SONUÇLARI MISIR ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Alı ALOMAR ALBAKLI

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Tuba DİREKÇİ

GAZİANTEP
TEMMUZ 2023

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

Tezin Başlığı: Stagflasyon Kavramı, Nedeni ve Sonuçları, Mısır Örneği

Adı ve Soyadı: Alı ALOMAR ALBAKLI

Tezin Savunma Tarihi: 31/07/2023

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI
SBE Müdürü

Bu tezin yüksek lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığımı onaylarım.

Prof. Dr. İbrahim ARSLAN
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Tuba DİREKÇİ
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

imza

Prof. Dr. İbrahim ARSLAN (Jüri Başkanı)

.....

Prof. Dr. Tuba DİREKÇİ

.....

Prof. Dr. Mehmet ŞENTÜRK

.....

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İmza:

Adı ve Soyadı: ALI ALOMAR ALBAKLI

Öğrenci Numarası: 210501111001

Tezin Savunma Tarihi: 31.07.2023

ÖZET

STAGFLASYON KAVRAMI, NEDENİ VE SONUÇLARI MISIR ÖRNEĞİ

ALOMER ALBAKLI, Alı

Yüksek Lisans Tezi, İktisat Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Tuba DİREKÇİ

Temmuz, 2023, 91 sayfa

OPEC üyelerinin 1973 savaşında İsrail'i destekleyen ülkelere karşı petrolü siyasi bir baskı aracı olarak kullanması, küresel ekonomik ortamda büyük etki yaratmıştı. O dönemde petrol fiyatlarında yaşanan önemli artışın ardından Phillips'in ünlü eğrisindeki işsizlik ile enflasyon arasında ters yönlü ilişki olduğu iddiası gözden düşmüştür. Sonuç olarak, işsizlik ve enflasyon ilk kez aynı anda arttığı için Keynesyen analiz önemli eleştiriler almıştır. Bu ekonomik duruma stagflasyon adı verilmiştir. Ekonomi okulları, stagflasyonun birleşik bir yorumu üzerinde anlaşmaya varmamış ve İktisatçılar arasında olguyu açıklanması, ortaya çıkış nedenleri ve ortadan kaldırma yöntemleri konusunda görüş ayrılığına varmıştır. Bu çalışmanın amacı, stagflasyon olgusunu kısaca teorik çerçevede açıklamak; ardından aynı olgunun Mısır Devleti'nde ortaya çıkışını teorik olarak incelemek ve stagflasyonu, işsizlik ve enflasyonun toplamı alınarak büyüme oranı ile ilişkisi 1973-2020 dönemi için araştırmaktır. Çalışma, 1998-2002 dönemi hariç, Mısır ekonomisinin 1979-2020 döneminde stagflasyon yaşamış olduğu sonucuna varmıştır. Mısır'da stagflasyon ilk kez 1979 yılında ortaya çıkmıştır. Bunu, 1976 yılında uygulanan ekonomik dışa açıklık politikası nedeniyle ve aynı yıl enflasyonla mücadele için faiz oranlarının yükseltilmesi yatırım ve istihdamı olumsuz etkilemiştir. Bu çalışmada, Johansen Eşbütünleşme analizine göre, değişkenler arasında uzun dönemli ilişki gözlenmiştir. Mısır'da stagflasyon oranı ile ekonomik büyüme oranı arasında ters yönlü ilişki olduğu açıktır. Stagflasyon oranı %1 arttığında ekonomik büyüme oranı %0,326 azalmaktadır. Hata düzeltme modeli (ECM) hesaplanmıştır, buna göre modele bir şok geldiğinde ilişki zaman içinde tekrar dengeye gelebilmektedir. Son olarak CUSUM kare testi yapılmıştır. Ve model kurma hatasına restlenmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Stagflasyon, Phillips eğrisi, İşsizlik, İnflasyon,

ABSTRACT
STAGFLATION CONCEPT, CAUSE AND CONSEQUENCES
EGYPT SAMPLE

ALOMER ALBAKLI, Ali
Master Thesis, Department of Economics
Supervisor: Prof. Dr. Tuba DIREKCI
July, 2023, 91 pages

The use of oil as a tool of political pressure by OPEC members against countries that supported Israel in the 1973 war had a significant impact on the global economic environment. After the significant increase in oil prices at that time, the claim that there was an inverse relationship between unemployment and inflation in the famous Phillips curve was discredited. As a result, the Keynesian analysis received significant criticism as unemployment and inflation increased simultaneously for the first time. This economic situation is called stagflation. The aim of this academic research is to briefly explain the phenomenon of stagflation by economic stagnation in a theoretical framework. Then study this phenomenon in the State of Egypt theoretically and research the relationship between stagflation and the rate of economic growth in the period 1973-2020 by taking total unemployment and inflation. The study concluded that the Egyptian economy was subjected to stagflation during the period 1979-2020, with the exception of the period 1998-2002. Inflation accompanied by stagflation appeared for the first time in Egypt in 1979. This was due to the policy of economic openness applied in 1976 and the increase in interest rates to fight inflation in the same year, which negatively affected investment and employment. In this study, according to Johansen's cointegration analysis, a long-term relationship was observed between the variables. It is clear that there is an inverse relationship between the rate of stagflation and the rate of economic growth in Egypt. An error-correction model (ECM) was computed, according to which the relationship can stabilize over time when the shock hits the model. Finally, the CUSUM square test was performed. And the model has not been restored to the error of building.

Keywords: Stagflation, Phillips curve, Unemployment, Inflation,

ÖNSÖZ

Samimiyetini ve teşvikini hiçbir zaman unutmayacağı danışmanım Prof. Dr. Tuba Direkci'ye en derin şükranlarımı sunarım.

Bana akademik çalışmalarımı tamamlama fırsatı verdiği ve tüm araştırma araçlarını sağladığı için Gaziantep Üniversitesi'ne teşekkür ederim.

Babama, rahmetli anneme, kardeşlerime, eşime, çocuklarıma ve arkadaşlarıma minnettarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR	x

GİRİŞ

A. Araştırmanın Konusu ve Problemi.....	1
B. Araştırmanın Amacı ve Önemi	2
C. Araştırmanın Yöntemi	2
D. Hipotezler	2
E. Sınırlılıklar	3

I. BÖLÜM

STAGFLASYONUN TANIMI

1.1. Stagflasyon kavramı.....	4
1.1.1. Stagflasyonun oluşumu.....	5
1.1.1.1. Düal Stagflasyon Oluşumu	5
1.1.1.2. Aktüel Stagflasyon Oluşumu	6
1.1.1.3. Şarta Bağlı Stagflasyon Oluşumu	6
1.2. Stagflasyon göstergesinin ölçümü	7
1.3. Stagflasyon ortaya çıkışı	8

II. BÖLÜM

STAGFLASYONUN NEDENLERİ VE SONUÇU

2.1. Stagflasyonun Nedenleri	15
2.1.1. OPEC'in Petrol Fiyatlarını Artırma Kararı.....	15
2.1.2. Eksik rekabet	16
2.1.3. Emek piyasası.....	16
2.1.4. Yanlış İktisat Politikaları “Stop- go” Politikaları.....	17
2.2. Stagflasyonun sonucu ve belircileri.....	18
2.2.1. Düşük ekonomik büyüme oranları	18
2.2.2. Sürekli artan fiyatlar	20
2.2.3. Yüksek işsizlik oranları.....	21
2.2.4. Üretkenlik artış oranlarının düşürülmesi	22
2.2.5. Üretim kapasitesi kullanım oranlarının düşmesi	24
2.2.6. Düşük sermaye oluşumu oranı	24

III. BÖLÜM

İKTİSAT OKULLARI DÜŞÜNCESİNDE STAGFLASYON

3.1. Monetarizmin Düşüncesinde Stagflasyon	27
3.1.1. Hızlandırıcı Enflasyon Hipotezi	29
3.2. Neo-Klasik Düşüncesinde Stagflasyon	32
3.2.1 Rasyonel Beklentiler Hipotezine Göre Stagflasyon	32
3.3. Yeni Keynesyen Düşüncesinde Stagflasyon	35
3.4. Arz-Yönlü İktisat Teorisinde Stagflasyon	38
3.5. Kurumsal ekonomi okulunda Stagflasyon.....	40

IV. BÖLÜM

MISIR EKONOMİSİNDE STAGFLASYONUN TEORİK ÇERÇEVESİ VE UYGULAMALI ÇALIŞMASI

4.1. Gelişmekte Olan Ülkelerde Stagflasyonun Nedenleri	43
4.1.1 Ekonomik Sorunların Yükünün Uluslararası Kuruluşlar Aracılığıyla Aktarılması.....	44
4.1.2. Gelişmekte Olan Ülke Ekonomileri, Gelişmiş Ülke Ekonomilerini Farklılaştıran Özelliklere Sahiptir	45
4.1.3. Yanlış Para Politikası.....	45
4.1.4. Ekonominin İçsel Faktörleri.....	46
4.2. Mısır Ekonomisinde Stagflasyon Olgusu.....	46
4.2.1. Savaş Ekonomisi Dönemi (1966-1973).....	47
4.2.2. Ekonomik Dışa Açıklık Dönemi (1974-1982)	49
4.2.2.1 Stagflasyon Öncesi Dönem (1974-1978)	49
4.2.2.2 Stagflasyonun Başladığı Dönemi (1979-1982).....	49
4.2.3. Stagflasyonun Birinci Dönemi (1979-1997).....	50
4.2.3.1 Kapsamlı Ekonomik Reform Dönemi- ERSAP (1991-1995)	51
4.2.4. Stagflasyon İyileşme Dönemi (1998-2002)	52
4.2.5. Stagflasyonun İkinci Dönemi (2003-2021).....	52
4.3. Literatür Taraması.....	53
4.4. Uygulamalı Çalışma.....	64
4.4.1. Birim Kök Testleri	66
4.4.1.1. Genişletilmiş Dickey-Fuller Testi (ADF).....	66
4.4.1.2. Kırılmalı Birim Kök Testi	69
4.4.2. Johansen Eşbütünleşme Testi.....	72
4.4.3. Hata Düzeltme Modeli (ECM)	74
4.4.4. CUSUM Square Testi	75
4.4.5. Tartışma	76

SONUÇ VE ÖNERİLER	79
KAYNAKLAR	82
EKLER	90
VITAE	93

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Enflasyon Oranı % Bazı Ülkeler(1982 – 1971)	12
Tablo 2. İşsizlik Oranı % Bazı Ülkeler (1971– 1982)	13
Tablo 3. Stagflasyon Oranı % Bazı Ülkeler (1971 – 1982).....	13
Tablo 4. Büyüme oranları % Bazı Ülkeler (1971 – 1982).....	19
Tablo 5. Brüt sabit sermaye oluşumu büyümesi % (1971 – 1982).....	25
Tablo 6. Literatür Taraması Özeti.....	59
Tablo 7. Uygulamalı Çalışma Verileri	64

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 Phillips eğrisi	9
Şekil 1.2 Stagflasyonun ortaya çıkmasından önce enflasyon ve işsizlik arasındaki ilişkisi.....	9
Şekil 1.3 Dönem İçinde petrol fiyatları (1965-1985).....	11
Şekil 2.1 ABD, nin işgücü üretkenlik büyüme (1972-1982)	23
Şekil 2.2 İngiltere, nin işgücü üretkenlik büyüme (1973-1982).....	23
Şekil 3.1 Kısa ve uzun dönem uyumcu beklentili phillips eğrisi	29
Şekil 3.2 Uzun dönem phillips eğrisinde deflasyonist politikanın enflasyon ve işsizlik oranlarına Etkisi.....	31
Şekil 3.3 Rasyonel beklentiler kuramında enflasyonu oluşturan mekanizma.....	34
Şekil 3.4 Yeni keynesyen'e göre negatif arz şoku	37
Şekil 4.1 Mısır ekonomisinde işsizlik, enflasyon ve stagflasyon oranları (1973-2021).....	48

KISALTMALAR

- ABD** : Amerika Birleşik Devletleri
- ADF** : Augmented Dickey-Fuller
- AINF** : Enflasyon oranı (Inflation rate)
- AST** : Stagflasyon oranı (stagflation rate)
- AUN** : İşsizlik oranı (Unemployment rate)
- CEIC** : China Economic Information Center (Çin Ekonomik Bilgi Merkezi)
- DOM** : Doğrusal Olasılık Modelleri
- ECM** : Hata Düzeltme Modeli
- ERSAP** : Ekonomik Reform ve Yapısal Uyum Programı (Economic Reform And Structural Adjustment Program)
- GEM** : Global Economy Model (Küresel Ekonomik Modeli)
- GSMH** : Gayrisafi Milli Hasıla
- IMF** : Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund)
- MACE** : Multiple Attribute Continuous Evaluation (Çoklu Öznitelik Sürekli Değerlendirme)
- OECD** : (Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü) Organisation for Economic Cooperation and Development
- OLS** : Ordinary Least Squares (En Küçük Kareler)
- OPEC** : Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (Organisation of Petroleum Exporting Countries)

GİRİŞ

Yüksek işsizlik oranları ve düşük ekonomik büyüme oranları ile temsil edilen ekonomik durgunluk sorununa çözüm arayışları, ekonomik ve sosyal boyutları nedeniyle birçok ekonomik çalışmanın odak noktası olmuştur. Ayrıca, Yüksek enflasyon oranları sorununun çözümü dünya çapında birçok iktisatçıyı meşgul etmiştir. Ekonomistler, geçen yüzyılın yetmişli yıllarından önce yüksek işsizlik ve enflasyon oranlarını aynı dönemde görmüyorlardı. Oysa geçen yüzyılın yetmişli yıllarında daha önce yaşanmamış bir ekonomik krizin doğuşu ortaya çıktı. Bu ekonomik problemi- stagflasyon- birçok sanayileşmiş ve kapitalist ülkede ortaya çıktıkça, stagflasyon olgusu en tartışmalı olgulardan biri ve ekonomik akımlar ile düşünce okulları arasında bir çekişki noktası haline gelmiştir.

A. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Stagflasyon, dünyadaki birçok ekonominin şikâyet ettiği en önemli ekonomik sorunlardan birisi ve İktisat bilimlerinin en önemli konularından biridir. Bu yüzden Stagflasyon kavramı, nedenleri ve sonuçları çalışmanın ana konusu seçilmiştir. Deneyimlerinden yararlanmak amacıyla Mısır Devleti'ndeki stagflasyon deneyimini seçilmiştir.

Stagflasyonun nedenleri ve sonuçları, en önemlisi ekonominin doğası ve yapısı olan birçok nedenden dolayı ekonomiler arasında farklılık göstermektedir. Çalışmanın problemi genel olarak stagflasyonun nedenlerini, sonuçlarını ve bileşenlerini araştırmak şeklinde özetlenmektedir. Ardından gelişmekte olan ekonomilerden biri olan Mısır ekonomisinin özellikle stagflasyonla mücadele konusundaki deneyiminin tespit edilmesidir. Ayrıca Mısır'da ekonomik büyüme oranı ile stagflasyon oranı arasındaki ilişkinin araştırılmasıdır.

Araştırmanın problemi ana soru ile formüle edilebilir: Ekonomideki stagflasyon olgusunun gerçek nedenleri ve sonuçları nelerdir? Bu ana sorudan bir

dizi alt soru ortaya çıkar. Stagflasyonun bileşenleri nelerdir ve nasıl hesaplanabilir? Stagflasyon nasıl ortaya çıktı ve bileşenlerinin durumu ortaya çıkmadan önce nasıldı? İktisat teorilerinde stagflasyonun yeri nedir? Hangi faktörler stagflasyona neden olur? Dış etkenler mi, iç etkenler mi? Yoksa iç faktörlerin dış etkenlerle etkileşimi stagflasyonun nedeni midir Stagflasyona neden olan faktörlerin göreceli önemi nedir? Ayrıca, hem stagflasyon oranı hem de ekonomik büyüme arasındaki ilişki nedir? Tüm bu sorularla araştırmanın problemini özetleyebilmektedir.

B. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Stagflasyon, işsizlik ve enflasyondan oluşu her ikisi de ekonomiyi olumsuz etkileyen faktörlerdir (Yiğitbaş, 2021, s. 39). Bu çalışma, işsizlik ve enflasyondan oluşan stagflasyonun, ekonomik büyüme oranı, üzerindeki etkileri, uygulamalı olarak incelemeyi amaç edilmiştir.

Çalışmanın önemi, bu problemleri tespit etmek ve ona dair ileri çalışmalara katkı sağlamaktır.

C. Araştırmanın Yöntemi

Konu, grafik ve tablolar kullanılarak Açıklanacaktır. Ardından birim kökü analizi, johansen eşbütünleşme testi ve ECM (Hata düzeltme modeli) kullanılarak ekonometrik bir inceleme yapılacaktır.

D. Hipotezler

Burada hipotezimiz (H_0) Stagflasyon, büyümeyi etkilemez. Alternatif hipotezimiz (H_1) stagflasyon, büyümenin etkiler, şeklinde olacaktır,

$$GR_t = \alpha + \beta_2 STAG_t + u_t$$

$$H_0: \beta_2 = 0$$

$$H_1: \beta_2 \neq 0$$

(H_0) Kabul edilirse, değişkenler arasında ilişkin bulunamamıştır, anlamı çıkar.

(H_1) kabul edilirse, (H_0) hipotezi reddedilmiş demektir. Yani değişkenler arasındaki ilişki vardır denilebilir.

E. Sınırlılıklar

Bu çalışma, kavramsal çerçeve itibariyle ulaşılabilen dergiler, makaleler, doktora ve lisansüstü tezleri, internet veri tabanları, süreli yayınlar gibi yazılı bilgili kaynakları ile sınırlandırılmıştır.

Yine çalışmanın uygulama kısmında yer alan enflasyon oranı artı işsizlik oranı (stagflasyon oranı) ve ekonomik büyüme ilişkisinin analizi ve kullanılan testler için EvIEWS paket programı kullanılmıştır. İnceleme konusunu, Mısır ülke ilgili değişkenler 1973 ile 2020 dönemlerini kapsayan yıllık değerleri ile sınırlı kalmıştır.

I. BÖLÜM

STAGFLASYONUN TANIMI

1.1. Stagflasyonun Kavramı

Stagflasyon, kötü ekonomik fenomenlerden biridir ve bu fenomeni incelemeye başladığımızda birçok tanımıyla karşılaşırız. Bu nedenle, bu tanımlardan en önemlilerini göstereceğiz.

Sözlük olarak; Geçen yüzyılın yetmişli yıllarında İngilizcede stagnant (durgun) ile inflation (enflasyon, fiyatlar genel düzeyinin hissedilir ve sürekli artışı) kelimelerinin birleşmesinden türetilmiştir. Terim olarak; enflasyonun ile resesyon aynı zamanında görüldüğü durumdur (Blinder, 1979, s .63).

Siegel'e göre stagflasyon, yüksek enflasyon ve işsizlik oranlarının aynı anda olduğu bir durumdur (Siegel, 1987, s. 608).

Stagflasyon, yüksek işsizlik oranlarının eşlik ettiği yüksek enflasyon oranlarının eşlik ettiği dönemleri ifade eden ekonomik bir olgudur (Ali, 1993, s. 4).

Paul Samuelson'a göre stagflasyon, büyüme ve istihdamda bir durgunluk ve aynı zamanda fiyatlarda büyük bir artış olarak tanımlanmaktadır (Samuelson, 1991, s. 235).

Yine farklı bir çalışmada, stagflasyon yüksek enflasyona rağmen durgunluğun da mevcut olması, stagflasyonun odak noktasını oluşturmaktadır. Stagflasyonun bu özelliği enflasyon ve işsizlik oranları karşılaştırılınca, en belirgin şekilde ortaya çıkmaktadır. Çünkü bu göstergeler, iktisadi istikrar açısından gerekli olan fiyat istikrarı ve tam istihdamın gerçekleşmekten ne kadar uzak olduklarını yansıtmaktadır" (Turhan, 1987, s. 433).

Stagflasyonun önceki tanımlarından açıkça anlaşılmaktadır ki:

- Önceki tanımlar, ekonomik durgunluk veya işsizliğin enflasyon veya fiyat artışları ile ilişkisi olan stagflasyonun temel bir özelliğine odaklanmaktadır.
- Stagflasyonla ilgili tüm tanımlar işsizlik ve enflasyon üzerinedir. Ancak hangi tür işsizlik ve hangi tür enflasyon olduğu Belirlenmemiştir.
- Önceki tanımlarda işsizlik ve enflasyondan kastedilen, nedenlerine bakılmadan veya olguyu ölçmeden iki terimin genel anlamıdır.

Önceki tanımlarda pek çok belirsiz nokta mevcuttur. Bir ekonominin stagflasyon halinde olduğu nasıl yargılanabilir? Enflasyon ve işsizlik oranı ne düzeyde olmalıdır? Ve stagflasyon içinde olmayan bir ekonomiyi yargılamak için enflasyon ve işsizlik oranının asgari sınırları nelerdir?

1.1.1. Stagflasyonun oluşumu

Stagflasyonun oluşumunu başlık olarak üç biçimde incelemek mümkündür (Çöloğlu, 1983, s. 15-28).

- a) Düal Stagflasyon Oluşumu
- b) Aktüel Stagflasyon Oluşumu
- c) Şarta Bağlı Stagflasyon Oluşumu

Bunları sırası ile açıklayacak olursak

1.1.1.1. Düal Stagflasyon Oluşumu

Bu oluşumda işsizlik ve enflasyona ilişkin açıklamalar ve tüm yaklaşımlar verilmektedir. Bu oluşumu üç şekilde açıklanabilir.

- Çok yüksek Ücret Yaklaşımı

Yüksek Ücret Yaklaşımında yapısal enflasyonu ve ücret fiyat enflasyonu teorisini açıklamaya çalışır. Diğer bir ifade ile, enflasyon ve işsizliğin yüksek ücretlerdeki kaymanın bir sonucu olarak ortaya çıktığını iddia ediyor. Ekonomide istihdam edilen (kalifiye) emeğe yüksek ücretler ödenir. Daha yüksek ücretler ödendiğinde, bu ücretlerin maliyetler yoluyla fiyatlara yansımaları sonucunda ekonomide enflasyon oluşacaktır. Bu arada ekonomiye yeni katılan genç ve vasıfsız işgücü yüksek ücretlerle çalıştırılmayacağı için ekonomide işsizlik enflasyonla başlayacak.

- **Karşıt talep yaklaşımı**

Ekonomideki genel dengesizlik genellikle yapısal dengesizlikten kaynaklanır. Yani ekonomide yapısal işsizlik genel işsizliğe, yapısal enflasyon ise genel enflasyona yol açacaktır.

- **Talep Resesyonu Yaklaşımı**

Bu yaklaşımda ise, kullanılmayan kapasiteden dolayı artan birim maliyetlerinin doğurduğu sonuçlara dayandırılır.

1.1.1.2. Aktüel Stagflasyon Oluşumu

Bu yaklaşıma kadar olanlarda bütün olgu enflasyon ve işsizlik teorileri ile açıklanmaya çalışılmıştır. Aktüel stagflasyonu üç sınıfa ayırabiliyoruz.

- **Kapalı Stagflasyon Oluşumu**

Kapalı stagflasyon oluşumunda enflasyon ve işsizlik nedenleri aynıdır. Bir başka ifade ile, ekonomide hüküm süren enflasyonun nedenleri aynı zamanda ekonomideki işsizliğin nedenleri de olmuştur. İşsizliğin nedenleri de enflasyonun nedenlerini oluşturmaktadır.

- **Kurumsal Stagflasyon Oluşumu**

Bu oluşum, devletin ekonomi politikalarının bir sonucu olarak ortaya çıkar. Alınan tüm önlemler istenilen sonuçları vermeyebilir ve bunun nedeni ekonomide hastalığın teşhisinde yapılan hatalardan kaynaklanmaktadır. Yanlış ekonomik ve bilimsel önlemler ekonomiyi çöküşün başlangıcına götürebilir.

- **Sebep-sonuç Stagflasyon oluşumu**

Ekonomide alınan tüm önlemler işsizliği azaltmayı amaçlasa da enflasyonun önüne geçilememesi sonucu ortaya çıkar. Bazı önlemler işsizliği azaltırken enflasyonu besler veya tersine, enflasyonu düşürürken işsizliği besler. Her iki yöntemin de sonucu stagflasyondur.

1.1.1.3. Şarta Bağlı Stagflasyon Oluşumu

Bu oluşuma göre, ekonomide işsizlik ve enflasyon sebepleri aynı döneme denk geliyor ve çelişki buradan doğar. İşsizlik ve enflasyon nedenleri gelince birbiriyle çelişkili değildir.

Yüksek taban ücretler- Yüksek para genişlemesi, yüksek toplam talep-potansiyel emek strüktüründe talep uyumsuzluğu, yükselen piyasa fiyatları toplam sermaye stoku strüktüründe talep uyumsuzluğu gibi nedenlerle ortaya çıkan çelişkili durumlarla stagflasyon açıklanmaya çalışılır. Ancak stagflasyonu, bu çelişkili nedenlerle açıklayabilmek için teorilerle ele alınması gerekmektedir.

Örnek olarak: Monetarist teori, stagflasyonu katı kalıplarda ele alır. Para arzı ve enflasyondan kesinlikle taviz vermez. Doğal bir işsizlik oranı her zaman vardır.

Keynes'e göre, Keynesyen teori, stagflasyonu düşük istihdam ve enflasyon teorisi ile açıklayamaz. Yeni Keynesçiler, toplam talepteki düşüşün bağımsız ücretlerdeki artışla çakıştığını iddia etmişlerdir.

Koşullu stagflasyonun oluşumu, anlaşıldığı üzere, koşul olarak enflasyon ve işsizliğin bir arada bulunmasını göstermektedir.

1.2. Stagflasyon Göstergesinin Ölçümü

Ekonomistler, bir ekonomide stagflasyon olgusunu gözlemlerken, enflasyon ve işsizlik oranlarının toplamının bileşik bir endeksine güvenirlir. Burada çıktıya stagflasyon oranı denir (Maatouk, 1991, s. 148).

Aşağıdaki denkleme göre ifade edilebilir: (Al-Saadi, 2017, s. 97).

$$AST = AINF + AUN$$

AST : Stagflasyon oranı.

AINF: Enflasyon oranı.

AUN : İşsizlik oranı.

Stagflasyon oranı %8 aşarsa, bir ekonominin stagflasyon durumunda olduğu söylenebilir ama işsizlik ve enflasyon oranlarının %4 üzerinde olması şartıyla (Awad, I. L. 2002: s. 28).

Bir çalışma, stagflasyon oranı %10 aştığında bir ekonominin stagflasyon durumunda olduğuna karar verilebileceğini göstermektedir. (Al-Mahjoub, A. R. 1990: s.17) Stagflasyon oranının %10 geçmesi mümkündür ancak sadece işsizlik oranı -ya da sadece enflasyon oranı- en yüksek seviyesinde %4 geçmez. İşsizlik oranının %4 ulaşmasının tam istihdam düzeyini ortadan kaldırmadığı bilinmektedir. Bu durumda, işsizlik oranı geçici işsizlik ile eş anlamlıdır. Geçici işsizlik bir durgunluk sırasında artmaz, bunun yerine piyasada daha az iş fırsatı olduğu için

işçiler iş güvenliği konusunda daha fazla endişe duymaya başladıkları için azalma eğilimindedir (Saqr, 1983, s. 127).

Bazı iktisatçılar, üretim ve istihdam düzeyleri üzerindeki olumlu etkileri nedeniyle enflasyonun belirli sınırlar içinde düşürülmemesini önemli görmektedir, enflasyon oranının 3%- %4 civarında olması tehlikeli sayılmaz (Tobar, 1990, s. 180-191).

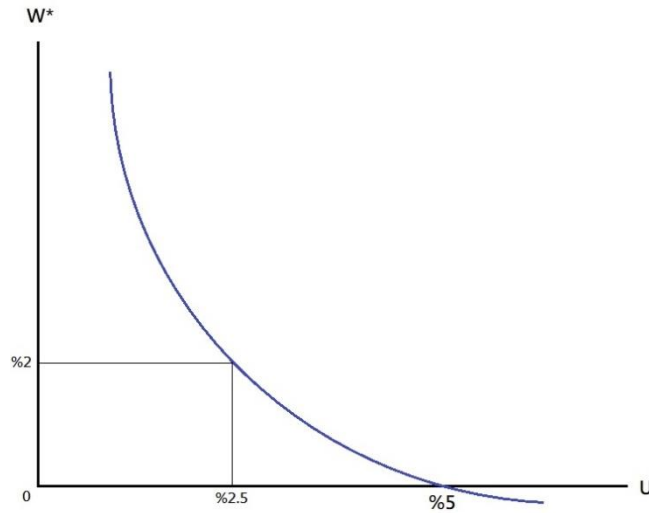
Özetle, doğru stagflasyon ölçme süreci, araştırmacının gördüğü şekliyle hem işsizliği hem de enflasyonu ölçmenin doğruluğuna bağlıdır. Ayrıca, stagflasyonu ölçen çalışmaların çoğu, işsizliğin türünü veya enflasyonun nedenlerini ele almamıştır.

1.3. Stagflasyon Ortaya Çıkışı

Keynes'in efektif talebi artırma önerisi sayesinde ekonomiye devlet müdahalesi artmıştır. Keynes, 1929'da Büyük Buhran sorununu çözmeyi başarmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın Büyük Buhranı, 1940'larda Keynes'in politikaları sayesinde aşılmıştır. Bu dönemde devletin yarattığı ek talep, toplam efektif talebin olmaması nedeniyle enflasyonist baskı yaratmadan istihdamı artırmıştır (Akkaya, 1991, s. 226).

1958'de, ekonomist "Phillips", 1861-1957 döneminde işsizlik ve parasal ücretler üzerine istatistikler ve veriler kullanarak İngiliz ekonomisinin uygulamalı bir incelemesini yaptı. Bu çalışmada, ücretlerin maliyetlerin ve ardından fiyatların önemli bir bölümünü temsil ettiği göz önüne alındığında, Phillips işsizlik oranı ile parasal ücretlerdeki değişim oranı (enflasyon) arasındaki ilişkiyi tahmin etmiştir. Bu çalışmanın sonuçları, işsizlik ile enflasyon arasında ters bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır. İşsizlik oranı arttığında enflasyon oranı düşme eğilimindedir ve işsizlik oranı düştüğünde enflasyon oranı yükselme eğilimindedir. Bu ilişki, Phillips eğrisi adı verilen ünlü bir eğri ile temsil edilir (Bocutoğlu, 2013, s.182).

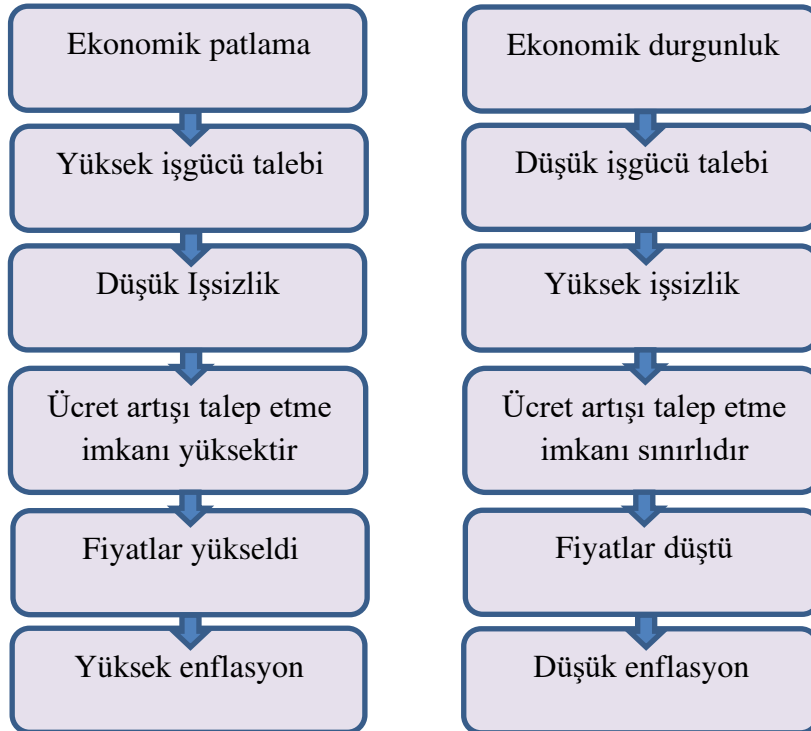
Phillips eğrisi, enflasyon teorisindeki korelasyonu gösterir. Buna göre, devlet enflasyon için daha yüksek bir fiyat ödemeye razıysa, daha düşük işsizlik seviyeleri satın alabilir (Samuelson ve Nordhaus, 1995. s. 620). Şekilde gösterildiği gibi.

Şekil 1.1 Phillips eğrisi (Bocutoğlu, 2013, s. 182)

W^* : Parasal ücret değişme oranı. U : İşsizlik oranı

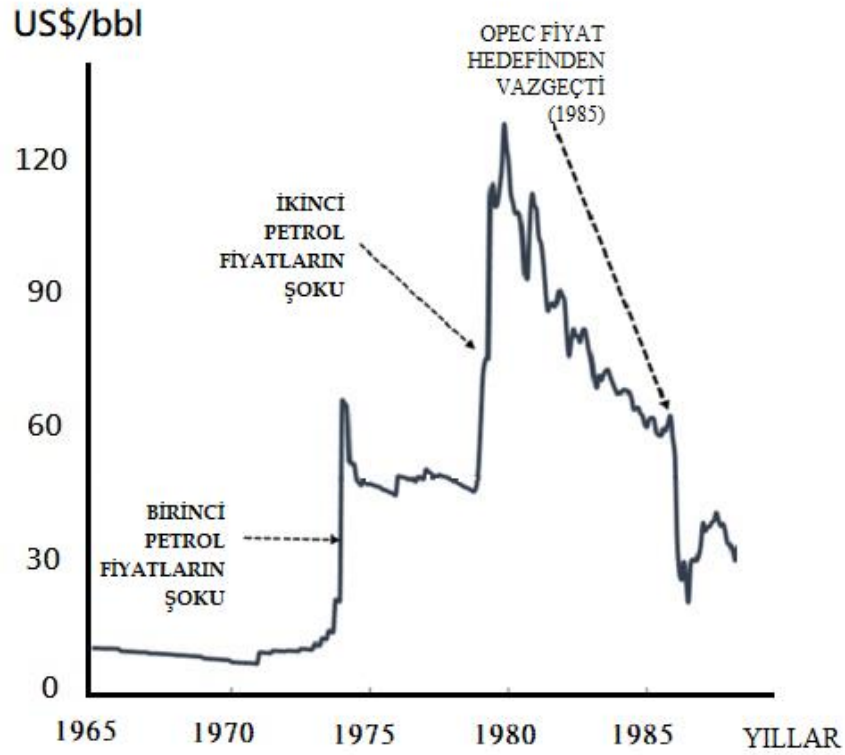
Phillips, ekonomik döngünün aşamalarında olanlarla ters bir ilişki olduğunu, çünkü ekonomik patlama dönemlerinde emeğe olan talebin arttığını ve işsizlik oranının düşük olduğunu ve bu nedenle işçilerin ücretlerde artış talep etme fırsatına sahip olduğunu açıkladı. Ekonomik gerileme dönemlerinde işçi talebinin düşük ve işsizlik oranının yüksek olması nedeniyle işçilerin daha yüksek ücret talep etme kabiliyetleri kısıtlanmakta ve ücret artış hızı önemli ölçüde düşmektedir (Bouabid, 2019, s. 79).

Şekil 1.2 Stagflasyonun ortaya çıkmasından önce enflasyon ve işsizlik arasındaki ilişki (Bouabid, 2019, s. 79)

Phillips, Keynesyen düşüncesinin ulaştığı sonucu destekledi. Geçen yüzyılın yetmişli yılların ortalarından beri, enflasyon ve işsizlik arasındaki ilişki artık ters değil, doğrudan bir ilişki haline geldiğinden, bu ilişki beklenmedik bir şekilde gelişmiştir (Bouabid, 2019, s. 79).

15 Ekim 1973'te Arap Petrol İhraç Eden Ülkeler Birliği (OPEC), Arap-İsrail savaşında İsrail'i destekleyen ülkeler üzerindeki baskının bir ölçüsü olarak İsrail'i destekleyen ülkelere petrol satışını yasaklamış ve bu yasağın önemli etkileri olmuştur. Petrol fiyatları dört katına çıktı ve küresel bir ekonomik kriz başladı. Başlıca üretici ülkelerin temel ekonomik göstergeleri olumsuz etkilenmiş ve Bretton Woods'ta kurulan küresel para sistemi çökmüş ve ticaret hacmi daralmıştır. Petrol fiyatlarındaki sürekli artış, petrol ihraç eden ülkelerin iyi gelirler elde etmesine yol açmış ve ithalatçı ülkelerin petrol arzında bir kriz ortaya çıkmıştır. Üretim maliyetleri çok artmış ve küresel ekonomik gerileme başlamıştır. Fiyatlardaki akıl almaz artış nedeniyle talep azalmış ve ardından üretim ve emek talebi azalmıştır. Yüksek enflasyon oranı ile birlikte işsizlik oranları yükselmiş ve böylece birçok ülke ekonomisi stagflasyonun ortaya çıkışına tanık olmaya başlamıştır. Bu dönemde enflasyon ve işsizliğin aynı anda artış ya da azalış gösteremeyeceğini savunan Keynesyen ekonomiye olan güven sarsılmış ve Keynesyen ekonomi bu dönemde etkinliğini kaybetmiştir (Öztürk ve Saygın, 2017, s. 3).

Şekil 1.3 Dönem içinde petrol fiyatları (1965 – 1985)

(<https://databank.worldbank.org>)

1979'daki İran devrimi ve İran-İrak savaşı, iki ülkedeki ham petrol ihracatının askıya alınmasına katkıda bulundu. Bu, petrol fiyatlarında bir artışa ve sermaye malları ile tüketim mallarının fiyatlarında benzer bir artışa yol açtı, böylece stagflasyon sorunu yeniden ortaya çıktı. Kısaca, stagflasyonun ortaya çıktığı zaman dilimi aşağıdaki gibi gösterilebilir (Kasım'i, 2018, s. 38).

- 1974-1973: İlk petrol şoku
- 1975: Stagflasyonun başlangıcı
- 1979-1976: Ekonomik göstergelerde hafif iyileşme
- 1979-1976: “Petrodolar” fonları nedeniyle borçluluk olgusunun gelişimi
- 1979: İkinci petrol şoku
- 1982-1980: Stagflasyonun geri dönüşünün yansımaları
- 1985: Petrol fiyatlarının çöküşü
- 1986: Küresel petrol krizi.

Dönem boyunca (1973-1980), birçok büyük üretici ülkedeki ekonomik göstergelerin çoğu bir kargaşa durumuna tanık oldu. Bazı üretici ülkeler için işsizlik ve enflasyon gözden geçirerek stagflasyonun ortaya çıkışını tespit edilebilir.

İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya ve Amerika Birleşik Devletleri, 1958 yılından 1973 yılı yani stagflasyonun ortaya çıkmasından önce %5 aşan büyüme oranları yakalayan en büyük sanayileşmiş ülkeler arasındadır ve stagflasyonu en çok açıklayan ülkelerden seçilmiştir.

Tablo 1: *Enflasyon Oranı % Bazı Ülkeler (1971-1982)*

	ABD	İngiltere	Japonya	İtalya	Fransa
1971	4.29	9.44	6.39	4.79	5.39
1972	3.27	7.07	4.84	5.74	6.06
1973	6.18	9.19	11.6	10.79	7.38
1974	11.05	16.04	23.22	19.15	13.64
1975	9.14	24.2	11.74	16.95	11.68
1976	5.74	16.56	9.37	16.61	9.62
1977	6.50	15.84	8.16	17.13	9.49
1978	7.36	8.26	4.2	12.09	9.25
1979	11.25	13.42	3.7	14.79	10.64
1980	13.55	17.96	7.77	21.06	13.56
1981	10.33	11.87	4.9	17.96	13.31
1982	6.13	8.6	2.74	16.48	11.97

Kaynak: Dünya Bankası (<https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#>).

Tablo 1'e göre, enflasyon oranının normal seviyelerden daha yüksek olduğunu fark etmek kolaydır. 1973-1974 yıllarında, petrol fiyatlarındaki artıştan kaynaklanan yüksek üretim maliyetleri nedeniyle, incelenen tüm ülkelerde enflasyon oranı normal seviyelerin çok üzerine çıkmıştır. Birinci petrol şokunu takip eden yıllarda işsizlik oranı düşüktü, sonra ikinci petrol şoku ile 1979-1980 yıllarında yüksek seviyesine geri döndü.

Tablo 2: *İşsizlik Oranı % Bazı Ülkeler (1971– 1982)*

	ABD	İngiltere	Japonya	İtalya	Fransa
1971	5.9	3.3	1.2	5.44	2.67
1972	5.6	3.7	1.4	6.39	2.77
1973	4.9	2.6	1.3	6.37	2.69
1974	5.6	2.6	1.4	5.38	2.86
1975	8.5	4	1.9	5.82	4.08
1976	7.7	5.5	2	6.64	4.47
1977	7.1	5.8	2	--	5.01
1978	6.1	5.7	2.2	7.24	5.27
1979	5.8	5.3	2.1	7.64	6.03
1980	7.1	6.8	2	7.53	6.42
1981	7.6	10.4	2.2	--	7.54
1982	9.7	10.9	2.4	9.03	8.2

Kaynak: Dünya Bankası (<https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#>).

İlk tablodaki gibi, işsizlik oranları, enflasyon oranlarındaki yükselişe denk gelen ve ilk kez doğrudan bir ilişki kuran 1974 yılında önemli ölçüde yükselmeye başlamıştır.

Tablo 3: *Stagflasyon Oranı % Bazı Ülkeler (1971 – 1982)*

	ABD	İngiltere	Japonya	İtalya	Fransa
1971	10.19	12.74	7.59	10.23	8.06
1972	8.87	10.77	6.24	12.13	8.83
1973	11.08	11.79	12.9	17.16	10.07
1974	16.65	18.64	24.62	24.53	16.5
1975	17.64	28.2	13.64	22.77	15.76
1976	13.44	22.06	11.37	23.25	14.09
1977	13.6	21.64	10.16	--	14.5
1978	13.46	13.96	6.4	19.33	14.52

Tablo 3: *Stagflasyon Oranı % Bazı Ülkeler (1971 – 1982)(devamı)*

1979	17.05	18.72	5.8	22.43	16.67
1980	20.65	24.76	9.77	28.59	19.98
1981	17.93	22.27	7.1	--	20.85
1982	15.83	19.5	5.14	25.51	20.17

Kaynak: Dünya Bankası (<https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#>) Tablo 1 ve Tablo 2'nin toplanmasından elde edilen sonuç.

Tablo 3'e göre 1973'ten hemen sonra enflasyon ve işsizlik oranı yükselmiştir. Her ülkenin enflasyon ve işsizlik oranları ayrı ayrı karşılaştırıldığında, 1974 yılında stagflasyonun başlamasının küresel Petrol fiyatlarındaki yükselişe denk geldiği onlaşılmaktadır.

1970'lerde Phillips'in iddia ettiği gibi enflasyon ve işsizlik arasındaki ters ilişki ortaya çıkmamış, enflasyon ve işsizliğin birlikte artması Keynesyen okula olan güvenin kaybolmasına neden olmuştur. Bu krizi açıklayamayan ve popülaritesini yitiren Keynesyen ekonomiye göre, ekonomide durgunluk enflasyonu bir arada görmek mümkün değildi. Bu duruma stagflasyon deniyor ve Phillips eğrisindeki gibi ters bir ilişki yoktur (Öztürk ve Saygın, 2017, s. 5).

II. BÖLÜM

STAGFLASYONUN NEDENLERİ VR SONUÇU

2.1. Stagflasyonun Nedenleri

Stagflasyonun nedenleri değişkendir. Bu nedenleri ele alan pek çok araştırmada farklı isimler altında ancak tek bir içerikle ele alınmaktadır. Bu yüzden stagflasyonu diğerlerinden daha fazla açıklayabilecek sebepleri seçilip kısaca açıklanacaktır.

2.1.1. OPEC'in Petrol Fiyatlarını Artırma Kararı

Filistin Sorunu 1973 Petrol krizinin temel parametrelerinden biridir. Yahudi'lerin haksız bir şekilde Filistin'e yerleşme çabaları sonucu Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere destekli İsrail Devlet'inin kurulması aralıklarla uzun yıllar sürecektir bir Arap-İsrail savaşlarının da tohumlarını atıyordu. Arapların İsrail'in kurulmasına tepki olarak bu duruma karşı gelmeleri 1948 yılında ilk saldırıların başlaması 1973 petrol krizine giden yolun başlangıcını teşkil ediyordu (Mut, 2010, s. 23).

Talep faktörlerine göre, gelişmekte olan ülkelerin sanayi mallarına olan talebi, satın alma gücünün büyük bölümünün OPEC ülkelerine kayması nedeniyle azalmış. "Petrol doları" uluslararası bankalara aktarmamak ve uluslararası düzeyde yatırım yapılmaması, küresel sermayenin zayıf bir oluşumuna yol açmış ve Küresel ekonomik kriz çıkmıştır (Bruno ve Sachs, 1985, s. 158-162).

Arz faktörlerine göre. Toplam arz, üretimde kullanılan emeğin ve temel malzemelerin reel fiyatlarındaki artış nedeniyle şok olarak düşmüştür. Üretim faktörlerinin fiyatlarındaki artış, bir yandan sermaye birikiminin azalmasına, diğer yandan da sermayenin kârının azalmasına neden olmuştur (Bruno ve Sachs, 1985, s. 165).

1973 yılında OPEC kararı nedeniyle ekonomik büyüme hızları gerilemiş ve ödemeler dengesi açığı artmış, bunun yanı sıra fiyatlar genel düzeyindeki artış nedeniyle arz Şoku ortaya çıkmıştır. Öte yandan talepte bir değişiklik olmamıştır. Bu durum şirketlerin borç yükünün artmasına ve dünya ticaret hacminin daralmasına neden olmuş. İşsizlik İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana en yüksek seviyesine ulaşmıştır, stagflasyon ortaya çıkmıştır ve yüksek enflasyon ve işsizlik oranlarını aynı anda görmeye başlamıştır (Öztürk ve Saygın, 2017, s. 11).

2.1.2. Eksik Rekabet

Ekonomik durgunluk döneminde, rekabet gücü yüksek bazı şirketler üretimlerini azaltmak isterler. 1974 krizinde olduğu gibi, bazı otomobil üreticileri, otomobil endüstrisinin cirosunda beşte bir oranında düşüşe rağmen fiyatlarını %10 artırdı. Ekonomik döngüdeki bu zıt davranışın nedeni, bu firmaların oligopolcü ve Tekelci gibi yüksek rekabet gücüne sahip olmalarıdır. Sonuç olarak, bir yandan yanlış kararlar, diğer yandan toplam talebi azaltıcı programların uygulanması nedeniyle stagflasyonist artmakta ve bu şirketler fiyatlarını artırmaya devam etmektedir. Dolayısıyla rakip firmalar bu davranıştan etkilenmekte ve zarara uğramaktadır. Bunun sonucunda stagflasyonist eğilim artmakta ve bazı piyasaların rekabetçi yapısı zarar görmektedir (Turhan, 1987, s.440-441).

2.1.3. Emek Piyasası

Bu yaklaşım göre, stagflasyonun nedeninin işgücü piyasasının yapısal bir özelliği olan düşen ücretlerin zayıf esnekliği olduğu varsayılmaktadır. Stagflasyon nasıl oluşur?

Birçok ekonomide ücretler, sendikalar ve işverenler arasındaki anlaşma ile belirlenir. Ekonomik boom aşamasında, sendikalar daha yüksek şirket kârları bahanesiyle ücretlerin yükseltilmesinde esneklik sağlayabilirler. Ekonomik durgunluk ve düşük talep dönemlerinde, ücretlerin aşağı yönlü esnekliği neredeyse yoktur çünkü ücretlere ilişkin toplu sözleşme çoğu durumda bir yıl süreyle geçerlidir. Rekabetçi piyasalarda bile, üretim ve istihdam azalmasına rağmen fiyatların artmasına yol açan bir ücret maliyetleri baskısı yaratılır. Ücretlerdeki artış fiyatların artmasına neden olur ve üretim kapasitesinin tam olarak kullanılmaması ile aynı anda işsizliğin artmasına ve fiyatların artmasına yol açacaktır. Bu noktadan itibaren bu

yaklaşımına göre stagflasyon üretir. Stagflasyon, ücretler düşene kadar devam edecektir. İşsizliğin artması ve kamuoyunun sendikaları desteklemesinin zayıflaması nedeniyle ücretler düşecek, şirketlerin kâr etme beklentileri artacak, ardından yatırım eğilimi artacak ve bununla birlikte işçi istihdamı artacaktır. Bu, işsizlik ve enflasyon sorunundan bir çıkış yolu açar (Turhan, 1987, s.439).

2.1.4. Yanlış İktisat Politikaları “Stop- go” Politikaları

Monetaristlerin iddia ettiği gibi, yanlış ekonomik kararlar ve programlar stagflasyonun nedeni olabilir. Piyasa kargaşasının yanlış ekonomik politikalardan kaynaklandığını kabul ediyorlardı. Çakışan para ve maliye politikaları (sıkılaştırma - genişleme) stagflasyonun ortaya çıkmasının ana nedenidir. Örneğin, hükümetler tarafından para basılması talebi canlandırır ve enflasyonu yükseltir, şirketlerin vergilendirilmesi büyümeyi yavaşlatacak ve işsizliği artıracaktır (Yiğitbaş, 2021, s.42-43).

Edgar, stagflasyonun ana kaynağının uygulanan maliye ve para politikaları arasındaki tutarsızlık olduğunu savunmaktadır ve 1973 yılında petrol fiyatlarındaki artış, stagflasyonun önemli bir nedeni değildi. ABD'nde 1971-1978 yılları arasında enflasyonla mücadele etmeyi amaçlayan "Stop-go" para politikaları, şirket davranışlarının bozulmasına ve enflasyonun 1980 yılında %13,5 yükselmesine neden olmuştur. Federal Rezerv Başkanı Paul Volcker faiz oranlarını %20'ye çıkarmaya karar vermesine rağmen, üretim ve ekonomik aktivite gerilemiş ve 1981-1982'de yeniden durgunluk ortaya çıkmıştır (Fiedler, 1975, s. 171).

Kısaca, birçok ekonomist, ortaya çıkışının ardındaki nedenleri keşfetmek için stagflasyonu araştırdı. Bu çalışmaların çoğu, stagflasyonun ana nedeninin petrol fiyatları olduğunu savunmaktadır. Bu tür çalışmalara örnek olarak Bruno ve Sachs (1985), Kilian (2009) ve Röger (2005) gösterilebilir. Ampirik kanıtlara dayanan ve petrol fiyatlarının tek başına stagflasyonun arkasındaki nedeni açıklayamayacağını iddia eden ekonomistler vardır. Bu çalışmalar arasında Barsky ve Killian (2001) ile Hunt (2005) bulunmaktadır. Gordon (1975), stagflasyonun ortaya çıkmasında hammadde fiyatlarının rolünün çok önemli olduğunu göstermiştir. Branson ve Rotemberg (1980), Modigliani ve Padoa-Schioppa (1978), Grubb et al (1982) ve Cubitt (1997), ücret belirleme ve stagflasyon arasındaki ilişkiye büyük önem taşıyan ampirik ve teorik görüşler eklemiştir (Berthold & Gründler, 2012, s. 2).

Yukarıdakilerin tümü aracılığıyla, stagflasyon modelini oluşturmak için birçok farklı faktörün birbiriyle karıştığını söylenebilir.

2.2. Stagflasyonun Sonucu ve Belirticileri

Kapitalist batı ekonomileri stagflasyon kriziyle karşı karşıya kaldı, enflasyon ve işsizlikle mücadele konuları Batılı ülkelerdeki karar vericileri endişelendirdi. Bir ülke ekonomisindeki yüksek işsizlik ve enflasyon oranlarının stagflasyonun varlığını yargılamak için yeterli olduğunu söylemek yeterli midir? Stagflasyonun başka sonuçları ve belirticileri var mıdır?

Bu bağlamda, stagflasyon sorunu yaşayan ülkelerde gözlenen stagflasyonun en önemli sonuçları ve belirleyicilerini incelenmektedir.

2.2.1. Düşük Ekonomik Büyüme Oranları

Ekonomik büyüme oranlarındaki düşüş, stagflasyondan etkilenen ülkelerde ortaya çıkan en belirgin ve önemli işaretlerden biridir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda ve yetmişli yılların başına kadar kapitalist ülkeler yüksek ve dikkat çekici oranlar elde ettiler. Büyüme oranlarındaki önemli artış, sanayi üretimindeki artışa ve üretim sanatlarının gelişimine yansıdı (Elşimmeri ve Albeyeti, 2009, s. 423).

Yetmişli yıllardan önceki yüksek ekonomik büyüme oranlarının temel nedenleri düşük işsizlik ve enflasyondur ve bu faktörlerden kaynaklanmaktadır (Zeki, 1986, s. 71).

- ABD Dışişleri Bakanı'nın (George Catlett Marshall) 1947'de İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yeniden yapılanma planı. Bunlara nakdi ve ayni bağışlar ve uzun vadeli krediler dahildir.
- Uluslararası ticaretin gelişmesi, özellikle sermaye ihracatı alanında.
- Gelişmekte olan ülkeler pahasına endüstriyel kapitalist ülkeler lehine uluslararası iş bölümü.
- Düşük enerji fiyatları, özellikle petrol fiyatları.
- İşçilerin ücretlerinin düşmesi, bu da iş maliyetinin düşmesine neden oldu.
- Sanat ve üretim yöntemlerindeki büyük teknolojik gelişme.

Bununla birlikte, çoğu gelişmiş ülkede yetmişli yılların başında ekonomik büyüme oranları düşmeye başlamıştır.

Tablo 4: *Büyüme oranları % Bazı Ülkeler (1971 – 1982)*

	ABD	İngiltere	Japonya	İtalya	Fransa
1971	3.2934	3.5047	4.6990	1.8181	5.3167
1972	5.2589	4.3217	8.4135	3.6905	4.5114
1973	5.6457	6.5238	8.0326	7.1259	6.3446
1974	-0.5406	-2.4844	-1.2252	5.5001	4.3009
1975	-0.2055	-1.4736	3.0916	-2.0902	-0.9599
1976	5.3881	2.9103	3.9750	7.1254	4.3568
1977	4.6242	2.4578	4.3903	2.5605	3.4643
1978	5.5353	4.2043	5.2719	3.2401	3.9785
1979	3.1661	3.7490	5.4840	5.9592	3.5500
1980	-0.2567	-2.0314	2.8176	3.4300	1.5787
1981	2.5377	-0.7877	4.2606	0.8442	1.0690
1982	-1.8029	1.9949	3.2797	0.4136	2.5054

Kaynak: Dünya Bankası (<https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#>).

ABD verilerine bakıldığında, 1973 yılında petrol fiyatlarının yükselmesiyle birlikte stagflasyonun ortaya çıkmasından sonraki ekonomik büyüme oranlarının gerilediği görülmektedir. ABD, 1973 yılında büyüme oranı %5,64 bir zirveye ulaşmıştır ve petrol fiyatlarındaki yükselişten önceki yıllarda pozitif bir büyüme oranı kaydetmiş, ancak 1974 yılında %-0,5406 negatif bir büyüme oranı gerçekleştirmiştir. Ayrıca 1976-1979 yıllar arasında, Ekonomik büyüme oranını toparlamış ve tekrar pozitif oranlara ulaşmış ama İkinci petrol şokunda petrol fiyatlarındaki artışın ardından 1980 yılında ekonomik büyüme oranı %-0.2567 negatife dönmüştür. Stagflasyon döneminin ekonomik büyüme oranındaki düşüşle bağlantılı olduğu iddiasının geçerliliğini kanıtlamaktadır.

İngiltere'ye ilişkin verilerde, stagflasyonun ortaya çıkışını takip eden yıllar hariç tüm yıllarda ekonomik büyüme oranlarındaki artış ve iyileşmeyi gözlemlemek mümkündür. 1974 ve 1975 yıllarında ekonomik büyüme oranları sırasıyla %-2.4844 %-1.4736 olarak negatif olmuştur. Bunun nedeni, 1973'te petrol fiyatlarındaki ilk aşırı artıştır. Aynı durum, 1979 yılında petrol fiyatlarındaki ikinci şiddetli yükselişte de gözlemlenebiliriz ve bu, azalan ekonomik büyüme oranları ile bir ülke

ekonomisinin stagflasyondan muzdarip olarak değerlendirilmesi arasındaki yakın ilişkiyi gösterdiği söylenebilir.

Ülkelerin geri kalanına gelince, Japonya'daki ekonomik büyüme oranındaki düşüş en şiddetlisiydi. 1973 yılında %8,0326'dan %-1,2252'ye 1974 yılında negatif olarak düşmüştür. İtalya ve Fransa'da diğer ülkeler gibi ekonomik büyüme oranı da düşerek, stagflasyonun ilk ortaya çıkışından sonra ancak bir yıl sonra negatif bir orana ulaşmıştır. 1976-1979 yılları arasında toparlandıktan sonra petrol fiyatlarındaki ikinci yükselişin ardından daha ılımlı büyüme oranları gerçekleşmiştir.

Tablo 4 görüldüğü gibi, bahsedilen tüm ülkeler, stagflasyon dönemi başladığında düşük bir ekonomik büyüme oranını paylaşmakta ve stagflasyonun yansımalarından kurtulduktan sonra ekonomik büyüme oranı kademeli olarak yükseltmiştir denilebilir.

2.2.2. Sürekli Artan Fiyatlar

Ekonomistler, enflasyonu ekonomik, sosyal ve politik bir olgu olarak görüyor ayrıca enflasyonun birçok nedeni, şekli ve etkisi vardır. Bu nedenler arasında parasal, finansal, yapısal, yüksek maliyetler, ithal enflasyon ve sonuncusu küreselleşmedir. Enflasyon, ikinci dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmış ve bugüne kadar devam etmektedir (Kanaan, 2012, s. 281-282).

Enflasyon, fiyatlardaki genel ve sürekli artıştır. Bu artışın tüm fiyatlarda olduğu anlamına gelmez ve Bazıları azalabilir. Ancak genel eğilim yukarı yönlü olmalı, ve fiyat artışı sürekli olmalı ve fiyat artışı yalnızca bir kez hariç tutulmalıdır (Edgmand, 1988, s. 363).

Doğal bir enflasyon oranı %2 ile %3 arasında değişmektedir ve ekonomide bu oran yükselirse ekonominin enflasyon sorunu yaşadığı söylenebilir (Swanenberg, 2008, s. 208).

Tablo 1'e göre, bakıldığında, tablodaki tüm ülkelerin düşük petrol arzı ve Yüksek üretim maliyetler döneminde (birinci ve ikinci petrol şokları sırasında) yüksek enflasyon oranlarından muzdarip olduğu söylenebilir. ABD'nde 1972 yılında enflasyon oranı iyi durumdaydı ve %3,27 ulaşmış. 1974 yılında dramatik bir artışla %11.05 ulaşmış, ardından dört yıl sonra tekrar düşmüş. 1979 yılındaki petrol arzı kıtlığı krizi nedeniyle enflasyon oranı yeniden çok yükselerek %13,55 olmuştur. İngiltere'de, enflasyon oranı 1975 yılında %24,2 olmuştur ve tabloda sunulan ülkeler arasında enflasyon oranı bakımından en kötüsüydü. Japonya, İtalya ve Fransa'ya

gelince, bu ülkeler aynı yüksek enflasyon hikayesini yaşadılar, Japonya'da enflasyon oranı 1974 yılında zirveye ulaşarak %23,22 olmuş, İtalya'da oran üç kat artarak 1974 yılında %19,15 olmuştur.

Fiyatların sürekli artması veya yüksek enflasyon oranları stagflasyonun bir özelliği ve en önemli belirleyicilerinden biri denilebilir. Önceki tüm çalışmaların kanıtladığı gibi, stagflasyonu anormal işsizlik oranlarının eşlik ettiği yüksek enflasyon oranları olmadan hayal etmek mümkün değildir.

2.2.3. Yüksek İşsizlik Oranları

İşsizlik, ülkelerin sosyo-ekonomik durumlarına göre farklılık gösterse de çoğu ülkenin önemli sorunlarından bir tanesini oluşturmaktadır. Bu sorunun hafifletilmesi hatta mümkünse ortadan kaldırılması, en büyük amaçlardan bir tanesidir. Çünkü birçok sorunun kaynağı ve destekleyicisi, işsizliktir. Standart tanımlara göre işsizlik, genel olarak piyasadaki ücret düzeyinde çalışma istek ve gücünde olup iş arandığı halde iş bulunamaması durumu olarak kabul edilmektedir (Ünsal, 2000, 14). Ekonomistler, doğal işsizlik oranının işgücünün %3 ile %4 arasında değiştiğine inanırlar (Siegel, 1987, s. 614-615).

Pek çok iktisatçı, işsizliğin nedeninin toplam talep eksikliği olduğu konusunda hemfikirdir. Bu nedenle, istihdam düzeyinin etkili bir şekilde kontrol edilebileceği önemli ekonomik değişken, toplam harcama düzeyidir. Bu nedenle, toplam harcama düzeyi düşükse, mal ve hizmet üretimi düşük olacak ve istihdam düzeyine olumsuz yansımaya, ancak harcama düzeyi yüksek ise bu durum üretimin artmasına ve istihdam düzeyinin yükselmesine olumlu yol açacaktır (Omar, 1988, s. 39-41).

İstihdam ve işsizlik oranlarındaki oynaklığın konjonktürel ekonomik dalgalanmalar tarafından yönetildiği tarihsel olarak bilinmektedir. Sistemde dönemsel bir kriz meydana geldiğinde ekonomik aktivitenin yönü durgunluğa doğru kayar. Fiyatlar, mal durgunluğu ve kâr oranı düşer. İşverenler, işçilerin ücretlerini düşürür ve bir kısmını üretimden çıkarır. Durgunluk dönemi sona erdiğinde; toparlanma dönemi görünmeye başlar, piyasalar canlanır, mal durgunluğu kaybolur, fiyatlar yükselir, karlar artar, atıl enerjiler kullanılır, işçiye olan talep artar. Dolayısıyla işsizlik oranları düşer ve durum düzelir bu durum refah aşamasına ulaşana kadar da devam eder. Böylece yeni bir ekonomik döngü başlar ve işsizlik

sorununun döngüsel bir doğaya sahip olduğunu ve ekonomik döngü ile yakından ilişkili olduğunu söylüyoruz. Ancak, işsizlik sorunu artık kısa vadeli, döngüsel bir nitelik taşımadığından, mesele eskisinden farklı bir hal almıştır. İşsizlik sorunu daha ziyade yetmişli yıllardan itibaren krizin ekonomik yapısının özelliklerine bağlı olarak uzun vadeli bir yapısal sorun haline gelmiştir (Loungani, 1986, s. 536-539).

Tablo 2'ye göre, tabloda belirtilen tüm ülkelerde işsizlik oranlarının yüksek olduğu görülmektedir.

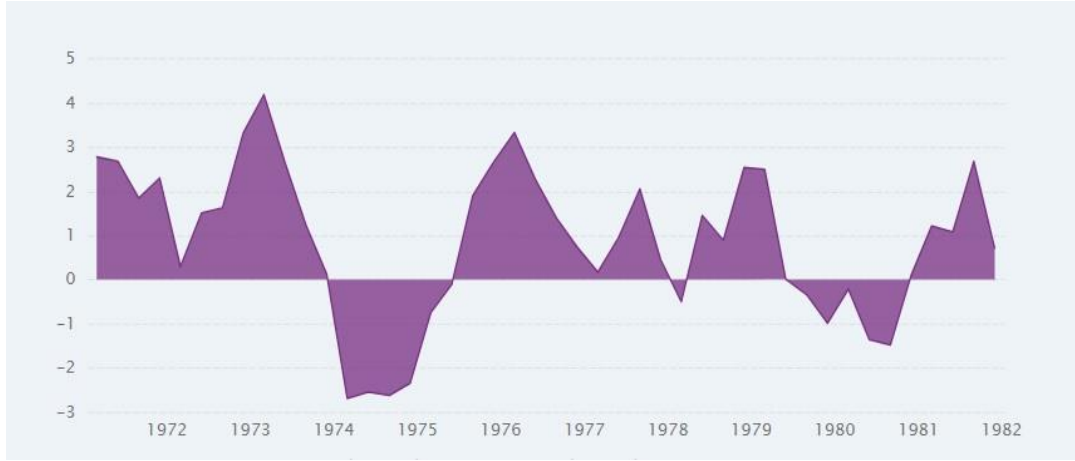
ABD'nde ilk petrol şokunun da etkisiyle işsizlik oranı 1973 yılında %4,9'dan 1975'te %8,5'e yükselmiştir. 1982 yılında ikinci petrol şokundan sonra %9,7 ile zirve yapmıştır. İngiltere'de işsizlik oranı 1973 yılında %2,6'dan 1975 yılında %4'e çıktı, ardından işsizlik oranı artmaya devam ederek 1982 yılında %10,9'a ulaşmıştır. Japonya, İtalya ve Fransa'da aynı senaryo tekrarlanır ve işsizlik oranı 1973 yılından 1982 yılına kadar sürekli artır, İşsizlik oranlarındaki sürekli ve anormal artışa yüksek enflasyon eşlik etmiş ve stagflasyon doğmuştur.

Ham petrol fiyatlarındaki dalgalanmaların işgücü piyasası üzerinde çalışmanın yapıldığı döneme göre değişkenlik gösteren etkilerinin olduğu söylenebilir. Petrol fiyatlarındaki artış kısa vadede işsizliğin artmasına neden olur (Keane ve Prasad, 1996, s. 389-400).

2.2.4. Üretkenlik Artış Oranlarının Düşürülmesi

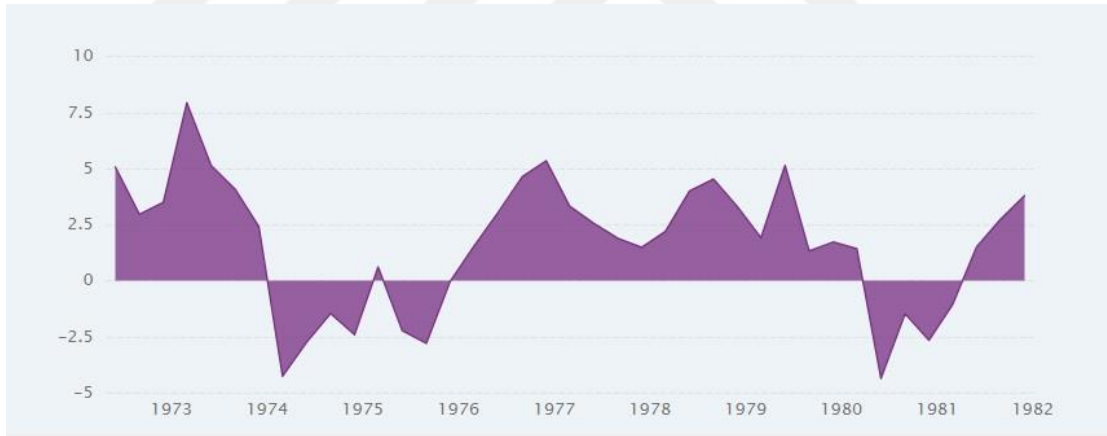
Üretkenlik oranlarındaki artış, ilk petrol şoku öncesi dönemde Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa ülkelerinin yaşadığı ekonomik ilerlemeyi açıklayan en önemli göstergelerden biridir. Ancak, çeşitli ekonomik dallar düzeyinde ve ulusal ekonomi düzeyinde Üretkenlik artışında açık bir düşüş vardı, bu da Üretkenlik artışının uzun vadede bozulması sorununu daha da zorlaştırdı. Konu bilimsel araştırma ve akademik çalışmalar için önemli konulardan biridir (Elşimmeri ve Albeyeti, 2009, s. 420).

Örneğin, ABD ve Birleşik Krallık için emek bileşeninin üretkenliği gözden geçirilebilir.

Şekil 2.1 ABD'nin İşgücü Üretkenlik Büyüme (1972 – 1982) (CEIC Data
<https://www.ceicdata.com/en/indicator/united-states/labour-productivity-growth>)

ABD'nde stagflasyonun ortaya çıkmasına eşlik eden yıllarda işgücü Üretkenliği artışındaki düşüşü açıkça göstermektedir. 1974 ve 1975 yıllarında ilk kez işgücü faktörünün üretkenlik büyüme hızı % -2.8'e düştü ve ikinci kez, 1980 ve 1981'de de negatif olarak gerilemiştir.

Şekil 2.2 İngiltere, nin İşgücü Üretkenlik Büyüme (1973 – 1982) CEIC Data
<https://www.ceicdata.com/en/indicator/united-states/labour-productivity-growth>)

İngiltere'de de stagflasyonun ortaya çıkmasından önce petrol fiyatlarındaki artışla birlikte işçiler için üretkenlik büyüme oranı düştü ve bu, önceki şekilde görülmektedir.

Genel olarak üretkenlik büyümeden bahsedildiğinde, 1960-1973 döneminde Almanya'da ortalama yıllık üretkenlik büyüme oranı %4.3 ama 1974-1979 döneminde ise %3.1'e gerilemiştir. ABD'nde, 1960-1973 döneminde ortalama yıllık üretkenlik büyüme oranı %2.2 iken, 1974-1979 döneminde % -0.4'e düşmüştür.

İngiltere'de, 1960-1973 döneminde ortalama yıllık üretkenlik büyüme oranı %2.6 dan 1974-1979 döneminde % 0.5'e düşmüştür. 1980 yılında Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma organizasyonu uzmanları tarafından düzenlenen uluslararası toplantıda, katılımcılar, üretkenlik büyümedeki bozulma olgusunun arkasındaki en önemli faktörleri belirlediler. Bu faktörlerin bazıları: (Zeki, 1986, s. 37)

- Çalışan işçi başına sermaye yoğunluğu büyümesinin gerilemesi.
- Özellikle enerji malzemeleri fiyatlarındaki artıştan sonra fiyatlardaki artış.
- Sermaye oluşum oranlarındaki değişimler ve düşüşü.
- Araştırma ve geliştirme için ayrılan bütçenin azaltılması.
- İstihdam yapısında meydana gelen farklılıklar ve değişiklikler.
- Yeni buluş ve icatların ortaya çıkışının azalması.

2.2.5. Üretim Kapasitesi Kullanım Oranlarının Düşmesi

Batı Avrupa ülkelerinde ve ABD'nde stagflasyonun ortaya çıkması, üretim kapasitesi seviyelerinin önemli ve açık bir şekilde bozulduğu bir dönemde gelmiştir. Yetmişli yılların başından itibaren ortaya çıkan durgunluk nedeniyle, istihdam olanakları yaratmada büyük bir paya sahip olan ve milli gelir elde edilmesine büyük katkı sağlayan sanayi sektörünün durumu kötü bir durumda gözlemlenmiştir. ABD'nde sanayide atıl kapasite, 1973 yılında %17 iken Mayıs 1975 yılında %33.5'e ulaşmıştır. ABD'ndeki Franklin Bank ve Arnold Smith Bank gibi büyük bankalar iflas ilan etmiş, 1975 yılındaki Chase Manhattan Bank bütçesi 34 milyon dolar açık vermiştir. Fransa Ekonomi Bakanlığı da 1974 yılında şirketlerin iflasının 1973 yılın'a göre %27 arttığını açıklamıştır (Mursi, 1980, s. 49).

2.2.6. Düşük Sermaye Oluşumu Oranı

Tüm iktisatçılar arasında çeşitli okullar ve mezhepsel ve entelektüel ilişkiler konusunda genel bir fikir birliği vardır, Tasarruf ve yatırım faaliyetlerinden elde edilen sermaye birikimi, sürekli büyümenin ana ve gerekli motoru olarak kabul edilmektedir. Sermaye birikim süreci eğer başarısız olursa, büyüme hızı düşer, durgunluk hâkim olabilir ve işsizlik yükselirken birçok soruna yol açar. Buna göre, kapitalist üretim tarzında sermaye genişlemeye ve büyümeye devam etmelidir, aksi takdirde tüm sistem bir ekonomik krize, yani genel bir dengesizlik durumuna maruz kalacaktır (Elşimmeri ve Albeyeti, 2009, s. 420).

Keynes'in, ekonomik faaliyete devlet müdahalesi çağrısında bulunan fikirleri sayesinde, kapitalist sistem, özellikle Büyük Buhran olaylarından sonra, sermayede birikmiş büyüme sağlamaya devam etmiştir ve bu fikirlerin büyüme ve üretken genişleme süreçlerinde katalitik bir rol oynamıştır. Ancak devam eden birikim ve büyüme süreçleri, kapitalizmin yetmişli yıllara yaklaşmasıyla olduğu gibi, durgunluğa karşı koyma etkinliğini hızla tüketmiş ve o zamandan beri sermayedeki birikim süreçleri önemli bir gerilemeye maruz kalmıştır (Zeki, 1986, s. 31).

Tablo 5: *Brüt sabit sermaye oluşumu büyümesi % (1971 – 1982)*

	ABD	İngiltere	Japonya	İtalya	Fransa
1971	--	1.99	4.71	1.72	6.88
1972	--	-0.04	10.08	3.68	5.99
1973	7.08	6.54	11.56	7.10	6.94
1974	-3.90	-1.95	-8.51	2.89	2.43
1975	-7.30	-1.89	-0.68	-6.26	-4.91
1976	8.03	1.73	2.90	0.53	2.22
1977	10.33	-1.53	2.85	3.01	-0.67
1978	10.65	2.51	7.92	1.22	2.80
1979	5.70	2.62	5.90	6.67	2.98
1980	-4.29	-4.75	-0.39	6.89	3.07
1981	1.91	-8.73	2.35	-1.56	-0.96
1982	-4.97	6.01	-0.01	-3.37	-0.89

Kaynak: Dünya Bankası (<https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#>)

ABD'nde sabit sermaye oluşumunun büyüme oranı 1973 yılında % 7,08 'den 1975 yılında yüzde % -7.30'e şiddetle gerilemiştir. Daha sonra oran iyileşerek 1977-1978 yıllarında %10'a ulaştı. Ayrıca, 1979'dan sonra, ikinci petrol şokundan sonraki stagflasyon dönemine denk gelecek şekilde çok düşmüştür.

İngiltere'de aynı oranı 1973 yılında % 6,54'den 1975 yılında yüzde %-8,73'e şiddetle gerilemiştir

Japonya'ya gelince, oranın ABD durumundan daha güçlü bir şekilde iletildiği tam olarak aynı senaryo yaşamış. Oran, 1973 yılında %11.56 olan pozitif durumdan 1974 yılında % -8.51 olan negatif duruma güçlü bir şekilde kaymıştır.

İtalya ve Fransa aynı tablodaki diğer ülkelerle aynıdır. Sabit sermaye oluşumunun büyüme hızı, birinci ve ikinci kez enflasyon ortaya çıktığı dönemle bağlantılı olarak pozitif orandan negatif orana düşmektedir.

Önceki tablodan, sabit sermaye oluşumunun büyüme oranındaki düşüşün stagflasyon belirleyicilerinden biri olduğu ve dönemlerine eşlik sonucuna verilebilir.

III. BÖLÜM

İKTİSAT OKULLARI DÜŞÜNÇESİNDE STAGFLASYON

Geçen yüzyılın yetmişli yıllarında sanayi ekonomilerinde ortaya çıkan stagflasyon konusu, halen ekonomik sorunlar piramidinin tepesinde yer almaktadır. Stagflasyon, ekonomistler arasında hâlâ en önemli araştırma ve tartışma konularından biridir. İktisat okulları, yüksek düzeyde işsizlik ve enflasyon arasında bir arada bulunma durumu olan stagflasyon olgusuna gerçek ve mantıklı bir açıklama getirmeye çalışırken farklılık gösterdi. Aşağıda, stagflasyon olgusunu açıklamaya çalışan en önemli iktisat ekollerinin görüşlerinin bir incelemesi bulunmaktadır ve bu onların entelektüel, ekonomik teorileri ve inançları ışığındadır:

3.1. Monetarizmin Düşüncesinde Stagflasyon

Amerikalı iktisatçı Milton Friedman, bu okulun kurucusu ve en ünlü isimlerinden biridir. Ekonomik faaliyete devlet müdahalesini teşvik etmeyen parasal iktisat doktrinine dayanan (Chicago Okulu) olarak da adlandırılır. Buna göre bu okul, ekonominin piyasa mekanizmasıyla belirlenmesini tavsiye etmektedir. Para okulunun dayandığı en önemli fikirler, para politikasına odaklanmak ve maliye politikasını ihmal etmektir. Friedman, kendisini ve okulunu Keynesçi doktrinin bir uzantısı olarak görmez. Keynesyen iktisat, bir yandan daha az parasal bir niteliğe sahip olup gelir-gider yaklaşımı üzerinde çalışırken, diğer yandan para arzındaki dalgalanmaları uyarlanabilir bir temelde ele alır, yani para politikasının rolünü maliye politikası lehine azaltır (Hunt, and Lautzenheiser, 2011, s. 477-479).

Monetaristler, 1970'lerde Batı Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri hükümetlerinin izlediği genişletici para ve maliye politikalarının stagflasyonun ana nedeni olduğunu iddia etmektedir, durgunlukla mücadele etmek için toplam talebi artırmayı amaçlayan Keynesyen okulun fikirlerinin benimsenmesinden kaynaklanmaktadır. Monetaristler, bu genişletici politikaların enflasyonun

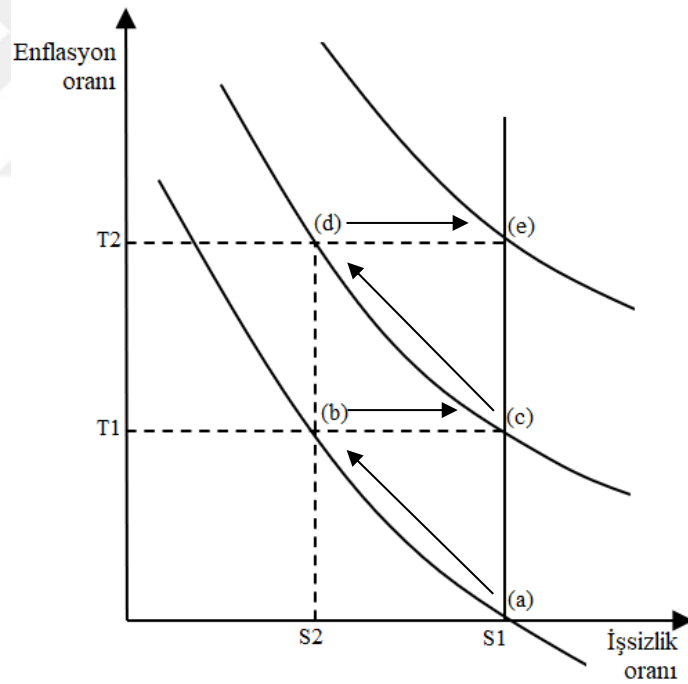
hızlanmasına yol açtığını savunmuşlar, bu ülkelerin hükümetleri enflasyonu yavaşlatmak istediğinde, sonuç yüksek işsizlik oranları oldu ve enflasyon oranları da yüksek seviyelerde kalmıştır. Friedman, yüksek enflasyon ve işsizlik oranlarının eşzamanı esas olarak, sürekli yüksek para arzı ve faiz oranlarının eşzamanı nedeniyle olduğuna inanmaktadır. Bütün bunlar nasıl oluyor? Friedman, para otoritelerinin çok sınırlı bir süre dışında faiz oranını düşük bir seviyede sabitleyemeyeceğine inanıyor. Para otoritesi faiz oranını düşük bir seviyede sabitlemek isterse, daha fazla menkul kıymet almak zorunda kalacak ve bu da bu menkul kıymetlerin fiyatlarının yükselmesine ve getirilerinin düşmesine neden olacaktır. Bu süreç aynı zamanda bankaların kullanabilecekleri nakit rezerv miktarının da artmasına neden olmaktadır ve sonra verilen banka kredisi hacmini artırın ve son olarak toplam para arzı miktarını artırın ve aynı zamanda faiz oranı düşme eğilimindedir. Friedman, para arzının boyutunun faiz oranlarını daha düşük bir seviyede tutmaktan daha hızlı artmasının sürecin sonu değil, sadece başlangıcı olduğuna söyler. Yüksek oranlı bir parasal büyüme, ya piyasadaki düşük faiz oranları nedeniyle yatırım harcamalarını artırarak ya da diğer harcama türlerini etkileyerek harcamaları teşvik edecektir. Harcamadaki artış nedeniyle, üretimdeki artıştan etkilenen toplam nakit gelir artacaktır ve sonra fiyatlar seviyesi yükselir ve likidite tercihi artar. Friedman'a göre bu üç etki faiz oranları üzerinde yukarı yönlü baskı oluşturacaktır. Friedman, para otoritesinin herhangi bir müdahalesi olmaksızın faiz oranlarını normal oranın altına indirme politikasının sürdürülmesinin yüksek oranlarda parasal genişleme gerektireceğine karar verir. Dolayısıyla, fiyatlar genel seviyesindeki artış, faiz oranlarında bir artışa yol açar. Friedman'a göre, hem yüksek parasal büyüme oranlarının hem de faiz oranlarının senkronizasyonunu açıklayan, yukarıda belirtilen bu etkilerdir (Friedman, 1997, s. 5-7).

Eşzamanlı yüksek işsizlik ve enflasyon oranlarıyla ilgili olarak, Friedman analizine Phillips eğrisi hakkında yorum yaparak başlar. Friedman, iktisatçı Phillips'in işsizlik ve ücretler arasındaki ilişkiyi analiz ederek ekonomiye önemli bir katkı sağladığına inanıyor, ancak bu analiz, nominal ücretler ile reel ücretler arasında ayırım yapılmaması gibi temel bir eksikliği de içeriyordu. Friedman, para otoritesinin enflasyon oranlarını hızlandırmadıkça nominal faiz oranını doğal oranının altında tutamayacağına dair analizine devam ediyordu. Bu nedenle, para otoritesi işsizlik oranını ancak çok sınırlı bir süre için azaltabilir. Friedman, herhangi bir zamanda,

gerçek ücret yapısıyla tutarlı olan belirli bir işsizlik seviyesi olduğunu savunur. Bu oranda, ortalama reel ücretler doğal olarak artma eğilimindedir. Uzun vadeli sermaye oluşumu ve teknolojik gelişme eğiliminin istikrarı altında aynı ücret oranıdır. Friedman bu işsizlik oranını doğal işsizlik oranı olarak adlandırdı (Friedman, 1977, s.475)

3.1.1. Hızlandırıcı Enflasyon Hipotezi

İşsizlik oranını düşürmek ve doğal oranın altında tutabilmek için Merkez Bankası tarafından temsil edilen para otoriteleri sürekli olarak enflasyon beklentilerini arttırmak ve enflasyonu hızlandırmaktadır. Merkez bankası bu genişletici para politikasını uygulamak zorunda kalır ve buna hızlandırıcı enflasyon hipotezi denir ve hızlandırıcı enflasyonu hipotezine göre, uzun dönem uyumlu beklentili Phillips eğrisi dikey olarak çizilir (Bocutoğlu, 2013, s. 192).

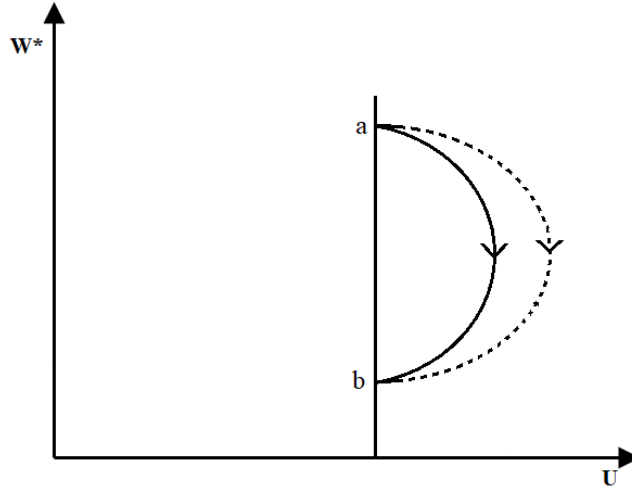

Şekil 3.1 Kısa ve Uzun Dönem Uyumlu Beklentili Phillips Eğrisi (Biol, 2013, s. 8)

Friedman, Phillips'in reel ücretler ile nominal ücretler arasında ayrım yapmadığı için yaptığı hataya dayanarak, emek arz ve talebinin nominal ücrete göre değil reel ücrete göre belirlendiğine inanmaktadır. Şekil 6'da gösterildiği gibi, para otoritesi normal işsizlik oranını (S1) noktadan (S2) noktaya'e düşürmeye çalışırsa, parasal büyüme oranını arttırmalıdır. Bu politika, faiz oranlarının düşmesine yol

açacak ve harcama ve geliri teşvik edecektir. Öte yandan, toplam talebin artmasına neden olacak ve bu da parasal ücretlerin artması sonucu istihdam talebinde artışa yol açacaktır. Aslında işçiler kendilerine sunulan parasal ücretleri geçmiş fiyatlar - enflasyon oranları- ışığında değerlendirmekte ve eskisinden daha yüksek reel ücret almayı beklemekte, bu da işçileri daha fazla çalışmaya itmektedir. İşverenler ise, ürünlerinin fiyatlarının artması nedeniyle reel ücretlerin düşmesini bekliyorlar, bu da onları daha fazla işçi çalıştırmaya itiyor, bu da daha fazla üretim ve istihdama yol açar. Böylece işsizlik düzeyi (S2) noktasına düşer, yani işsizlik oranı (a) noktasından (b) noktasına düşer ama işçilerin beklediğinin aksine fiyatların genel düzeyi (T1) noktasına yükseldi. Diğer bir vizyonda, ürün fiyatları üretim faktörlerinin fiyatlarından daha hızlı yükseldiği için reel ücret düşer ve reel ücretlerdeki düşüş nedeniyle emeğe olan talep artar ayrıca işsizlik oranı (b) noktasından (c) noktasına kadar önceki doğal seviyesine döner ama yüksek bir enflasyon oranında. Merkez bankası tekrar doğal işsizlik oranının altında bir işsizlik oranına dönmeye çalıştığında, (S2) noktasına geri dönmek zorunda kalır, Para politikasını genişletecek ve işsizlik oranını (c) noktasından (d) noktasına düşürecek ve (d) noktasından (e) noktasına hareket ederek aynı senaryoya döneriz ama daha yüksek ve yeni bir enflasyon seviyesine (T2) nokta ile temsil eder. Friedman, anlatılanları şu sözlerle ifade eder "Enflasyon ve işsizlik arasında her zaman geçici bir değiş tokuş vardır- kalıcı bir değiş tokuş yoktur. Geçici değiş tokuş, kendi başına enflasyondan değil, beklenmeyen enflasyondan kaynaklanır, bu genellikle yükselen enflasyon oranından kaynaklanır" (Friedman, 1995, s. 6). Buna dayanarak monetistler, enflasyon oranlarının uzun vadede işsizliğe yol açtığına inanmaktadır (Friedman, 1984, s. 399).

Monetaristlerin uyarlanabilir beklentilerine dayanarak, işçiler kısa vadede fiyatlardaki artışı yanlış değerlendiriyor, işverenler ise uzun ve kısa vadede fiyat artışlarını tahmin ederken yanılmıyorlar. Dolayısıyla, işçilerin tahminlerini düzeltirken Phillips eğrisi kısa dönemde dikey ekseninde dışbükey iken Phillips eğrisinin uzun dönemde dikey olduğu söylenebilir (Çevik, 2005, s. 9).

Şekil 3.2 Uzun Dönem Phillips Eğrisinde Deflasyonist Politikanın Enflasyon ve İşsizlik Oranlarına Etkisi (Santomero & Seater, 1978, s. 517)

W^* : Parasal Ücret Değişme oranı (Enflasyon oranı), U : İşsizlik Oranı

Yüksek ve kalıcı enflasyon oranlarını düşürmek için para otoriteleri deflasyonist politika uygular. Deflasyonist politikada kademelilik ilkesi uygulanırsa, bu enflasyon oranında yavaş bir düşüşe yol açar, bu da gerçek ve beklenen enflasyon oranları arasında izlenmesi zor olan küçük bir farka yol açar. Şekil (7)'de gibi işsizlik oranının doğal seviyenin biraz üzerinde artmasına neden oluyor ve Ekonomi (a) noktasından (b) noktasına sürekli bir çizgi üzerinde yürür. Bunun tersi olursa ve para otoritesi deflasyonist politikanın kademeli olarak uygulanması ilkesini izlemezse, sonuç enflasyon oranında hızlı bir düşüş olacak ve bu da gerçekleşen ve beklenen enflasyon oranları arasında büyük bir farka yol açacaktır. Bu, beklentilerin hızlı bir şekilde ayarlanması nedeniyle işsizlik oranında doğal seviyeden büyük bir artışa yol açmaktadır. Şekil (7)'de ekonomi (a) noktasından (b) noktasına kesikli çizgiyi takip eder (Santomero & Seater, 1978, s. 516-518).

Yüksek işsizlik oranlarını reforme etmek enflasyon oranlarını yükseltecek ve yüksek enflasyon oranlarını reforme etmek için herhangi bir önlem işsizlik oranlarını artıracaktır. Bu nedenle, önceki analizlerin ışığında, Monetaristler, işsizlik oranına büyük zarar vermeden enflasyonla mücadele etmenin en önemli önleminin, merkez bankasının parasal büyümeyi kademeli olarak azaltma niyetini açıklaması olduğuna inanmaktadır (Taylor, 1981, s. 145).

Monetaristlerin stagflasyon analizine bir eleştiri olarak bazı iktisatçılar 1970'lerde ekonomilerin yaşadığı enflasyonun talep baskılarından uzak olduğunu görmektedirler. Ayrıca monetaristler, piyasaların rekabetçi olduğunu ve bu nedenle

fiyatların ve ücretlerin tamamen esnek olduğunu varsayarlar. Ancak, zayıf etkileri nedeniyle fiyatları ve ücretleri belirleyemeyen başka piyasalar da vardır, yani piyasalar tam bir esnekliğe sahip değildir (Nordhaus, 1976, s. 59).

Araştırmacı, iktisatçı Milton Friedman'ın stagflasyon olgusuna ilişkin yaptığı analiz ve açıklama çerçevesinde önemli bir ekleme yaptığına inanmaktadır. Friedman, Sanayileşmiş kapitalist ülkelerin ekonomi politikalarındaki çelişkilerin varlığına işaret etmiştir. Ancak, iktisat politikalarındaki bu çelişkilerin arkasındaki derin sebeplere değinmemiştir ki bu stagflasyon olgusunun ekonomik analiz sürecindeki bir eksikliği göstermektedir.

3.2. Neo-Klasik Düşünceside Stagflasyon

Neo-klasik ve monetaristler serbest piyasa ideolojisi konusunda hemfikirdirler, çünkü kendi ideolojilerinde piyasalar kişisel çıkarları kolektif çıkarlara dönüştürenlerdir. Ayrıca, kapitalist sistem doğası gereği istikrarlıdır ve tam istihdam düzeyinde otomatik olarak genel dengeye doğru yönelir. (Maatouk, 1991: s.404) Aralarındaki temel fark, paranın üretim ve istihdam düzeyleri üzerindeki etkisiyle ilgilidir. Neo-klasiğe göre paranın ne kısa vadede ne de uzun vadede üretim ve istihdam düzeyi üzerinde hiçbir etkisi yoktur, yani para tamamen yansızdır. Monetaristlere gelince, paranın etkisini sadece kısa vadede kabul ederler. (Stein, 1981: s.139)

Monetaristlerin analizi geçmişten alınan beklentilere dayanır, bu da bireylerin davranışlarının irrasyonel olduğu anlamına gelir. Gerçek şu ki, insanlar tahminlerde bulunurken, şüphesiz tüm gerekli ve önemli bilgileri hesaba katarlar ve sadece geçmişteki hâkim eğilimleri keşfetmezler. Buna rasyonel beklentiler denir ve bu beklentilere göre bireyler izlenen politika eğilimlerini anlayabilir ve tahmin edebilirler (McCallum, 1987, s. 127).

3.2.1 Rasyonel Beklentiler Hipotezine Göre Stagflasyon

Bazı iktisatçılar, rasyonel beklentiler hipotezinin birçok iktisatçı tarafından çalışıldığına inanıyor. Örneğin, Hugo KEUZENKAMP 1932 yılında genel ekonomi politikası modelinde rasyonel beklentilerden bahseden ilk kişinin Jan TİNBERGEN olduğunu görür. Ancak rasyonel beklentiler hipotezini geliştiren ve bugünkü adını veren John MUTH, (Rational Expectations and the Theory of Price Movements) adlı

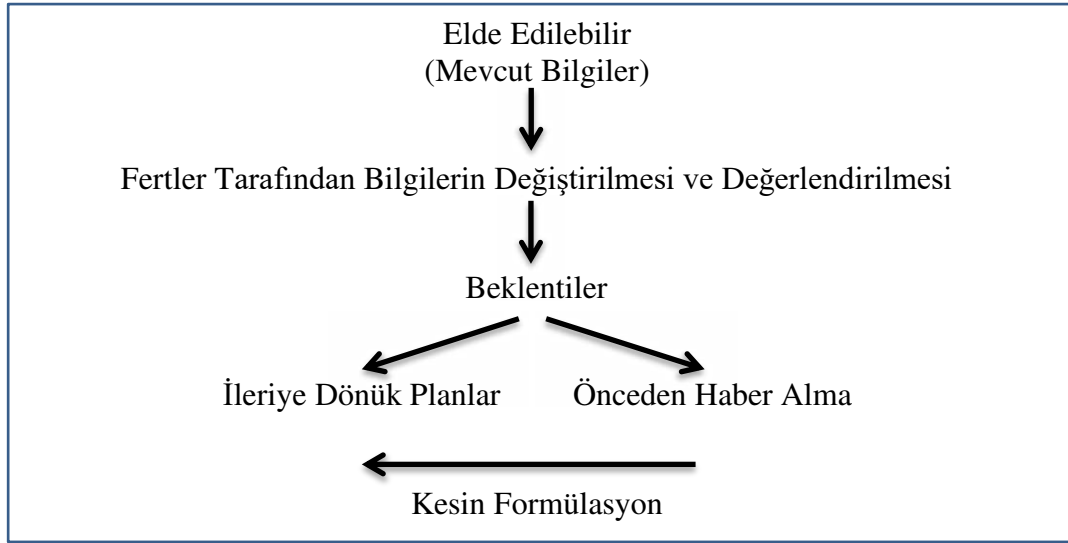
araştırmasıyla ortaya çıkmıştır. Ekonominin doğru yapısal modeli temelinde formüle edilen rasyonel beklentileri görür (Beitone, Dollo, Guidoni ve Legardez, 1991, s. 11). Bahsi geçen hipotez 1961 yılında olmasına rağmen, Robert LUCAS'ın üretim ve enflasyonun neo-klasik yorumu üzerine yaptığı çalışmadan sonra biliniyordu (Ackert ve Hunter, 1994, s. 387).

Ekonomik analizindeki rasyonel beklentiler hipotezi, aşağıdaki hipotezlerden kaynaklanmaktadır:

- Kişi ve kurumların beklentileri rasyonel beklentilerdir. Böylece ekonomik karar vericiler ekonomik birimleri ekonomik politikalarla kandıramazlar.
- Klasik teorinin varsaydığı fiyatların ve ücretlerin esnekliğine inanmak, otomatik olarak tüm piyasalarda arz ve talep arasında bir dengenin sağlanmasına yol açar.
- İktisadi birimlerin davranışı, faydaların mümkün olduğu kadar azami, kayıpların mümkün olduğu kadar asgariye indirilmesi ilkesinden kaynaklanmaktadır.

Bu nedenle, iktisat politikası belirleyicileri bir yandan kişi ve kuruluşların geleceğe bakışını dikkate almalı, diğer yandan, ekonomik politika belirleyicileri, ekonomik aktiviteyi iyileştirmek amacıyla geçmiş ekonomik değişikliklerin verilerini almamalıdır, çünkü bu veriler tarihseldir. İyi bir ekonomik gelecek için, geçmişten değil, gerçek ve gelecekteki ekonomik değişikliklerden başlamalıdır (Al-Sayed ve Al-Issa, 2003, s. 445).

Rasyonel beklentiler hipotezi, enflasyon sorunuyla mücadele etmek için geliştirilen teorik yaklaşımlardan biridir. Bu hipoteze göre enflasyon mekanizması aşağıdaki şekilde açıklanmaktadır (Akdiş, 1992, s. 62).

Şekil 3.3 Rasyonel Beklentiler Kuramında Enflasyonu Oluşturan Mekanizma (Akdiş, 1992, s. 62)

Şekil 3.3 göre karar birimleri, mevcut bilgilere dayanarak, geleceğe yönelik beklentilerin formüle edilmesini sağlayacak davranışları oluşturmak amacıyla uygulanan ekonomi politikalarını değerlendirir.

Karar birimlerinin iktisat politikası tedbirlerini tahmin etmesi, o politikanın uygulanma amaçlarını etkisiz hale getirecektir ve bu politika etkisizliği önerisi olarak bilinir (Erdem, 1994, s. 24).

Stagflasyon ilişkin rasyonel beklentiler hipotezinin ekonomide sunduğu en önemli uygulamalardan biri, işsizlik ile enflasyon arasında ne kısa vadede ne de uzun vadede karşılıklı bir ilişkinin olmadığıdır. Bu bağlamda, rasyonel beklentiler okulunun savunucuları, Phillips eğrisine birkaç eleştiri getirmiştir. Örnek olarak; (Al-Janabi, 2010, s. 107).

- Mümkün olan en düşük işsizlik oranını tanımlayan geçerli bir hipotez yoktur.
- Phillips eğrisi tamamen istatistiksel bir ilişkiye dayanmaktadır.
- İşgücü piyasasında dengeyi sağlayan işsizlik düzeyinin belirlenememesidir.
- Phillips eğrisinin statik beklentilerin analizine bağımlılığıdır.

Rasyonel beklentiler okulu stagflasyon sorununun nedeninin ekonomide meydana gelen fiyat sürprizlerinden kaynaklandığına inanmaktadır. Başka bir

deyişle, beklenen fiyat ile gerçek fiyat arasındaki fark, sorunun temel nedenidir. Bu fiyat sapması ya beklenmedik politika sürprizlerinden ya da arz ve talep şoklarından kaynaklanmaktadır. Politikanın sürprizi, beklenen para ve maliye politikasından kaynaklanan bir talep şokudur. Talep ve arz şokları, toplam talep ve arzdaki beklenmedik değişikliklerdir (Abdulmasih, 1993. s. 98).

Rasyonel beklentiler okulu, enflasyonun, yatırım planlarının tasarruf planların ile dengesizliğin bir sonucu olarak ortaya çıktığını açıklar. Beklenen yatırım elde edilen tasarrufu aşarsa, bu, toplam talebin toplam arzdan daha fazla olduğu anlamına gelir. Bu nedenle fiyatlar yükselme eğilimindedir. Bu durumda enflasyon, mal ve üretim faktörü piyasalarında talep fazlası veya gerçekleşmeyen satın alma planları şeklinde kendini gösterir. Rasyonel beklentiler okulunun savunucuları, belirli bir dönemde ulaşılan fiyat seviyesinin hem üreticilerin hem de tüketicilerin fiyat beklentilerinden etkilendiğini iddia etmektedir ve bu beklentiler, doğru bilgilere dayandığı takdirde doğru olacaktır (Zeki, 1985, s. 32-36).

Rasyonel beklentiler hipotezi birçok iktisatçı tarafından eleştirilmiştir, bunlardan en önemlisi tahmin yapmak için gerekli bilgiyi elde etmenin maliyetini dikkate almamasıdır (Feige & Pearce, 1976, s. 499). Ayrıca, beklenen fiyatların net bir şekilde belirlendiği makro ekonomiye genellenebilecek nesnel bir kriter yoktur (Stein, 1981, s. 140).

Araştırmacı, rasyonel beklentiler hipotezinin genel olarak makroekonomik analiz sürecine önemli bir katkısı olduğuna inanmaktadır. Hipotezin Phillips'in statik analizinden daha gerçekçi bir analize geçmiştir. Rasyonel beklentiler hipotezi, yanlış uyarlanabilir beklentilerden rasyonel beklentilere geçerek stagflasyon olgusunu bir dereceye kadar açıklayabilmiştir.

3.3. Yeni Keynesyen Düşünceside Stagflasyon

Keynesyen analizi, stagflasyonun ortaya çıkışından sonra çok eleştiriyile karşı karşıya kaldı. Bu eleştirinin temeli, Keynesyen ekonominin talep tarafında nominal fiyatlara ve nominal ücretlerin katılığı dayanmasıydı. (Snowdon & Vane, 2012, s. 317-318) Bu nedenle birçok iktisatçı, mikro iktisat ilkelerine dayanan Keynesyen iktisat modelini çalışmış ve Fiyat katılıkları, piyasa kusurları ve sabit fiyat modellerini inceleyerek Yeni Keynesyen okulun temellerini atmışlar (Kızıllı, 2019, s. 34). Çalışmalarına göre, ücret ve fiyatların katılığı, işçilerin iş

sözleşmelerine ve üreticilerin tedarik sözleşmelerine bağlılığı nedeniyle yeniden dengelenmenin gecikmesine yol açacaktır (Bilgili, 2013, s. 272-273).

Stagflasyonun yorumuna gelince, yeni Keynesyen okulun'a göre (en ünlü temsilcileri olan Franco Modigliant, James Tobin ve Robert Solow) yetmişlerde kapitalist ülkelerin maruz kaldığı enflasyon, ne parasal ve neoklasiğin düşündüğü gibi geniş para politikalarından, ne de talep şoklarından kaynaklanıyordu. Enflasyonun arkasındaki sebep daha ziyade petrol fiyatlarındaki artış, ithalat fiyatlarındaki artış, faiz oranları ve döviz kuru dalgalanmaları gibi arz şoklarıdır (Dabbagh, 2007: s.379)

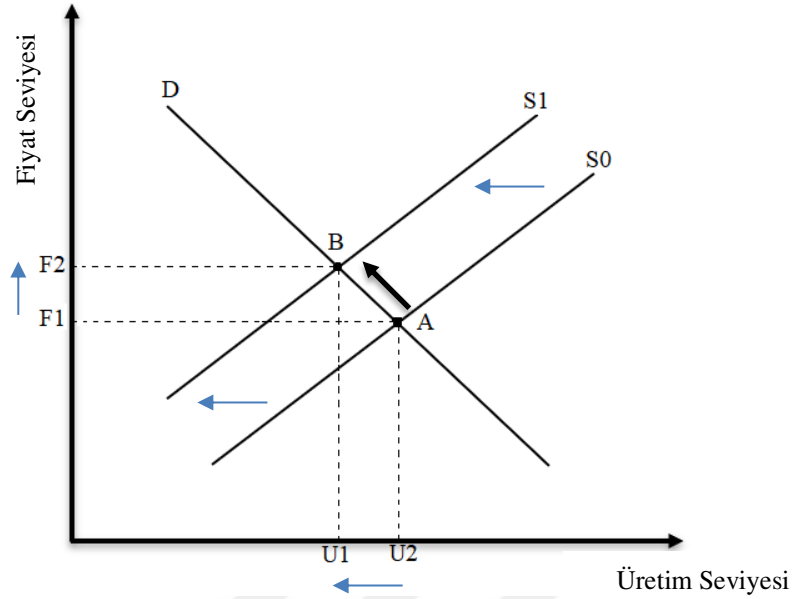
Başka bir anlamla, toplam talebi azaltarak enflasyonla mücadele etmeyi amaçlayan para politikası, yüksek maliyet olarak kabul edilir. Çünkü üretim ve istihdam üzerindeki etkisi olumsuz olurken, harcamalar tarafında enflasyona etkisi olmayacaktır (Modigliani, 1995, s. 397-400).

Yeni Keynesçiler, stagflasyon sorunundan kurtulmak için devleti ekonomik faaliyetten uzaklaştırma ve yüksek doğal işsizlik oranı ve para arzının sabit bir büyüme oranı fikrini kabul etme politikalarına karşı çıktılar. Çünkü onlara göre bu politikalar arz şoklarında etkisiz olacaktır. Yeni Keynesyen'e göre sanayileşmiş kapitalist ülkelerdeki stagflasyonun nedenleri şu şekilde sıralanabilir (Tobin, 1995, s. 232-250).

a) Arz Şokları: Bu şoklar, geçen yüzyılın yetmişli yıllarında üretim maliyetlerinde artışa yol açan petrol fiyatlarındaki artışla temsil edilmektedir. Bu, toplam arz eğrisinin sola doğru yukarı kaymasına neden olarak daha yüksek fiyatlara ve daha düşük üretime neden olmuştur. Yeni Keynesçilere göre, toplam arz fonksiyonunun yukarı doğru hareket etmesinin nedeni (maliyet nedeniyle enflasyon) ve bu da iki faktörden kaynaklanmaktadır: (Baumol & Blinder, 1997, s. 640-642).

- **Ücret Artışı:** üretimde artış olmadan işçi sendikalarının ücret artışı talepleri nedeniyle
- **Artan Karlar:** Mal fiyatlarındaki artış nedeniyle, güçlü işveren sendikaları fiyatların yükseltilmesini talep etti.

Şekil 3.4 göre, arz şoklarının fiyatlar ve üretim üzerindeki etkisini göstermektedir.

Şekil 3.4 Yeni Keynesyen'e göre Negatif arz şoku (Baumol & Blinder, 1997, s. 642)

Şekil 3.4 göre, Yeni Keynesyen görüşe göre stagflasyonu gösterir ve üretim maliyetlerindeki artış nedeniyle toplam arz (Negatif arz şoku) azalmış, dolayısıyla arz eğrisi (S0) noktasından (S1) noktasına kayarak (A) noktasından (B) noktasına yeni bir denge oluşturmuş. Arz şoku sonucu fiyatlar yükselmiş ve üretim azalmış, ancak talep aynı seviyede kalmış.

- b) Sendikaların ve Tekeller Gücü:** Çoğu demokratik ülkede, sendikaların büyük pazarlık gücü vardır, bu da işçi ücretlerinin artırılmasına yönelik sürekli talebe yardımcı olur ve bu da maliyetlerin artmasına katkıda bulunur. Üreticiler ise ürünlerinin maliyetinin artmasının yükünü taşımakla yetinmeyerek, düşen kârları telafi etmek için fiyatları yükselterek yükü tüketiciye kaydırırlar. Burada ücretlerdeki artış oranının fiyatlardaki artış oranından daha düşük olması arza karşı talebin azalmasına yol açmaktadır. Talepteki düşüş nedeniyle üreticiler doğal olarak üretimi kısıacak ve bazı işçileri işten çıkaracak, bu nedenle işsizlik yüksek fiyatlarla birlikte ortaya çıkar. Stagflasyon olgusunun bir açıklaması olarak ücret artışları, hammadde ve faiz oranları gibi üretim maliyetlerinin tüm bileşenlerine uygulanmaktadır (Abdul Karim, 2012, s. 41).

- c) Para ve maliye politikasındaki hatalar:** Bazı sanayileşmiş ülkelerde maliye ve para politikalarının yanlış kullanılması, vergilerde artış olmaksızın devlet harcamalarının artmasına neden olmuştur. Stagflasyon sorunu teşhis edilirken talep kaynaklı enflasyon ile maliyet kaynaklı enflasyon ayrımı yapılmaması

maliye ve para politikasında yanlış araçların kullanılmasına neden olmuştur. Örneğin, toplam talebi azaltarak enflasyonu tedavi etmek için kısıtlayıcı para politikaları uygulamak (Enflasyon ilkesine göre kaynağı arz değil taleptir) bu da yatırım, gelir, üretim ve istihdam üzerinde olumsuz etki yaratarak enflasyonun alevlenmesine ve durgunluğun oluşmasına neden olmuştur (Al-Rubaie, 2010, s. 54).

d) Ücretler ve fiyatlar üzerinde kontrol: Fiyatların dondurulması, fiyat- ücret sorununu çözer demek yanlıştır. Fiyat kontrolleri uygulandığında üretim azalmış ve enflasyonu bastırılmış ve fiyat kontrolleri kaldırılır kaldırılmaz, üreticilerin tekrar kontrol uygulama korkusuyla fiyatlarını artırması nedeniyle enflasyon oranları yükselmiştir (Binyusuf, 2016, s. 77).

Yeni Keynesçiler tarafından ortaya atılan fikirlerin, stagflasyonun nedenlerine ilişkin ekonomik analizlere yeni bir katkı sağladığı söylenebilir. Bununla birlikte, yeni Keynesçilerin fikirleri eleştirilmiştir. Bazı iktisatçılar stagflasyonun ortaya çıkmasında maliye ve para politikalarının hiçbir rolü olmadığına inanırken, bazıları da stagflasyonun ortaya çıkmasının temel sebebinin üretim maliyetlerindeki artıştan kaynaklanmadığına inanmaktadır.

3.4. Arz-Yönlü İktisat Teorisinde Stagflasyon

Arz-Yönlü İktisat Teorisi, temel fikirlerini Yaklaşık 600 yıl önce 1371 yılında İbn Haldun'un Mukaddime'sinden almıştır (Aktan, 2009, s. 40). İbn Haldun, vergi oranları ile üretim oranları arasında bir ilişki olduğunu açıklamıştır. Ayrıca, vergilerin düşürülmesi durumunda devlet daha fazla gelir elde ettiğini de onaylıyor. Çünkü devletin zararını telafi etmek için vergi oranlarını yükseltmek insanı yorar, üretimi azaltır ve ekonomik faaliyetin daralmasına katkıda bulunur. İbn Haldun ayrıca vergileri ve ekonomi üzerindeki etkilerini de analiz etmiştir. Liberal Amerikalı iktisatçı Arthur Laffer, ünlü eğrisinde İbn Haldun'un fikirlerinden yararlanmıştır (Arşit, 2012, s. 15-17).

Arthur Laffer, arz yönlü ekonomiyi şu sözlerle tanımlamıştır: "Arz-yönlü iktisat, klasik iktisadın modern tarzda ifadesinden başka bir şey değildir." Arthur Laffer, ABD'nde, adıyla ilişkilendirilen eğrinin tanıtılmasıyla görüşleri akademik çevrenin dikkati çektiğinde tanındı. Laffer, talebe odaklanan Keynesyen ekonomi politikasını eleştirmiş ve çağdaş ekonomik sorununun, üretimin talebi

karşılayamaması olduğunu açıklamıştır. Ayrıca, vergilerin düşürülmesinin üretimi teşvik eden en önemli ekonomi politikalarından biri olduğunu iddia eder (Aktan, 2009, s. 41).

Keynesyen okul, esas olarak toplam talebe dayandığı ve toplam arzı ihmal ettiği için eleştirildi. Analizlerinde toplam arza odaklanan ekonomistler, arz yönlü okulu olarak adlandırıldı. Bu okulun sahipleri, Keynes'in tarifinin geçen yüzyılın otuzlu yılları için uygun olduğuna ve yetmişlerdeki stagflasyon tedavisinde uygulanamayacağına inanıyor. Bu nedenle, ekonominin performansını iyileştirmenin en iyi yolunun, toplam mal ve hizmet arzını artırmaya özen göstermek olduğuna inanıyorlar (Edgmand, 1988, s.342).

Arz yönlü okul, enflasyonun parasal bir olgu olduğu ve enflasyonun para arzının ekonomik büyümeden daha yüksek bir oranda artması olduğu konusunda monetarist okul ile aynı fikirdedir. İki okul, yüksek vergilerin enflasyonun temel bir nedeni olarak kabul edilebileceğine dair yeni bir fikre atıfta bulunuyor ve vergileri maliyet olarak görmektedirler (Zeki, 1985, s. 26-30). İki okul, stagflasyonla mücadele etme biçimleri bakımından birbirinden farklıdır. Arz yönlü okul, çözümü para politikasını ele almadan genişletici bir maliye politikası olarak görüyor. Monetarist okuluna gelince, çözümü para politikasında ve devletin müdahale etmemesinde görüyorlar (Samuelson ve Nordhaus, 1995, s. 649).

Bu okulun öncülerinden olan George Gilder, arz yönlü okulun dayandığı Say yasasına atıfta bulunmuştur (her arz kendi talebini yaratır). Gilder, para arzındaki büyüme oranının verimlilikteki artış oranından daha fazla artması durumunda fiyatların yükseleceğini ve para biriminin değerinin düşeceğini kabul eder. Gelder, yatırım vergilerinin artırılması ve ücretler üzerindeki vergilerin düşürülmesinin enflasyonun nedeni olduğunu ekliyor. Arz yönlü okula göre işsizlik ile enflasyon arasında ne kısa ne de uzun vadede ters bir ilişki yoktur. Diğer bir deyişle, genişletici maliye politikası uzun vadede işsizlik oranlarını azaltamayacaktır (Zaki, 1996, s. 64).

Arz yönlü okulun vergilendirme alanında, çalışma, tasarruf ve yatırımı teşvik etmedeki olumlu etkilerinden dolayı gelir ve sermaye üzerindeki vergileri azaltmaya odaklandığı dikkat çekicidir. Bu nedenle, arz tarafı okulu, ABD Başkanı (R. W. Reagan) döneminde büyük ilgi görmüştür. 18 Şubat 1981 yılında ABD Kongresi'ne sunulan bütçe, arz yönlü iktisatçılar tarafından önerilen enflasyonu

tedavi etmek için temel bir planı içeriyordu. Bu nedenle, Reagan'ın ekonomik toparlanma planı dört ana noktadan oluşan bir program içeriyordu: Vergi oranlarının düşürülmesi, devlet harcamalarının kısılması, parasal kısıtlamaların teşvik edilmesi ve iş sektörü üzerindeki yasal yüklerin hafifletilmesi (Cleaver, 1981, s. 1-3).

Stagflasyon sorununu ortadan kaldırmak için arz yanlı ekonomi okulunun savunucuları aşağıdakileri önermektedir: (Feldstein, 1986, s. 26).

- a) Üretimde artışı teşvik etmek için, Tasarruf ve yatırımı teşvik etmek amacıyla yatırımcılar ve iş adamları için vergilerin düşürülmesi. (Laffer'ın talimatlarına göre vergi oranlarının düşürülmesi gelirleri artıracaktır).
- b) Devletin asgari ücret belirleyerek işgücü piyasasına müdahale etmemesi.
- c) Yeni nakit çıkışıyla kamu harcama finansmanının azaltılması.
- d) Devlet tarafından ödenen işsizlik yardımlarının azaltılması veya iptal edilmesi.
- e) Vergi oranlarının düşürülmesi, kısıtlayıcı bir para politikasının uygulanmasıyla aynı zamana denk gelmelidir (Von Furstenberg & Green, 1986, s. 37).

Kısaca, arz iktisatçıları, hem Phillips eğrisindeki enflasyon ve işsizlik arasındaki değiş tokuşu kabul etmemektedir. Hem de sosyal gruplar arasındaki kötü gelir dağılımını ve sosyal yardımlardaki düşüşü dikkate almadan, karı artırmak için ekonomik büyümeyi artırmayı amaçlamaktadır (Akkaya, 1991, s. 238).

3.5. Kurumsal Ekonomi Okulunda Stagflasyon

İktisat bir sosyal bilimlerden olduğu için, Ekonomik sorunların çözümünde kurumların önemi ve rolü göz ardı edilemez (Kama, 2011, s. 201). Kurumsal okul, tüm ekonomik okullardan, sosyolojik gelenelere en yakındır. Kurumsal okul, ekonomik analizde sosyal bilimlerden yola çıkmış, doğa bilimlerini taklit etmekten ve mevcut kapitalist kurumları eleştirmekten uzak durmuştur. Bu okuldaki ekonomistler, ekonomik bilimleri sosyal bilimlerle birleştiren geniş ve çeşitli bir teori sağlamaya çalışmıştır (Yılmaz, 2012, s. 8).

Kurumsal okul, yeni klasik ve Keynesçi iktisadın dayandığı teorileri reddeder. Bunun nedeni, ekonomik büyüme ve genel denge üzerindeki etkilerini belirlemek için tasarruf, yatırım, gelir, işsizlik oranları, enflasyon, verimlilik ve

teknolojik ilerleme gibi teorilere odaklanmışlardır. Kurumsal okulun iktisatçıları, kapitalist toplumda zenginlerin uyguladığı sosyal, politik ve ekonomik tahakküm kalıplarıyla ilgilenmişler. Kurumsal iktisatçılar, ekonomik, sosyal ve politik gücü oluşturan kurumsal temelleri ve bu gücün ekonomi ve piyasa üzerindeki etkisini inceleyerek toplumu geliştirmeye çalışırlar (Hunt & Lautzenheiser, 2015, s. 493-497).

Kurumsal ekol, John Kenneth Galbraith tarafından temsil edilen iktisatçının fikirlerine dayanmaktadır ve enflasyonun yükselmesine neden olan iki kuruma büyük önem vermektedir: (Abaadi, 2007, s. 115).

a) Tekellerin gücü: Galbraith'e göre bu güç içinde iki sektör arasında ayrım yapılmalıdır.

- Üreticiler sektörü: Örneğin, tarım sektörü tam rekabet koşullarına sahiptir ve üreticilerden hiçbirisi fiyatları etkileyemez.
- Oligopol sektörü: Örneğin, dönüştürücü endüstriler, fiyatları ve arzı etkileyebilen az sayıda kuruma sahiptir. Kurumlar tarafından uygulanan politikalar (damping politikası gibi), hammadde kaynaklarını kontrol etmelerini ve ardından ürünleri için esnek olmayan bir talep yaratmalarını sağlar. Bu kurumlar türü, emek üretkenliği düzeyiyle ilgilenmeden fiyatları yükselten fiyat stratejilerine sahiptir.

b) Sendikaların gücü: Bilindiği gibi fiyatlar yükseldiğinde reel ücret düşer, dolayısıyla nominal ücretlerin artmasında ve reel ücretlerdeki düşüşün telafi edilmesinde sendikaların gücü büyük rol oynar. Ancak tekeli kurumların gücü, yüksek fiyatın yükünü ücretlerden fiyatlara aktarmalarını sağlar. Bir yanda yüksek ücretler, diğer yanda yüksek fiyatlar arasında bir döngü devam eder. Buna dayanarak, ücretlerin ve fiyatların kümülatif hareketi ortaya çıkar.

Galbraith'e göre piyasa, güçlü tekellerin etkisi altında etkinliğini kaybeder. Piyasanın stagflasyondan çıkacağına güvenilemez. Bu nedenle stagflasyon sorununu çözmek için devletin ekonomik faaliyete müdahalesini desteklemektedir (Zaki, 1996, s. 74).

Özetle, kurumsal okula göre stagflasyon sorununun endüstriyel kapitalist sistemdeki kurumların doğasının bir sonucu olduğu söylenebilir.

Araştırmacı, stagflasyonu ekonomik okullarının yorumlanmasıyla ilgili olarak, iktisat ekollerinin stagflasyon olgusunu inandıkları ilke ve inançlara dayalı olarak açıklamaya çalıştıklarını tespit etmiştir. Bilindiği gibi, iktisat ekolleri arasındaki fark tarihseldir ve Ekonomik düşüncede stagflasyonun nedenleri üzerinde anlaşmaya varılmamıştır. Stagflasyonun gelişmiş ekonomilerde ortaya çıkışından günümüze kadar ekonomistler tarafından nedenlerini belirlemeye yönelik birçok analiz yapılmıştır. İktisat ekolleri Stagflasyonu açıklarken bir grup faktöre dayandılar ve diğer faktörleri sabitlenmiş bu nedenle fenomeni yorumlaması eksik kalmıştır. İktisat okullara göre Stagflasyonun nedenleri farklıdır, örneğin, çelişen ekonomi politikaları, genişleyici mali politikalar, arz-talep şokları, artan üretim maliyetleri, daraltıcı para politikası, tekeller ve sendikalar, Stagflasyonun ortaya çıkmasının nedenleridir ve bir yönünü temsil eder. Burada stagflasyonun tek bir faktörden dolayı meydana gelmediği, daha çok birbiri ile etkileşen birçok faktörün etkileşerek fenomene neden olması sonucu meydana geldiği söylenebilir. Her faktörün Etkisi, devletin ekonomik durumuna göre değişir. Dolayısıyla bu okullerin hiçbirisi stagflasyon olgusunun gerçek nedenini açıklayan önemli bir sonuca ulaşamadı ve bu olgu için mantıklı ve ayrıntılı bir açıklama bulamamıştır.

IV. BÖLÜM

MISIR EKONOMİSİNDE STAGFLASYONUN TEORİK ÇERÇEVESİ VE UYGULAMALI ÇALIŞMASI

Gelişmiş kapitalist ülkelerde stagflasyona yol açan sebepleri önceki bölümlerde incelenmişti ve Mısır ekonomisi geliştirmekte olan ekonomiler arasında sınıflandırıldığından ve her ülke grubu farklı özelliklere ve ekonomik yapıya sahiptir. Araştırmacı, Bir yanda geliştirmekte olan ülke ekonomilerinde, diğer yanda Mısır ekonomisinde stagflasyonun ortaya çıkmasına yol açan ana kanalları açıklamayı ve göstermeyi gerekli görmektedir.

4.1. Geliştirmekte Olan Ülkelerde Stagflasyonun Nedenleri

Geliştirmekte olan ülkelerdeki stagflasyon mekanizması, gelişmiş ülkelerdekinden farklıdır. Geliştirmekte olan ülke ekonomileri, ekonomik bağımlılık ve uluslararası iş bölümünün doğası nedeniyle gelişmiş ülkelerde meydana gelen ekonomik krizleri karşılama rolü oynamaktadır. Örneğin, gelişmiş ülkeler, aralarındaki ekonomileri birbirine bağlayan, geliştirmekte olan ülkeler tarafından ihraç edilen hammadde ürünlerinin ana ithalatçıları olarak kabul edilmektedir. Gelişmiş ülkelerde hammadde talebindeki azalma, geliştirmekte olan ülkelerde de hammadde talebinde azalmaya yol açmaktadır. Ayrıca geliştirmekte olan ülkelerde ihraç edilen ürün çeşitliliğinin zayıf olması ve sınırlı üretim kapasitesi nedeniyle ürün arz esnekliğinin kısa sürede düşük olması, ekonomik krizlerin gelişmiş ülkelere geliştirmekte olan ülkelere bulaşma sürecini kolaylaştırmaktadır (Abdul Karim, 2012, s. 25).

Gelişmiş kapitalist ülkelerin geliştirmekte olan ülkelere paylaşılabilecekleri, ikinci bölümde daha önce bahsedilen enflasyonist durgunluğun nedenlerine ek olarak, Geliştirmekte olan ülkelerdeki enflasyonun nedenleri, birçoğunun kaynaklandığı dört ana nedene ayrılabilir.

4.1.1 Ekonomik Sorunların Yükünün Uluslararası Kuruluşlar Aracılığıyla

Aktarılması

Gelişmekte olan ülkelerdeki stagflasyonun ana nedenlerinden biri, gelişmiş kapitalist ülkelerin stagflasyon sorununu, sorunun yükünü veya bir kısmını geliştirmekte olan ülkelere kaydırarak çözmeye çalışmalarıdır. Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası faaliyetleri aracılığıyla geliştirmekte olan ülkelere dayatılan istikrar ve yapısal uyum programları sayesinde (Evvad, 1993, s. 285).

Uluslararası Para Fonu (IMF) tarafından uygulanan istikrar programları, tipik olarak enflasyonu düşürmeyi ve ekonomik istikrarı yeniden tesis etmeyi amaçlayan kısa vadeli önlemleri içerir. Bu önlemler genellikle hükümet harcamalarının kısılması, vergilerin artırılması ve sübvansiyonların kesilmesi gibi mali kemer sıkma önlemlerini içerir. IMF aynı zamanda ülkelere para birimlerini devalüe etmelerini isteyebilir, bu da ihracatı daha rekabetçi hale getirebilir ama aynı zamanda daha yüksek enflasyona yol açabilir (IMF, 2021). Yapısal uyum programları ise, ekonomideki yapısal dengesizlikleri ele alarak ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı teşvik etmeyi amaçlayan uzun vadeli politikalar. Bu politikalar tipik olarak kuralsızlaştırma, özelleştirme ve ticaretin serbestleştirilmesi gibi piyasaya yönelik reformları içerir (World Bank, 2021).

Gelişmekte olan ülkelere uygulanan istikrar ve yapısal uyum programlarının bir sonucu olarak stagflasyon ortaya çıkmıştır. Uluslararası Para Fonu mali ve parasal tedbirler getirdi ve bu tedbirler iki bölüme ayrılabilir (Jarallah ve Said, 2009, s. 79)

1- Durgunluğa katkıda bulunan tedbirler:

- a. Tasarruflarına güvenerek özel sektörün yatırım yolunu kolaylaştırmak.
- b. Devlet istihdamını durdurarak devlet harcamalarının hacmini azaltmak.
- c. Maaş ve ücretlerin sabitlenmesi ve enflasyon oluştuğunda artırılmaması
- d. Bütçe açığının azaltılması ve bütçenin dengelenmesi durumunda devlet rezervlerinin oluşturulması.
- e. Devlet ticari ve yatırım harcamalarının hacmini azaltmak
- f. Sağlık, eğitim ve benzeri hizmetler gibi harcama hacmini azaltmak için devlet hizmetlerinin özelleştirilmesi.

2- Enflasyon oranlarının yükselmesine katkı sağlayan tedbirler:

- a. Faiz oranının artması, yatırım maliyetlerinin artmasına ve üretim maliyetlerinin artmasına neden oldu.
- b. Temel gıda maddeleri için sübvansiyonların iptali.
- c. Artan enerji fiyatları, üretim maliyetlerinin artmasına neden oldu
- d. Dolaylı vergileri yükseltmek ve çeşitlerini artırmak.
- e. Devlet tarafından sağlanan kamu hizmetlerinin fiyatlarını artırmak.

Önceki tüm tedbirler üretim maliyetini ve fiyatları yükseltirir, ayrıca talebin azalmasına ve durgunluğa yol açar ve sonunda gelişmekte olan ülkeler stagflasyon tuzağına düşürür.

4.1.2. Gelişmekte Olan Ülke Ekonomileri, Gelişmiş Ülke Ekonomilerini Farklılaştıran Özelliklere Sahiptir

Gelişmekte olan ülke ekonomilerini karakterize eden bazı özellikler, gelişmiş ülkelerde bağımlılık nedeniyle ekonomik krizler alma nedenidir. Bu özelliklerden bazıları şunlardır:

- a. Hükümetin mali aygıtının katılığı.
- b. Hammadde üretimine bağlı olan üretim yapısının doğası.
- c. Ekonomik yapının dengesizliğine neden olan kalkınma sürecinin doğası.
- d. Gıda ürünlerinin üretiminde zayıf esneklik.
- e. İhraç edilen ürün çeşitliliğinin olmaması.

Tüm bu özelliklerin mevcudiyeti ile stagflasyon gelişmekte olan ülkelere iki kanaldan aktarılmaktadır, birincisi marjinal ithalat eğilimindeki artış, ikincisi ise İthalat yapısının doğasıdır (Awad, 2002, s. 66).

Bu özellikler, nüfus yapısındaki dengesizlik ve beşerî sermaye yapısındaki dengesizliğin yanı sıra, gelişmekte olan ülke ekonomilerindeki derin yapısal dengesizliklerin bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerdeki stagflasyon olgusu, üretim sisteminin zayıf esnekliği ile ilişkili yüksek marjinal tüketim eğilimine de bağlanabilir (Abdul Karim, 2012, s. 26).

4.1.3. Yanlış Para Politikası

Ulusal tasarruf ve vergi sisteminin zayıflığı nedeniyle gelişmekte olan ülkeler, yatırım ve kalkınma programlarını yeni nakit çıkış ederek açık finansman yoluyla finanse etmektedir. Kalkınma için gerekli finansmanı elde etmek için, kaynakların cari tüketimden sermaye oluşumuna yönlendirilmesi gerekir ve

gelişmekte olan ülkelerin başaramadığı şey de budur. Kamu harcamaları yüksek maliyetli kredilerle finanse edildiğinden, buna ek olarak üretim artışı sağlanmadan yeni para basılmakta ve bu da enflasyon oranlarının yükselmesine neden olmaktadır. Cari kamu harcamalarının bütçe açığı ile ve yatırım pahasına finanse edilmesi, daha düşük yatırım ve daha düşük istihdam düzeyine yol açacaktır (Abdul Karim, 2012, s. 28).

4.1.4. Ekonominin İçsel Faktörleri

Stagflasyon, iç faktörlerden veya dış faktörlerden kaynaklanabilir. Vicente Gales'in 1970-1979 yılları arasında bazı Latin Amerika ülkeleri üzerinde yaptığı çalışmada, gelişmekte olan birçok ülkede ekonominin iç faktörlerinin stagflasyonu diğer dış faktörlerden daha fazla açıkladığı bulunmuştur. Yetmişlerde Arjantin ve Şili'de ortaya çıkan enflasyon tamamen içsel sebeplerden kaynaklanıyordu. Stagflasyon ortaya çıkmadan önce bu iki ülke ağırlıklı olarak yüksek enflasyondan muzdariptir. Bolivya, Peru ve Kolombiya'da da durum benzerdi, enflasyonu açıklayan iç faktörlerin etkisi, enflasyonun dışsal sebeplerden oluşmasından daha fazlaydı. Öte yandan, Kosta Rika'da enflasyon, ithalat fiyatlarındaki artışın temsil ettiği dış faktörlerden birinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Örneğin, zayıf kamu borç yönetimi, siyasi istikrarsızlık, zayıf maliye ve para politikası ve üretken sektörlerin zayıf yönetimi, tümü içsel faktörleri yansıtır (Awad, 2002, s. 68).

Gelişmiş kapitalist ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasında stagflasyonun nedenlerinin ortak olabileceği ve farklılık gösterebileceği söylenebilir. Stagflasyonun nedenlerinin etki derecesi de bir ülkeden diğerine farklılık gösterir.

4.2. Mısır Ekonomisinde Stagflasyon Olgusu

Uygulamalı çalışmaya başlamadan önce elimizdeki gerekli ve yeterli veriler ışığında Mısır ekonomisinde stagflasyon olgusunun ortaya çıktığı zaman dilimini belirlemeli ve günümüze kadar olan gelişimini takip etmeliyiz. Mısır ekonomisinde stagflasyon olgusunun ortaya çıkması ve gelişmesi için dayanılacak kriter, daha önce -birinci bölümde- açıklandığı gibi, enflasyon oranı artı işsizlik oranı olan stagflasyon oranıdır.

Bu kritere göre, Mısır ekonomisinin stagflasyon oranı %8'den büyükse, ancak hem enflasyon oranı hem de işsizlik oranı ayrı ayrı %4'ü aşması koşuluyla stagflasyondan muzdarip olduğunu söyleyebiliriz. Enflasyon oranı ve işsizlik

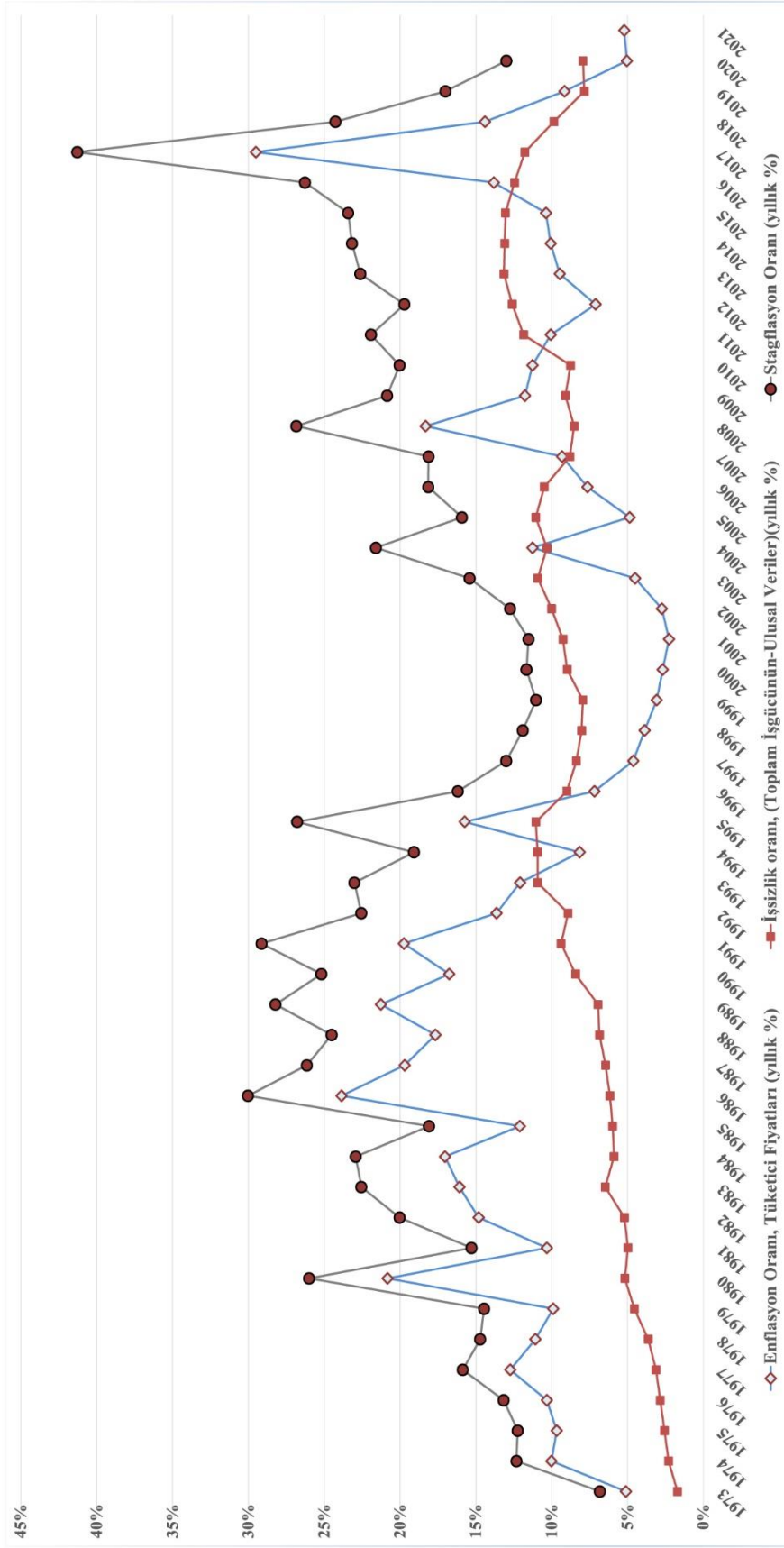
oranının artması, azalması veya sabit olması veya biri artarken diğeri sabit veya azalır olmasına bakılmaksızın (Awad, 2002, s. 118).

Birinci bölümün sonunda incelendiği gibi, kapitalist ülkelerde stagflasyonun ortaya çıkışı 1973 yılındaki ilk petrol şokuyla aynı zamana denk gelir. Bu nedenle, Mısır ekonomisinde 1973 yılından başlayarak stagflasyon ilgili bilgiler göstereceğiz. Mısır ekonomisinde stagflasyon olgusunun ortaya çıkış zamanını ve ulaştığı seviyeleri bilmek için 1973 yılından 2021 yılına kadar stagflasyon çıkarımına aracı olarak işsizlik ve enflasyon oranını gösteren (Şekil 4.1) yaptık. Mısır ekonomisinin bu olguyla birlikte geçirdiği aşamaları Tanımlamak amacıyla işsizlik ve enflasyon oranları toplayarak stagflasyonun oranı da çıkarıldı. Mısır ekonomisindeki stagflasyon hakkında daha derin bilgi için, zaman dilimi aşağıdaki gibi bölünecektir:

4.2.1. Savaş Ekonomisi Dönemi (1966-1973)

İsrail işgalinin 5 Haziran 1967 yılında Mısır dahil Arap ülkelerinin topraklarının bir bölümünü işgal etmek için başlattığı savaş, Mısır ekonomisinde finansman başta olmak üzere birçok ekonomik sorunun ortaya çıkmasına ve ekonomik büyüme oranlarının düşmesine neden oldu. Bu savaş, Mısır ekonomisinin savaş ekonomisi aşamasına geçmesine neden oldu ve Bunun sonuçlarından biri, işgal altındaki toprakları yeniden özgürleştirmeye için ekonomi politikalarının orduya hizmet etmeye ve silahlanma programlarına yönlendirilmiştir (Basal, 2018, s. 15).

Dönemin (1966-1973) ekonomik baskılarına ve ikinci beş yıllık planın (1965-1970) ertelenmesine rağmen, Mısır bir yanda kalkınma ekonomisini, diğer yanda savaş ekonomisini uzlaştırmaya çalıştı. Temel tüketim mallarını sübvanseler etmenin yanı sıra mezunlar için garantili istihdam vaatlerinden geri adım atmadı ve birçok iktisatçı da bu dönemin (1966-1973) ekonomik durgunluk dönemi olduğunu kabul eder (Awad, 2002, s. 88-89).

Şekil 4.1 Mısır ekonomisinde işsizlik, enflasyon ve stagflasyon oranları 1973-2021 (<https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>)

4.2.2. Ekonomik Dışa Açıklık Dönemi (1974-1982)

Bu dönemin önemi, daha açık bir bilgilere ulaşabilmek ve bu dönemde yaşanan olayların farklılığından dolayı bu dönemki döneme ayrılabilir.

4.2.2.1 Stagflasyon öncesi dönem (1974-1978)

Bu dönemin önemi (1974-1978) Mısır ekonomisinde stagflasyon olgusunun ortaya çıkışından önce gelir. Şekil 4.1 göre, enflasyon oranlarındaki yükselişin başlangıcı 1974 yılında görülmektedir. Bu yıldan itibaren, 1973 savaşının sona ermesinin ardından, hükümet ekonomik reform çalışmalarına başlamıştır.

Mısır hükümeti, ekonomik dışa açıklık politikasının uygulanması için uygun yatırım ortamını yaratmak amacıyla, iç ve dış yatırımlarla ilgili 1974 tarihli 43 sayılı Kanun başta olmak üzere bir dizi kanun ve karar çıkarmıştır. Yatırımcılara garantiler, teşvikler ve imtiyazlar sağlamayı amaçlamaktadır. Bu kanunlardan en önemlileri:

- Özel sektörün ihracat ve ithalatına izin veren ve dış ticarete devletin tekeli azaltan 1975 tarihli 118 sayılı Kanun
- Döviz cinsinden alım satımı düzenleyen 1976 tarihli ve 97 sayılı Kanun
- Mısırlı ve yabancı yatırımcılar arasında eşitliği temsil eden 1977 tarihli 32 sayılı Kanun

Tüm bu yasaların temel amacı, Haziran 1967 ve 1973 savaşlarından sonra Mısır ekonomisini yeniden hareketlendirmektir (Mahrus, 2023, S. 554-559).

Enflasyon oranları normal seviyelerin üzerinde olmasına rağmen işsizlik oranlarının %4'ü geçmemesi bu dönemin bir stagflasyon dönemi olmadığını kanıtlar.

4.2.2.2 Stagflasyonun başladığı dönemi (1979-1982)

Ekonomik dışa açıklık politikasının etkisi, sermaye ve tüketim malları ithalatındaki artışa, dış ticaretin yapısına ve ödemeler dengesine olumsuz olarak yansımıştır. Ayrıca, ithalatın büyük çoğunluğu, yüksek enflasyon oranlarından muzdarip olan Avrupa ve Latin Amerika'dan yapılmıştır, bu da Mısır'da yetmişlerin sonunda meydana gelen enflasyonun (ithal enflasyon) olduğunu göstermektedir. Mısır ekonomisine taşınan enflasyonist baskıları tedavi etmek için bir adım olarak

Merkez Bankası, 1976 yılında yatırım ve istihdam düzeyini olumsuz etkileyen faiz oranlarını yükseltti ve birçok iktisatçı, dış ticaret kanalları aracılığıyla Mısır ekonomisinde stagflasyonun ortaya çıkmasının nedeninin “ekonomik açıklık politikası” olduğuna inanır (Awad, 2002, s. 91-103).

Şekil 4.1 göre, işsizlik ve enflasyon eğiliminin 1973 yılından 1978 yılı yükselişte olduğu söylenebilir, ancak Mısır ekonomisinin stagflasyon durumunda olduğu yargısına varılamaz. Ancak 1979 yılında Mısır ekonomisinde işsizlik oranının doğal seviyeyi aşırp %4,55'e ulaşması ve enflasyon oranının %9,9 olmasıyla birlikte Mısır ekonomisinde enflasyonist durgunluğun işaretleri net bir şekilde ortaya çıktı ve Mısır ekonomisinde stagflasyonun ilk kez 1979 yılında ortaya çıktığı söylenebilir.

4.2.3. Stagflasyonun Birinci Dönemi (1979-1997)

1979-1997 dönemi Mısır'da bir stagflasyon dönemi olarak kabul edilir ve bu dönemde Mısır ekonomisindeki stagflasyon olgusunun özellikleri, kapitalist ülkelerdeki stagflasyon olgusunun özelliklerinden farklı değildir. Bu dönemde Mısır hükümeti genişletici maliye ve para politikaları uygulamış ve enflasyon oranlarının yükselmesine neden olmuştur. Mısır hükümetinin nominal ücretleri birkaç kez artırması ve kamu harcamalarını artırması nedeniyle stagflasyon oranı yükselmiştir. Öte yandan, hükümetin mezun istihdam politikasını uygulamaya devam etmesi nedeniyle işsizlik oranları sabit kalma eğilimindeydi. Para politikası açısından çelişkiliydi Mısır Merkez Bankası bir yandan genişletici para politikası olarak para arzını önemli ölçüde artırırken, diğer yandan daraltıcı para politikası olarak mevduat faiz oranını %5,88'den 1978 yılında %12'ye 1991 yılında yükseldi (Bassiuni, 2021, s. 204-205).

Şekil 4.1 göre 1979-1997 dönemi için hem işsizlik oranının hem de enflasyonun ayrı ayrı %4'ün üzerinde olduğu söylenebilir. İşsizlik oranı daha disiplinli bir şekilde 1995 yılında %11.04 ile en yüksek seviyesine ulaştı. Enflasyon oranı ise, işsizlik oranından farklı olarak dalgalanma ve istikrarsızlıkla karakterize edilmiş, söz konusu dönemde %23,86 ile 1986 yılında zirveye ulaşmıştır. Yüksek enflasyon, stagflasyon oranının yükselmesinde etkili olan ana faktör olmuştur. Bunda hükümetin uyguladığı ve enflasyon üzerinde en büyük etkiye sahip olan ekonomi politikaları yer almaktadır.

Mısır ekonomisi ilk stagflasyon dönemden çıkmadan önce, enflasyon oranı 1991 yılında %19,95'ten %4,63'e 1997 yılında düştüğü de kaydedildi ve Mısır'ın 1991-1995 yılları arasında ekonomik reform politikaları başlatmasıyla aynı zamana denk geldi, çünkü bu reformlar enflasyon oranının %4'ün altına düşmesine katkıda bulundu.

4.2.3.1 Kapsamlı ekonomik reform dönemi- ERSAP (1991-1995)

Mısır, Uluslararası Para Fonu ile Şubat 1991'de sözde Ekonomik Reform ve Yapısal Uyum Programı kapsamında imzalanan anlaşmaya göre ekonomik reform programını uyguladı. Bu anlaşma, makroekonomik değişkenlerde istikrar sağlamayı ve Mısır'ın ekonomik yapısını değiştirmeyi amaçlamaktadır. Ekonomik Reform ve Yapısal Uyum Programı üç temel eksene dayanmaktadır. Birinci eksen, ödemeler dengesindeki dış ticaret açığının giderilmesi ile ilgilidir. İkinci eksen ise deflasyonist maliye ve para politikası yoluyla enflasyonla mücadeleye ilişkindir. Üçüncü eksen, yabancı ve yerli yatırımları teşvik etmenin yolları ile ilgilidir (Awad, 2002, s. 110-116).

Şekil 4.1 göre, reform programından kaynaklanan önemli etkilerden Birincisi, enflasyon oranı üzerindeki etkisi bu programın başlamasıyla birlikte, enflasyon oranı 1991 yılında %19,95'ten 2001 yılında %2,27'ye düşmeye başladı. Enflasyon oranındaki düşüş nedeniyle 1998-2002 dönemi, enflasyon oranının %4'ün altına düşmesi sayesinde stagflasyondan çıkış dönemi olmuştur. İkincisi, işsizlik oranı üzerindeki etkisi bu programın başlamasıyla, işsizlik oranı doksanlı yılların ortalarına kadar artmaya başladı, 1991 yılında %9,38'den 1995 yılında %11,04'e ulaşmıştır. İşsizlik oranındaki artış, uygulanan deflasyonist politikanın 1991-1995 döneminde toplam talepte ve ardından işgücü talebinde azalmaya yol açmasıyla bağlantılıdır.

Özetle, Mısır'ın 1990'ların başında uyguladığı reform programı, stagflasyon oranı ve dolayısıyla enflasyon oranı üzerinde olumlu etkiler yapmış, ancak bunun bedeli olan yüksek işsizlik oranı pahasına. Yüksek işsizlik oranlarının, geçen yüzyılın seksenli yıllarındaki işsizlik oranını düşük seviyelerde tutmayarak ekonomi politikasının başarısızlığı olduğu da söylenebilir.

4.2.4. Stagflasyon İyileşme Dönemi (1998-2002)

Şekil 4.1 göre, 1998-2002 döneminde işsizlik oranları %8-%10 arasında değişirken, enflasyon oranlarının %4'ün altında olduğu söylenebilir. Daha önce bahsedilen kriterlere göre, bu dönem 1998-2002, bir stagflasyon dönemi değil, ekonomik durgunluk dönemidir. Enflasyon oranındaki düşüşü, ya kapsamlı ekonomik reform planlarının işsizlik olmadan enflasyonla mücadeleye odaklanmasından ya da enflasyon ve işsizliğin tedavisinde tavizlerin kaçınılmazlığından kaynaklanmaktadır. Ekonomik reform planı işsizliği azaltmayı amaçlasaydı, enflasyon oranını düşürmek çok zor olurdu. Bunun nedeni, işsizliği ve enflasyonu aynı anda azaltmanın tüm ekonomistlerin karşı karşıya olduğu bir zorluk olmasıdır.

4.2.5. Stagflasyonun İkinci Dönemi (2003-2021)

İşsizlik oranı, 2010 sonundan 2019 yılına kadar yukarı doğru bir dışbükey eğri şeklinde yükseldi ve 2013 yılında %13,15 ile zirveye ulaşmıştır. İşsizlik oranı yüksekti, ancak enflasyon oranının aksine istikrarlı olma eğilimindeydi. O yüzden bu dönemdeki enflasyon oranı biraz daha detaylı yorumlanacaktır.

2003-2021 döneminde enflasyon oranı önemli ölçüde dalgalanmıştır. 2002 yıldan 2021 yılına kadar, Mısır ekonomisi 1998-2002 yıllardaki yüksek enflasyon seviyelerinden kurtulduktan sonra, Mısır ekonomisinin stagflasyon durumuna geri dönmesine yol açan üç büyük enflasyonist dalga meydana gelmiştir: (Amim, 2022, s. 105-106).

- Birinci dalga: 2003-2005 yılları arası ve bu dalganın nedeni 2001-2003 döneminde Mısır lirasının döviz kurundaki sürekli düşüşler, Öte yandan Mısır Merkez Bankası, Mısır lirasının serbestleştirildiğini açıklamış ve Bu dalgadaki en yüksek enflasyon oranı 2004 yılında %11,27'ye ulaşmıştır.
- İkinci dalga: 2006-2008 yılları arasında olup, nedeni kuş gribi virüsünün yayılması ve içsel mal fiyatlarındaki artış nedeniyle 2007 yılında enflasyon oranı %9,32'ye ulaşmıştır. Ancak, küresel mali kriz ve buna bağlı olarak küresel mal fiyatlarındaki artış nedeniyle enflasyon oranı yükselmeye devam etmiştir. Ayrıca, Mısır'da petrol ürünlerine tahsis edilen sübvansiyonun azalması, enflasyon oranının %18,32'ye

yükselmesine ve stagflasyon oranı 2008 yılında %26,84'e ulaşmasına neden olmuştur.

- Üçüncü dalga: 2016-2017 döneminde Mısır tarihinin en şiddetli enflasyonist dalgası, 2017 yılında enflasyon oranı %29,51'e ve stagflasyon zirvesi %41,28'e ulaşmıştır. Bu dalgaadaki yüksek enflasyon oranının nedeni, Mısır Merkez Bankası'nın Uluslararası Para Fonu ile yaptığı kredi anlaşması çerçevesinde Mısır lirasını dalgalandırma kararından kaynaklanmaktadır.

Özetle, 1998-2002 dönemi hariç, Mısır ekonomisi 1979-2021 döneminde stagflasyon yaşamış ve bunun nedeni ekonomik dışa açıklık politikası ve birçok iç ve dış faktörün yanı sıra ekonomideki yapısal dengesizliklerden kaynaklanır.

4.3. Literatür Taraması

Modigliani ve Padoa-Schioppa (1978), Stagflasyonun nedeni, kamu sektöründe istihdamın doğru yönetilmemesidir. Özel sektör işgücünü yönetme ve israf etmeme yeteneğine sahiptir. Açık ekonomilerde ücretlerin fiyat değişimlerine karşı korunması bütçe açıklarına ve enflasyona yol açar.

Solow (1980), Bu çalışmaya göre, stagflasyonun nedeni, 1973 yılında petrol fiyatlarındaki artış, 1971-1973 yıllardaki dolar durgunluğu, fiyatlar ve ücretler üzerindeki kontrolün azalması, küresel olarak mallar üzerindeki spekülasyonların artması. Ayrıca 1974 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde tarım ürünleri fiyatlarındaki artışı.

Grubb ve diğerleri (1982), OECD ülkeleri ve Avrupa ekonomilerinde, OLS tahmini kullanılarak 19 ülke için geleneksel ücret ve fiyat denklemleri incelenmiştir. Stagflasyon, düşük verimlilik artışı ve göreceli yüksek ithalat fiyatları neden olmuştur.

Helliwell (1984), Kanada'nın MACE modeli, belirli miktarlarda istihdam edilen faktörler için potansiyel çıktıyı tanımlamak üzere verimli emek birimleriyle birleştirilen eski bir sermaye ve enerji demetinin bulunduğu iç içe geçmiş bir üretim yapısı kullanır. Kanada'daki faktör oranları, talep ve karlılıktaki değişikliklerin çoğunun dünya petrol fiyatlarındaki değişikliklerden ve diğer sanayileşmiş

lkelerdeki enflasyon ve reel üretimdeki paralel değişikliklerden kaynaklandığı sonucuna varılmıştır. Stagflasyon, Petrol İhraç Eden lkeler rgt'ndeki (OPEC) petrol fiyatı şokları ve dünyanın başka yerlerinde enflasyon ve reel GSMH'deki ilgili değişiklikler tarafından yaratıldı.

Turhan (1987), Stagflasyonun nedeni, ücretlerin aşığıya doğru esnek olmaması, eksik rekabet koşullarında firmaların yüksek fiyat politikaları, yapısal işsizlikle mücadeledeki yetersizlikler, yanlış ekonomik politikalar ve dışsal ekonomik faktörlerden kaynaklanmaktadır. Doğru yaklaşıml, daraltıcı para politikası ile vergi indirimleri yoluyla genişletici maliye politikasının uygun bir kombinasyonudur. İstihdamdaki artış, genişletici maliye politikasından kaynaklanırken, daraltıcı para politikası fiyatların düşürülmesine ve ücretlerin korunmasına yansıyacaktır. Stagflasyonla mücadelede kullanılan maliye politikası araçları, özel yatırımı teşvik etmeli ve çalışma arzusunu artırmalıdır.

Akkaya (1991), Bu alışma stagflasyonun ortaya ıkışıml, nedenlerini ve tedavi yöntemlerini her bir ekonomik düşünce ekolünden yola çıkarak belirlemeyi amaçlamaktadır. Hiçbir ekonomi okulu, stagflasyonu tedavi etmek için bütünleşik bir yöntem sunmamaktadır. Daha ziyade, her okul, stagflasyon olgusunu ele alırken bir dizi unsurla ilgilenmiş ve diğer unsurları ihmal etmektedir. Araştırma, stagflasyon sorununu çözmenin bir yolu olarak, ücretlerden kaynaklanan maliyet enflasyonunu önlemek için ABD'de tartışılan (Tax-based income policy) vergiye dayalı gelir politikası önermektedir. Ayrıca alışma, enflasyona yol açan geleneksel ücret müzakereleri yerine çalışanlara şirketin karının bir yüzdesinin verilmesini önermektedir.

Bilgi (1996), bu çalışmada stagflasyonun işletme sermayesi üzerindeki etkisini incelemiş ve 1994-1995 yılları arasında bir sanayi ve ticaret şirketi rneği ile stagflasyon nedeniyle işletme sermayesi ihtiyacının aşırı arttığını tespit etmiştir. Bu ihtiyacın karşılanması içinde işletme sermayesi finansmanına önem verilmesi gerekmektedir. Stagflasyonist sürecin başlaması, işletmeleri belirsizliğe ve risk ortamına itmiştir. Bu durum işletmelerin işletme sermayesini aşındırmakta ve çoğu kez beklentilerin üzerinde işletme sermayesi ihtiyacı yaratmaktadır. Türkiye'de geniş

anlamda stagflasyon dönemlerinde, dar anlamda enflasyon dönemlerinde artan işletme sermayesi ihtiyacını karşılayacak kaynaklar çok sınırlıdır.

Şeref (1999), Bu çalışmaya göre stagflasyon, üretim oranlarının düşmesiyle birlikte yüksek enflasyon oranları, yani fiyatlarda yüksek artış ile birlikte negatif bir ekonomik büyüme oranıdır. Maliyet enflasyonu, stagflasyon sürecinde talep enflasyonundan daha etkilidir. Türkiye'de enflasyon beklentileri yüksek, dolayısıyla enflasyonu önlemek için bu beklentilerin kırılması gerekir. Enflasyonu düşürmenin etmenin yüksek maliyetleri vardır. Bu nedenle bazı politikacılar daha popülist ekonomi politikaları seçer ve bu, enflasyon sorununun temel nedenini çözemez. Stagflasyon sorununu tedavi etmek için maliye politikaları başlamalıdır. Kamu açığını azaltan bir uygulama para arzının artmasını önleyecek ve enflasyonu düşürecektir.

Awad (2002), 1974-1998 döneminde Mısır ekonomisindeki stagflasyonun ana nedenlerini ortaya çıkarmayı amaçlayan analitik bir çalışmadır. Çalışma, ücretlerden üretimin birim maliyetine, yerel ara mallarının maliyeti, döviz kuru ve faiz oranında temsil edilen üretim maliyetleri ile ilgili değişkenlerin en küçük kareler analizi yöntemine dayalıdır. Çalışma, Mısır ekonomisindeki stagflasyonun açıklamasını, bir yandan fiyatların artmasına neden olan yüksek üretim maliyetleri, diğer yandan da yüksek işsizlik oranlarına yardımcı olan sermaye yoğun üretim yöntemlerinin kullanılmasıyla açıklandığı sonucuna varmıştır.

Bakırtaş ve Tekinşen (2004), Bu çalışma, aşağıdaki değişkenlerin her birini kullanarak (OLS) testi uygulayarak Türkiye'de 2001 yılında stagflasyonun oluşumunu belirlemeye çalışmaktadır: GSYİH, kişi başına düşen GSYİH, büyüme oranı, enflasyon oranı ve döviz kuru. Çalışmanın bulguları, Türkiye'nin 2001 yılında yapısal bir değişim yaşadığını, uzun dönem Phillips eğrisinin sola kaydığını ve işsizlik oranları da durgunlukta artmıştır. Ayrıca, büyüme ve gelişmeyi sürdürmek için gerçek rakamlarda bazı yapısal yenilikçi gelişmelere ihtiyaç duyulmaktadır.

Hunt (2005), Bu makale bu soruyu cevaplamayı amaçlamaktadır: Petrol fiyatı şokları 1970'lerin stagflasyonunu açıklayabilir mi? (IMF)Uluslararası Para

Fonu'nun Yeni Küresel Ekonomik Modeli (GEM), bu tür iddiaların geçerliliğini incelemek için kullanılmıştır. Bu model, teorik bir çerçeveye ve gerçekçi enerji arz ve talep modellerine dayanmaktadır. Sonuçlar, artan enerji fiyatlarının 1970'ler boyunca ekonomiye eşlik eden stagflasyonu tek başına açıklayamayacağını göstermiştir. Ancak hanehalkı reel gelirlerindeki düşüşe direnirse ve para otoritesi uyum sağlayıcı bir politika ile bu direnci kolaylaştırırsa, enerji fiyatları stagflasyonun nedeni olabilir.

Knotek (2006), Bu makale, dinamik ve stokastik modeller ile parasal şoklar sürekli olarak stagflasyona yol açabileceğini bulmuştur. Geçici şoklar ayırt edilemez olduğunda, rejim değişiklikleri üretim açığında dalgalanmalara yol açar ve bu da enflasyonla birleştiğinde stagflasyona yol açan koşullar üretir. Parasal sistem ortalama olarak her on yılda bir değişirse, simülasyonların %76'sında stagflasyon meydana gelir. Merkez bankası, sistemdeki değişiklikleri uygulanmadan önce duyurursa, parasal stagflasyon oranı daha da düşebilir.

Abbedi (2006), Çalışma, ekonomik düşünce okulları arasındaki stagflasyonun yorumlanmasındaki farklılıkları ortaya koymayı ve ardından bu fikirlerin arkasındaki nedenleri teşhis etmeyi amaçladı. Stagflasyon açıklamak için, çalışma ekonomik büyüme oranı, faiz oranı, döviz kurları, enflasyon oranı, işsizlik oranı ve istihdam büyüme oranı değişkenlerini kullanmıştır. Çalışma, konuyu yorumlamada düşünce okulları arasında bir fark olduğu sonucuna varmıştır. Monetaristlere göre stagflasyon tamamen parasal bir meseledir. Rasyonel beklentiler okuluna gelince, bunu karar vericiler için yeterli bilgi eksikliğine bağlamaktadır. Kurumsal okula göre, tekeller ve sendikalar stagflasyonun nedenidir. Düşük ekonomik büyüme oranları ve düşük istihdam oranları, diğer sebeplere ek olarak, yüksek işsizlik oranlarına katkıda bulunmuş, bu da daha yüksek enflasyon oranlarına ve stagflasyonun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Stagflasyon, gelişmiş ülkelerde ekonomik krizlerle ilişkilendirilir. Stagflasyon sorunu Fransa'da İtalya ve İngiltere'den daha az şiddetlidir.

Kilian ve Hicks (2009), Bu makaleye göre, petrolün reel fiyatındaki son artış, 2003-2008 yılları arasında endüstriyel emtialara yönelik küresel talepteki artışla

açıklanmaktadır. Talep şoklarını ekonometrik modelden çıkarmak yerine, mesleki reel GSYİH büyüme tahminlerinin revizyonlarına dayanan talep şoklarının doğrudan bir ölçüsü kullanıldı.

Berthold ve Gründler (2013), Bu makale, 1970-2010 yılları arasındaki stagflasyonun belirleyicilerini şu ülkelerde Logit modeli kullanarak bilmeyi amaçlamaktadır: Amerika, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Avustralya, Kanada, Japonya, Danimarka, Finlandiya, İrlanda, İspanya ve İsveç. Stagflasyonun gücünü ölçen üç önlem önerilmiştir. Geçen yüzyılın yetmişli yıllarındaki stagflasyonun nedeni petrol fiyatlarındaki artışken, son yıllarda stagflasyonun ortaya çıkması emek verimliliği ve para politikasından kaynaklanmaktadır. Olumsuz arz şokları stagflasyon olasılığını artırmasına rağmen, sonuçlar petrolün etkisindeki belirsizliği doğrulamaktadır.

Yusuf (2015), Çalışma, henüz tam istihdam aşamasına gelmemiş olan Suriye ekonomisindeki stagflasyon olgusunu kanıtlamayı amaçlamıştır. Daha sonra stagflasyonun ortaya çıkmasında hükümetin rolü maliye ve para politikaları aracılığıyla gösterildi. Bu çalışma, 2000-2010 döneminde Suriye'deki stagflasyonu açıklamak için tanımlayıcı ve analitik yöntemi kullanmıştır. Çalışma, stagflasyon çelişkili maliye ve para politikalarından kaynaklandığı sonucuna varmıştır.

Salar (2016), çalışma amacı, 1987:1-2014:4 döneminde Türkiye için stagflasyon üzerinde kamu harcamaları, petrol fiyatı, faiz, kur oranı ve para arzı etkisini göstermektedir. Doğrusal Olasılık Modeli (DOM) kullanarak, ilgili makroekonomik göstergelerin stagflasyon üzerindeki etkileri logit model kullanılarak tahmin edilmiştir. Petrol fiyatı, faiz oranı ve kur oranı göstergelerinin stagflasyon üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi tespit edilememiş ama kamu harcamaları ve para arzı göstergelerinin stagflasyon üzerinde pozitif ve negatif etkisi sonucu ortaya çıkmıştır. Çalışma, stagflasyonla mücadele için para arzında artış değil, kamu harcamalarında artış önermiştir.

Alsaadi (2017), Çalışma, Irak ekonomisinde enflasyon ve işsizlik arasındaki karmaşık ilişkiyi açıklamayı amaçlamıştır. Çalışma, yapısal dengesizliklerin

stagflasyonun ana nedeni olduğu ve bu dengesizliklerin üretim yapısındaki dengesizlikler, dış ticaretteki dengesizlikler ve işgücü piyasasındaki dengesizlikler olduğu sonucuna varmıştır. Bu dengesizliklerin bir kısmı işsizliğe, bir kısmı da enflasyona neden olmaktadır. Bir yanda Irak ekonomisi ağırlıklı olarak petrol ihracatına bağlıyken, diğer yanda ekonomideki yapısal dengesizlikler, döviz kuru ve para arzı enflasyonist durgunluğa yol açmıştır.

Al-Buhaisi (2018), Çalışma, 1975-2016 döneminde Amerika ve İngiltere ekonomileri için zaman serisi verilerini kullanarak döviz piyasasında alım satım işlemlerinin etkisini inceleyerek gelişmiş ülkelerdeki stagflasyon olgusunun gerçek nedenlerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırmacı ilk önce analitik tanımlayıcı yöntemi ve ikinci olarak, kesitsel zaman serisi verilerini (Panel Verileri) analiz etmede ve bir Sabit Etki Modeli oluşturmada temsil edilen standart yöntemi kullandı. Çalışma, stagflasyon temsil ettiği bağımlı değişken üzerindeki etkiyi ölçmek için bağımsız değişkenlerin her birini, yerel para birimindeki faiz oranını, net bütçe açığını veya fazlasını, gelirlerden faiz ödemelerini ve para arzını kullanmıştır. Çalışma bu sonuçlara ulaşmıştır:

- Gelişmiş ülkelerdeki stagflasyon olgusu, Bretton Woods sisteminin çökmesi ve 1973 yılında finansal piyasalarda döviz ticaretinin başlamasıyla birlikte döviz kurlarının liberalleşmesi ile ilişkilendirilmiştir.
- Gelişmiş ülkelerde döviz piyasalarının gelişiminin temsil ettiği içsel faktörler, stagflasyon olgusunun ana nedenidir.
- Maliye ve para politikaları, stagflasyon olgusunun ana ve doğrudan nedeni değildi.
- Yerel para birimindeki faiz oranı ile stagflasyon oranı arasında güçlü bir ilişki vardır.
- Stagflasyon olgusundan kaynaklanan enflasyon, ekonomik enflasyon değil, finansal enflasyondur.

Alaun (2021), Bu araştırma, Cezayir ekonomisindeki stagflasyon olgusunu dönem (1980-2019) boyunca incelemeyi, analiz etmeyi ve ortaya çıkış nedenlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Stagflasyon endeksi kullanılarak çalışma süresince

hem işsizlik oranının hem de enflasyon oranının gelişimi izlenmiştir. Çalışmada Cezayir ekonomisinin stagflasyon sorunu yaşadığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca stagflasyon sorununun ortaya çıkmasının temel nedenlerinin maliye ve para politikalarının yanlışları ile Cezayir ekonomisindeki yapısal dengesizliklerden kaynaklandığı sonucuna varılmıştır.

Talbi ve Chebbab (2022), Çalışma, stagflasyon kavramının tanımını düzeltmeyi ve ardından aynı alanda sunulan standart çalışmalar üzerinden NAIRU endeksini tartışmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, araştırma 1990-2020 döneminde işsizlik ve enflasyon oranları istatistikleri aracılığıyla Cezayir ekonomisindeki stagflasyon teşhis etmeyi amaçlamaktadır. ARDL modeline dayalı olarak yapılan çalışmada, enflasyon oranı her %1 arttığında uzun dönemde işsizlik oranının %1,66 arttığı tespit edilmiştir. Çalışmanın sonuçları Cezayir'deki stagflasyon olgusunun ekonominin doğası ile ilişkili olduğu ve stagflasyonun temel nedeninin üretim maliyetlerindeki artış olduğu, ayrıca enflasyon ile işsizlik arasında uzun dönemli doğrudan bir ilişkinin varlığının olduğudur.

Tablo 6: *Literatür Taraması Özeti*

YAZAR	DÖN EM	ÇALIŞMA ALANI	YÖNTEMİ (Analiz Türü)	SONUÇ
Modigliani ve Padoa-Schioppa (1978)		ABD	Teorik	Açık Bir Ekonomide Enflasyona, Toplam Talebe, Dış ve Bütçe Açıklarına Yol Açan Fiyat Değişimlerine Karşı Maaşları %100 veya daha Fazla Endeksleyerek Koruma Altına Almıştır.
Solow (1980)		ABD	Teorik	Stagflasyonun nedenleri, OPEC'in fiyatlarda sağladığı artış, 1974'te ücretlerin düşmesi, 1971 ve 1973'teki dolar depresyonunun geç etkileri ve petrol dışı metal fiyatlarındaki artıştır.

Tablo 6: *Literatür Taraması Özeti (devamı)*

Grubb ve diğerleri (1982)	1957-1980	OECD ülkeleri ve Avrupa ekonomilerinde	OLS	Stagflasyonun nedeni, verimliliğin büyüme oranında düşmesi ve İthalat fiyatlarında nispi artışı
Helliwell (1984)	1974-1982	Kanada	MACE model	Stagflasyonun nedeni, petrol fiyatlarındaki artış, düşük satışlar ve düşük karlılık kullanım oranı
Turhan (1987)			Teorik	Stagflasyon, ücretlerin aşağı yönlü esnekliğinin olmaması, yanlış ekonomik politikalar, yapısal işsizlikle mücadelenin zayıf olması, eksik rekabet piyasalarında yüksek fiyat politikası, gelir paylaşımı rekabeti ve dışsal ekonomik faktörlerden kaynaklanmaktadır.
Akkaya (1991)			Teorik	Ekonomik düşünce okulları, stagflasyon olgusunun nedenleri ve tedavisi konusunda farklılık gösterir. Araştırma, vergiye dayalı bir gelir politikası önermektedir ve stagflasyondan kaçınmak için çalışanlara kâr yüzdesi vermektedir.
Bilgiç (1996)	1994-1995	Türk Bir Şirket	Teorik	Stagflasyon, bir belirsizlik ve risk ortamına yol açar. Stagflasyon dönemlerinde işletme sermayesi ihtiyacı artar.

Tablo 6: *Literatür Taraması Özeti (devamı)*

Şeref (1999)		Türkiye	Teorik	Bu çalışma, uygulamalı bir çalışma yapmadan Türkiye'de hem enflasyon hem de stagflasyon için teorik bir çerçeve sunmuştur. Stagflasyonu, düşük üretim oranlarıyla birlikte yüksek enflasyon oranları olarak açıklamaktadır. Stagflasyon sorununun çözümü para politikalarıyla değil, maliye politikalarıyla olmalıdır
Awad (2002)	1974- 1998	Mısır	En Küçük Kareler Yöntemi	Mısır'daki stagflasyonun ana nedeni yüksek üretim maliyetleridir.
Bakırtaş ve Tekinşen (2004)	1998- 2001	Türkiye	OLS	GSYİH, kişi başına düşen GSYİH, büyüme oranı, enflasyon oranı ve döviz kuru değişkenlerini kullanarak, Türkiye'nin 2001 yılında yapısal bir değişime tanık olduğu ve uzun dönem Phillips eğrisinin sola kaydığı sonucuna varmaktadır.
Hunt (2005)	1973- 1978	ABD	GEM	Artan enerji fiyatlarının 1970'ler boyunca ekonomiye eşlik eden stagflasyonu tek başına açıklayamayacağını göstermiştir.

Tablo 6: *Literatür Taraması Özeti (devamı)*

Knotek (2006)	1959- 2002	ABD	Dinamik ve stokastik modeller	Parasal sistem ortalama olarak her on yılda bir değişirse, simülasyonların %76'sında stagflasyon meydana gelir. Stagflasyon insidansı, istikrarlı ve şeffaf bir merkez bankası aracılığıyla azaltılabilir.
Abbedi (2006)	1970- 2004	Fransa, İtalya ve İngiltere	Tanımlayıcı ve analitik yöntemi	Stagflasyon, gelişmiş ülkelerde ekonomik krizlerle ilişkilendirilir.
Kilian ve Hicks (2009)	2003- 2008	OECD ülkeleri, ABD, Almanya, Japonya, Rusya, Brezilya, Hindistan ve Çin	Teorik	Stagflasyonun ana nedeni petrol fiyatlarındaki dalgalanmalardır.
Berthold ve Gründler (2013)	1970- 2010	Amerika, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Avustralya, Kanada, Japonya, Danimarka, Finlandiya, İrlanda, İspanya ve İsveç	Logit model	Geçen yüzyılın yetmişli yıllarındaki stagflasyonun nedeni petrol fiyatlarındaki artışken, son yıllarda stagflasyonun ortaya çıkması emek verimliliği ve para politikasından kaynaklanmaktadır

Tablo 6: *Literatür Taraması Özeti (devamı)*

Yusuf (2015)	2000- 2010	Suriye	Tanımlayıcı ve analitik yöntemi	Stagflasyon, Suriye ekonomisinde bir olgudur ve çelişkili mali ve parasal politikaların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.
Salar (2016)	1987- 2014	Türkiye	Gölge Bağımlı Değişkenle Regresyon Analizi (logit model)	Kamu Harcamaları ve Para Arzı Göstergeleri Stagflasyon Üzerinde Negatif ve Pozitif bir etkiye sahiptir.
Alsaadi (2017)	1990- 2013	Irak	Tümdengeli m yöntem	Ekonomideki yapısal dengesizlikler, döviz kuru ve para arzı stagflasyonun nedenleri arasındadır.
Al- Buhaisi (2018)	1975- 2016	ABD ve İngiltere	Tanımlayıcı ve analitik yöntemi + OLS+ Sabit Etki Modeli	Gelişmiş ülkelerde döviz piyasalarının gelişiminin temsil ettiği içsel faktörler, stagflasyon olgusunun ana nedenidir.
Alaqun (2021)	1980- 2019	Cezayir	Tanımlayıcı ve analitik yöntemi	Stagflasyon, maliye ve para politikası hatalarından ve ekonomideki yapısal dengesizliklerden kaynaklanır.
Talbi ve Chebbab (2022)	1990- 2020	Cezayir	ARDL modeline	Stagflasyon olgusu ekonominin doğası ile bağlantılıdır ve stagflasyonun temel nedeni üretim maliyetlerinin artmasıdır.

4.4. Uygulamalı Çalışma

Ekonometrik analizde kullanılan değişkenlere ilişkin veriler Dünya Bankası tarafından sağlanan veri tabanından alınmıştır. Söz konusu seri 1973-2020 dönemine ait olup yıllık dönemler olarak alınmıştır. Seçtiğimiz veriler tüketici fiyatlarına ilişkin yıllık enflasyon oranı verileridir, Toplam işgücünün yıllık işsizlik oranı ve yıllık GSYİH büyüme oranı. Ayrıca işsizlik oranı ile enflasyon oranı toplanarak stagflasyon verisi elde edilmiştir.

Çalışmada ekonomik büyüme oranı ve stagflasyon oranı arasındaki ilişkiyi analiz etmek amacıyla tahmin edilecek model aşağıdaki şekildedir;

$$\ln Y_i = \alpha + \beta_2 \ln X_i + u_i \quad (1)$$

Burada $\ln$ = doğal logaritmadır (yani e tabanına göre logaritma. $e = 2.718$)

Burada $\alpha = \ln \beta_1$ 'dir. Bu model anakütlenin α ve β_2 katsayılarında doğrusaldır, Y ile X'in logaritmlerinde doğrusaldır, öyleyse SEK bağlanım yöntemiyle tahmin edilebilir. Bu doğrusallık nedeniyle bu tür modellere log-log, çifte-log ya da sabit esneklik modeli denir. Klasik doğrusal bağlanım modelinin varsayımları sağlanıyorsa Eş. (1) 'ün anakütle katsayıları, şu denklem aracılığıyla SEK yöntemi kullanılarak tahmin edilebilir (Gujarati ve Porter, 2012, s. 159)

$$GR_i = \alpha + \beta_2 STAG_i + u_i \quad (2)$$

Denklem (2)'den “GR” gayri safi yurtiçi hasıla büyüme oranı, “STAG” stagflasyon oranı, son olarak “u” ise hata terimini temsil etmektedir.

Tablo 7: Uygulamalı Çalışma Verileri

YILLAR	Enflasyon Oranı, Tüketici Fiyatları (yıllık %)	İşsizlik oranı (Toplam İşgücünün- Ulusal Veriler) (yıllık %)	GSYİH büyümesi (yıllık %)	Stagflasyon oranı (yıllık %)
1973	5.11	1.71	3.507	6.82
1974	10.02	2.30	1.559	12.32
1975	9.67	2.57	8.939	12.24
1976	10.32	2.85	13.280	13.17
1977	12.73	3.13	9.003	15.86
1978	11.08	3.64	8.629	14.72
1979	9.90	4.55	4.548	14.45
1980	20.82	5.18	10.011	26.00

Tablo 7: Uygulamalı Çalışma Verileri (devamı)

1981	10.32	4.97	7.349	15.29
1982	14.82	5.21	9.907	20.03
1983	16.08	6.47	5.094	22.55
1984	17.04	5.89	9.746	22.93
1985	12.11	5.98	5.792	18.09
1986	23.86	6.16	4.745	30.02
1987	19.69	6.45	3.833	26.14
1988	17.66	6.85	5.461	24.51
1989	21.26	6.95	4.921	28.21
1990	16.76	8.43	5.667	25.19
1991	19.75	9.38	1.125	29.13
1992	13.64	8.92	4.473	22.56
1993	12.09	10.92	2.901	23.01
1994	8.15	10.93	3.973	19.08
1995	15.74	11.04	4.642	26.78
1996	7.19	9.00	4.989	16.19
1997	4.63	8.37	5.492	13.00
1998	3.87	8.03	5.575	11.90
1999	3.08	7.95	6.053	11.03
2000	2.68	8.98	6.370	11.66
2001	2.27	9.26	3.535	11.53
2002	2.74	10.01	2.390	12.75
2003	4.51	10.91	3.193	15.42
2004	11.27	10.32	4.092	21.59
2005	4.87	11.05	4.472	15.92
2006	7.64	10.49	6.844	18.13
2007	9.32	8.80	7.088	18.12
2008	18.32	8.52	7.156	26.84
2009	11.76	9.09	4.674	20.85
2010	11.27	8.76	5.147	20.03
2011	10.06	11.85	1.765	21.91
2012	7.11	12.60	2.226	19.71
2013	9.47	13.15	2.185	22.62
2014	10.07	13.10	2.916	23.17
2015	10.37	13.05	4.372	23.42
2016	13.81	12.45	4.347	26.26
2017	29.51	11.77	4.181	41.28
2018	14.40	9.86	5.314	24.26
2019	9.15	7.85	5.558	17.00
2020	5.04	7.94	3.570	12.98

Kaynak: World Bank. (2023). "World Development Indicators Database."

Uygulanan çalışmada geçerli sonuçlar elde edilebilmesi için çalışılan zaman serisinin durağan olması gerekmektedir. Bu nedenle incelenen tüm değişkenler için ilk önce birim kök testleri yapılmalıdır. Ekonometrik çalışmalar yaparken kullandığımız zaman serileriyle doğru sonuçlara ulaşabilmemiz ve isabetli öngörülerde bulunabilmemiz için durağanlık sınamaları oldukça önemlidir (İzolluoğlu, 2019, s. 6).

4.4.1. Birim Kök Testleri

Serilerin durağanlık varsayımını sağlamadan yapacağımız çalışmalar sahte regresyon ve benzer bazı sorunlara neden olarak bizleri yanıltıcı çıkarımlara götürecektir. Durağanlık sınamalarında kullandığımız yöntemlerden biri olan birim kök testleri son 20 yılda oldukça önem kazanmıştır (İzolluoğlu, 2019, s. 6).

Birim kök testi, bir zaman serisi veri setinin kaymalı veya kaymasız rastgele bir yürüyüş izleyip izlemediğini belirlemek için kullanılan istatistiksel bir testtir. Birim kök testleri, bir veri kümesinin durağanlığını değerlendirmek için ekonometri ve zaman serisi analizinde yaygın olarak kullanılır. Durağanlık, ortalama, varyans ve otokovaryans gibi istatistiksel özelliklerin zaman içinde sabit kaldığı bir zaman serisinin özelliğini ifade eder (Baskak, 2017, s. 95-98).

4.4.1.1. Genişletilmiş Dickey-Fuller Testi (ADF)

Popüler birim kök testlerinden biri de Augmented Dickey-Fuller (ADF) testidir. Dickey-Fuller testinin bir uzantısıdır ve bir zaman serisinde birim kökün varlığını analiz etmek için yaygın olarak kullanılır. ADF testi, bir otoregresif modeli tahmin eder ve gecikmeli bağımlı değişken üzerindeki katsayının istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını inceler (Solak, 2021, s. 94).

Tüm ekonomik analizlerin ilk aşamasında, ham haldeki tüm değişkenler için bir durağanlık testi yapılır. Zaman serisinin her bir değişken için ayrı ayrı birim kök içermesi durumunda, zaman serisinin durağanlığını sağlamak için değişkenin farkı alınır.

$$H_0: \delta = 0 \rightarrow \{\text{Seri durağan değil, birim kök içerir.}\}$$

$$H_1: \delta < 0 \rightarrow \{\text{Seri durağandır, birim kök içermez.}\}$$

Level Düzeyinde Sonuçlar:

1. Değişken: Enflasyon oranı (I)

Sıfır Hipotez: I Birim kök vardır Test denklem: Trend, sabit Gecikme Uzunluğu: 9 (Otomatik - SIC tabanlı, maxlag=9)		
	t-İstatistik	Prob.*
Genişletilmiş Dickey-Fuller test istatistiği	-3.039387	0.1354
Kritik değer testi: 1% seviye	-4.219126	
5% seviye	-3.533083	
10% seviye	-3.198312	
*MacKinnon (1996) tek taraflı p-değerler.		

Prob. > 0.05 olduğu için ilk değişkenin (Enflasyon oranı) zaman serisinin birim kök içerdiğini söyleyebiliriz ve seviye düzeyinde birim kök içermektedir.

2. Değişken: İşsizlik oranı (UN)

Boş Hipotez: UN Birim kök vardır Test denklem: Trend, sabit Gecikme Uzunluğu: 2 (Otomatik - SIC tabanlı, maxlag=9)		
	t-İstatistik	Prob.*
Genişletilmiş Dickey-Fuller test istatistiği	-2.602117	0.2814
Kritik değer testi: 1% seviye	-4.175640	
5% seviye	-3.513075	
10% seviye	-3.186854	
*MacKinnon (1996) tek taraflı p-değerler.		

Prob. > 0.05 olduğu için ikinci değişkenin (İşsizlik oranı) seviye düzeyinde birim kök içermektedir.

3. Değişken: Stagflasyon oranı (STAG) inflasyon+işsizlik oranı ile hesaplanmıştır.

Sıfır Hipotez: STAG Birim kök vardır Test denklem: Hiçbiri Gecikme Uzunluğu: 0 (Otomatik - SIC tabanlı, maxlag=9)		
	t-İstatistik	Prob.*
Genişletilmiş Dickey-Fuller test istatistiği	-0.878601	0.3302
Kritik değer testi: 1% seviye	-2.615093	
5% seviye	-1.947975	
10% seviye	-1.612408	
*MacKinnon (1996) tek taraflı p-değerler.		

Prob. > 0.05 olduğu için üçüncü değişkenin (Stagflasyon oranı) seviye düzeyinde birim kök içermektedir.

4. Değişken: GSYİH büyümesi oranı (GR). Prob. > 0.05 bu değişken için birinci farkı hesaplanacaktır.

Sıfır Hipotez: GR Birim kök vardır Test denklem: Hiçbiri Gecikme Uzunluğu: 1 (Otomatik - SIC tabanlı, maxlag= 9)		
	t-İstatistik	Prob.*
Genişletilmiş Dickey-Fuller test istatistiği	-0.885855	0.3270
Kritik değer testi: 1% seviye	-2.616203	
5% seviye	-1.948140	
10% seviye	-1.612320	
*MacKinnon (1996) tek taraflı p-değerler.		

Birinci Farkı Düzeyinde Sonuçlar:

İlk üç değişkenlerin farkı aldığıında durağan çıkmaktadır: sonuçlar aşağıdadır.

1. Değişken: Enflasyon oranı (I)

Sıfır Hipotez: I Durağandır Test denklem: Trend, sabit Gecikme Uzunluğu: 0 (Otomatik - SIC tabanlı, maxlag=9)		
	t-İstatistik	Prob.*
Genişletilmiş Dickey-Fuller test istatistiği	-9.819495	0.0000
Kritik değer testi: 1% seviye	-4.170583	
5% seviye	-3.510740	
10% seviye	-3.185512	
*MacKinnon (1996) tek taraflı p-değerler.		

Prob. <0.05 seri durağan ve birim kök yoktur.

2. Değişken: İşsizlik oranı (UN)

Sıfır Hipotez: UN Durağandır Test denklem: Trend, sabit Gecikme Uzunluğu: 0 (Otomatik - SIC tabanlı, maxlag=9)		
	t-İstatistik	Prob.*
Genişletilmiş Dickey-Fuller test istatistiği	-5.486209	0.0002
Kritik değer testi: 1% seviye	-4.170583	
5% seviye	-3.510740	
10% seviye	-3.185512	
*MacKinnon (1996) tek taraflı p-değerler.		

Prob. <0.05 seri durağan ve birim kök yoktur.

3. Değişken: Stagflasyon oranı (STAG)

Boş Hipotez: STAG Durağandır Test denklem: Trend, sabit Gecikme Uzunluğu: 0 (Otomatik - SIC tabanlı, maxlag=9)		
	t-İstatistik	Prob.*
Genişletilmiş Dickey-Fuller test istatistiği	-9.604085	0.0000
Kritik değer testi: 1% seviye	-4.170583	
5% seviye	-3.510740	
10% seviye	-3.185512	
*MacKinnon (1996) tek taraflı p-değerler.		

Prob. <0.05 seri durağan ve birim kök yoktur.

4. Değişken: GSYİH büyümesi oranı (GR).

Boş Hipotez: GR Durağandır Test denklem: Trend, sabit Gecikme Uzunluğu: 0 (Otomatik - SIC tabanlı, maxlag=9)		
	t-İstatistik	Prob.*
Genişletilmiş Dickey-Fuller test istatistiği	-9.984243	0.0000
Kritik değer testi: 1% seviye	-4.170583	
5% seviye	-3.510740	
10% seviye	-3.185512	
*MacKinnon (1996) tek taraflı p-değerler.		

Prob. <0.05 seri durağan ve birim kök yoktur.

Yapılan birim kök testleri sonucu her iki serinin de fark durağan olduğu anlaşılmıştır.

4.4.1.2. Kırılmalı birim kök testi

Kırılmalı birim kök testi, zaman serisini iki veya daha fazla parçaya bölerek ve her parçada bir birim kökün varlığını ayrı ayrı tahmin ederek yapısal bir kırılmanın tespit edilmesini sağlar. Potansiyel yapısal kırılmaları hesaba katan bu testler, tüm zaman serisi boyunca durağanlık varsayan geleneksel birim kök testlerine kıyasla daha sağlam sonuçlar sağlar (Selahattin ve Çağlayan, 2000, s. 695-696).

Aynı serilerin kırılmalı birim kök testleri yapıldı. Kırılma “minimized Dickey-Fuller t-istatistiği ile belirlenmiştir. Kırılma tarihleri tablolarda gözlenmektedir.

1. Değişken: Enflasyon oranı (I)

Birinci değişken için kırılmalı birim kök vardır çünkü Prob.>0.05

Sıfır Hipotez: I birim kök vardır Trend Spesifikasyonu: Yalnızca kesişme (sabit) Özelliği Kırma: Yalnızca kesişme Kırma Türü: Yenilikçi aykırı değer		
Kırılma Tarihi: 1993 Kırılma Seçimi: minimum Dickey-Fuller t-istatistikleri ile seçildi Gecikme Uzunluğu: 0 (Otomatik - Schwarz bilgi kriterine göre, maxlag=9)		
	t-İstatistik	Prob.*
Genişletilmiş Dickey-Fuller test istatistiği	-4.353471	0.0647
Kritik değer testi: 1% seviye	-4.949133	
5% seviye	-4.443649	
10% seviye	-4.193627	
*Vogelsang (1993) asimptotik tek taraflı p değerleri.		

2. Değişken: İşsizlik oranı (UN)

İkinci değişken için kırılmalı birim kök vardır çünkü Prob.>0.05

Sıfır Hipotez: UN birim kök vardır Trend Spesifikasyonu: Yalnızca kesişme Özelliği Kırma: Yalnızca kesişme Kırma Türü: Yenilikçi aykırı değer		
Kırılma Tarihi: 17 Ara Seçimi: Dickey-Fuller t-istatistiklerini Küçült Gecikme Uzunluğu: 3 (Otomatik - Schwarz bilgi kriterine göre, maxlag=10)		
	t-İstatistik	Prob.*
Genişletilmiş Dickey-Fuller test istatistiği	-3.446808	0.4157
Kritik değer testi: 1% seviye	-4.949133	
5% seviye	-4.443649	
10% seviye	-4.193627	
*Vogelsang (1993) asimptotik tek taraflı p değerleri		

3. Değişken: Stagflasyon oranı (STAG)

Üçüncü değişken için kırılmalı birim kök vardır çünkü Prob.>0.05

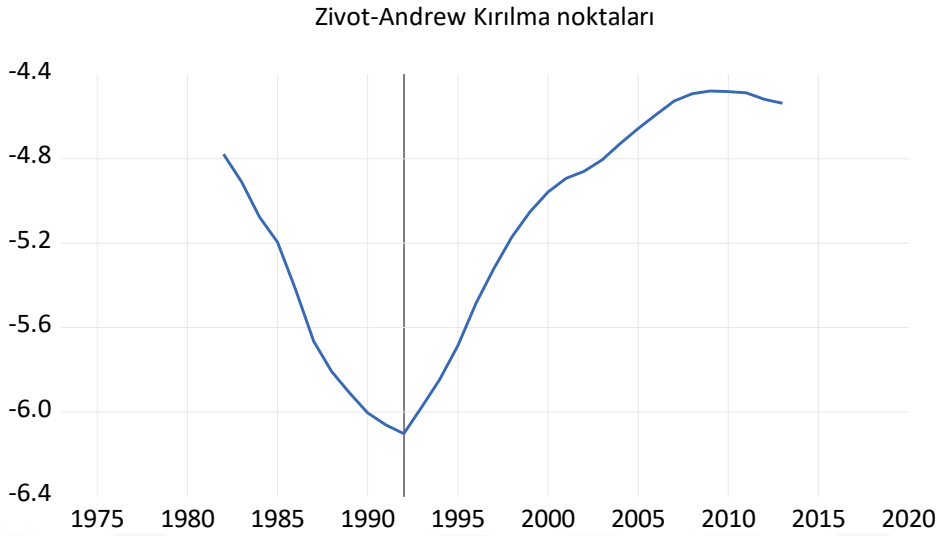
Sıfır Hipotez: STAG birim kök vardır Trend Spesifikasyonu: Yalnızca kesişme Özelliği Kırma: Yalnızca kesişme Kırma Türü: Yenilikçi aykırı değer		
Kırılma Tarihi: 7 Kırılma Seçimi: Dickey-Fuller t-istatistiklerini Küçült Gecikme Uzunluğu: 0 (Otomatik - Schwarz bilgi kriterine göre, maxlag=9)		
	t-İstatistik	Prob.*
Genişletilmiş Dickey-Fuller test istatistiği	-3.843688	0.2169
Kritik değer testi: 1% seviye	-4.949133	
5% seviye	-4.443649	
10% seviye	-4.193627	
*Vogelsang (1993) asimptotik tek taraflı p değerleri		

4. değişken: GR kırılmalı birim kök testi

Büyüme serisi için Yapılan ADF testi sonucu seri birinci Fark durağan çıkmıştır. Ardından yapılan Zivot Andrews Yapısal kırılmalı birim kök testi sonucu Yine birinci derece fark durağan çıkmıştır:

Zivot-Andrews birim kök Test Tarih: 07/02/23 Saat: 13:07 Sınırlılık: 1973 2020 Dahil edilen gözlemler: 48		
Sıfır Hipotez: GR birim kök vardır Trendde kırılma Chosen lag length: 2 (maximum lags: 4) Kırılma Tarihi: 1992		
	t-İstatistik	Prob.*
Genişletilmiş Dickey-Fuller test istatistiği	-6.102618	0.086000
Kritik değer testi: 1% seviye	-4.80	
5% seviye	-4.442	
10% seviye	-4.11	
* Vogelsang (1993) asimptotik tek taraflı p değerleri		

Zivot Andrews Yapısal kırılmalı birim kök testi

4.4.2. Johansen Eşbütünleşme Testi

Regresyonun gerçek ya da sahte bir ilişkiyi yansıttığı, zaman serilerinde eş bütünlüşim kavramı ile açıklanabilir. İki değişken arasında zaman serisi verileri kullanarak, istatistiksel bakımdan anlamlı bir regresyon elde edilebilir. Her iki zaman serisinde de trend bulunuyorsa, ilişki gerçek olmaktan çok, (sahte) olabilir. İki zaman serisi de trend dolayısıyla durağan olmayabilir. Bundan dolayı aralarındaki ilişki, trende bağlı olabilir. Fakat ikisi de aynı dereceden durağan ise, o zaman iki seri arasında bir eşbütünleşme olduğu söylenebilir ve bu da regresyonun sahte olmadığını gösterir. Eğer, her iki seri de aynı dereceden durağan (bütünleşmiş) çıkıyorsa bu ilişki gerçek bir ilişkidir ve sahte değildir, ayrıca regresyon gerçek ve bu serilere eş bütünleşmiş seriler, denir. Yani regresyonun gerçek olması için, serilerin eş bütünleşmiş seriler aynı dereceden durağan seriler olması gerekir (Çolak, 2001, s. 26).

Tarih: 05/18/23 Zaman: 13:07 Örnek (düzeltmiş): 3 48 Dahil edilen gözlem sayısı: 46 düzenlemelerden sonra Trend: Doğrusal deterministic trend Seriler: GR STAG Gecikme aralığı (birinci farkta): 1 to 1				
Kısıtsız Cointegrasyon Rank Testi (İz istatistiği)				
Varsayılan Eşbütünleşmiş Denklem sayısı		Trace test	0.05	
	Eigendeğer		Kritik Değer	Prob.**
Hiç *	0.241577	19.18181	15.49471	0.0133
En fazla1 *	0.131061	6.462162	3.841465	0.0110
*İzleme testi, 0.05 seviyesinde 2 eş bütünleşme denklemini gösteriyor * Hipotezin 0.05 düzeyinde reddedildiğini gösterir **MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-değerleri				

Yapılan Johansen Eşbütünleşme analizine öncelikle İz istatistiği ile başlanır. Bu çalışmada iz istatistiği değişkenler arasında uzun dönemli ilişki olduğunu %5 anlam düzeyinde göstermektedir.

1 Eşbütünleşme:	Log benzerlik	-240.7763
Normalleştirilmiş eş bütünleşme katsayıları (parantez içinde standart hata)		
GR	STAG	
1.000000	0.326092	(0.11951)

Yukarıdaki tabloda yer alan eşbütünleşme denklemi hata düzeltme denklemi (ECM) olduğu için sıfıra eşittir. Denklemden bağımlı değişken yalnız bırakıldığında:

$GR = -0,326 STAG + u_t$, denklemi türetilcektir. $| \epsilon | < 1$ katı ilişkisi.

Katı ilişki ya da esnek olmayan ilişki, bir değişkendeki %1 artış sonucunda diğer değişkeninin %1'den daha az tepki vermesidir, buna göre hesaplanan esneklik eğer mutlak değer olarak 1'den küçük ise ilişki katıdır (Yalta ve Yalta, 2019, s. 82).

Parametrenin standart sapması 0,119 dur. Hesaplanan t değeri ise;

$$t_{B1} = \frac{B1}{sh(B1)}$$

formülü kullanılarak hesaplanmıştır. T değeri -2,72 hesaplanmıştır. %5 hata payı ile t testi istatistik olarak anlamlıdır. %5 hata payı ve 44 gözlem için t tablo değeri t tablosundan 2,02 bulunmuştur (Gujarati, 2012, s. 879).

Parametrenin anlamlı olması büyüme oranı ile stagflasyon arasındaki ilişkinin bilimsel olarak anlamlılığını anlatmaktadır. Stagflasyondaki artış büyüme oranını ters yönlü değiştirmektedir; yani azaltmaktadır. Değişkenler arasında negative anlamlı uzun dönem ilişki gözlenmektedir.

4.4.3. Hata Düzeltme Modeli (ECM)

Seriler arasındaki uzun dönem ilişki belirlendikten sonraki izlenen aşama, söz konusu seriler arasındaki nedensellik ilişkisini ve yönünü saptamaktır. Granger (1988), değişkenler eşbütünleşik olduğunda standart Granger nedenselliğin geçerli olmayacağını, bu durumda seriler arasındaki nedensellik analizinin Hata Düzeltme Modeli (Error Corection Model, ECM) ile yapılmasının daha uygun olacağını belirtmiştir. Hata düzeltme modeli bu amaçla geliştirilmiş olup, değişkenler arasındaki uzun dönem dengesi ile kısa dönem dinamikleri arasında ayırım yapmada ve kısa dönem dinamiklerinin belirlenmesi amacıyla da kullanılmaktadır (Aktaş, 2009, s. 40-41).

ARDL Hata Düzeltme Regresyonu Bağımlı Değişken: D(GR) Seçilen Model: ARDL (4,0) Durum 2: Kısıtlı Sabit ve Trend Yok Tarih: 05/18/23 zaman: 13:11 Numune: 1 49 Dahil edilen gözlemler: 44				
ECM regression=				
Değişken	katsayı	std. Hata	t-İstatistik	Prob.
D(GR(-1))	-0.290747	0.131986	-2.202858	0.0337
D(GR(-2))	0.113525	0.122391	0.927554	0.3595
D(GR(-3))	-0.183590	0.111243	-1.650349	0.1071
CointEq(-1)*	-0.380878	0.127181	-2.994773	0.0048
R-kare	0.553263	Mean dependent var		-0.220682
Düzeltilmiş R-kare	0.519758	S.D. dependent var		2.269880
S.E. gerileme	1.573016	Akaike bilgi kriteri		3.830374
Toplam kare ikamet	98.97514	Schwarz kriteri		3.992573
Log likelihood	-80.26824	Hannan-Quinn kriteri		3.890526
Durbin-Watson istatistiği	1.801696			
* p-değeri t-Sınır dağılımıyla uyumsuz.				

Değişkenler arasında uzun dönem analizinden sonra kısa döneme de bakmak gerekir. Kısa dönemde kuşkusuz bir dengesizlik olabilir. Öyleyse denklemde hata terimi “denge hatası”, olarak ele alınabilir.

$$U_t = GR_t - \beta_1 - \beta_2 STAG - \beta_3 t$$

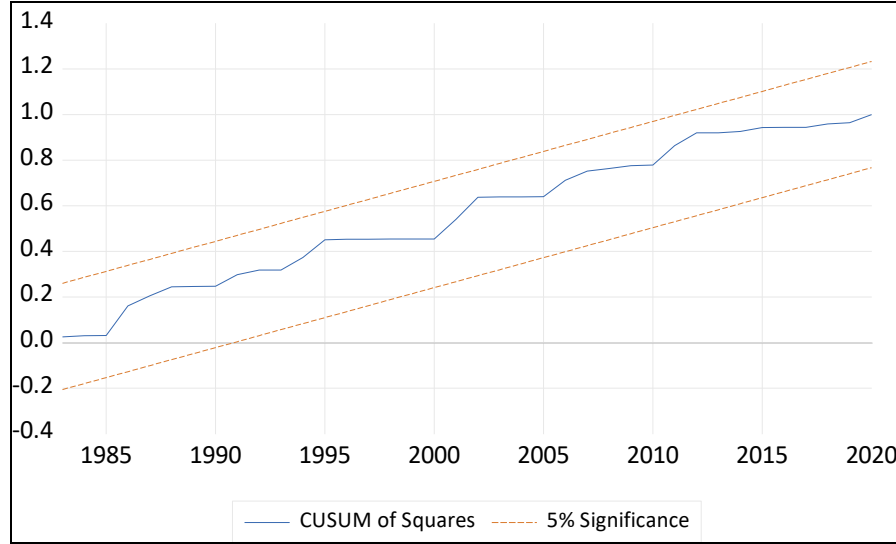
İlk kez Sargan (1984) tarafından kullanılan sonra Engle ve Granger’in yaygınlaştırdığı Hata Düzeltme Mekanizması (ECM) bu dengesizliği düzeltir (Gujarati, 2012, s.764).

Eşbütünleşme bulunduktan sonra seriler arasındaki nedensellik analizinin yapılması gerekir. Bu analizde Hata Düzeltme Modeli (Error Corection Model, ECM) ile yapılmıştır. Bu model değişkenler arasındaki dengesizliklerin düzeltilmesi için kullanılır. Değişkenler arasında uzun dönem denge varsayımı vardır ve kısa dönemde bu uzun dönem dengesinden sapmalar olur. Uzun dönemde bu sapmaların ne kadarlık sürede yok olacağını belirlemek için Hata Düzeltme Modeli uygulanır (Uçan ve Koçak, 2014, S. 57).

Burada CoIntEq değişkeni negatif ve anlamlı çıkmalıdır. Elde edilen katsayı hem negatif hem de anlamlı çıkmıştır. Yani bu ilişkiye bir şok geldiğinde zaman içinde tekrar dengeye gelebilmektedir.

4.4.4. CUSUM Square Testi

Kümülatif Kareler Toplamı (CUSUM) testi, bir zaman serisi verilerindeki yapısal değişiklikleri veya kaymaları tespit etmek için kullanılan istatistiksel bir testtir. Belirli bir parametrenin veya ilişkinin zaman içinde sabit kalıp kalmadığının izlenmesinde özellikle yararlıdır. CUSUM testi, artıkların veya diğer uygun istatistiklerin kümülatif toplamlarının hesaplanmasını içerir. Bu kümülatif toplamlar daha sonra yapısal bir değişikliğin meydana gelip gelmediğini belirlemek için önceden tanımlanmış kritik değerlerle karşılaştırılır. Genel fikir, kümülatif toplamın belirli bir eşiği aşması durumunda, beklenen modelden bir sapma olduğunu ve verilerde yapısal bir değişikliği gösterdiğidir (Inclan ve Tiao, 1994, s. 914-916)

Eşbütünleşme ve Hata düzeltme modelleri ve katsayılarını tartışıldıktan sonra, Mısır büyüme oranı ve stagflasyon için önerilen fonksiyonel forma ilişkin tahmin edilen katsayıların kararlılığı da CUSUM kare grafiğine bakılarak test edilmiştir. Grafik, hata teriminin ortalamasının ve hata teriminin varyansının kritik sınırlarının içine düştüğüne dair kanıt sağlayarak, hata terimlerinin ortalamasının ve varyansının sabit olduğunu, bu nedenle tahmin edilen modelin katsayısının sabit olduğunu doğrular. Yapısal istikrarsızlık kanıtı yoktur.

4.4.5. Tartışma

İktisat literatüründeki hiçbir okul stagflasyonu azaltmak için bütünselik bir yöntem sunmamıştır. Daha ziyade her okul stagflasyon olgusunu ele alırken bir dizi unsurla ilgilendi ve diğer unsurları ihmal etmiştir Akkaya (1991).

Şeref (1999), Üretim oranlarının düşmesi ile birlikte yüksek en flasyon oranları yeni fiyatlarda yüksek artış ile birlikte negative bir ekonomik büyüme oranı gerçekleşmektedir. Bu sonuç bizim uzun dönem ilişkimizi destekler niteliktedir. Adı geçen çalışma stagflasyon olgusunun azalması için maliye politikasını uygun görmektedir.

Awad (2002) çalışmasında 1974-1998 dönemi Mısır ekonomisindeki stagflasyonun ana nedenlerini araştırmıştır. Ücretler, üretim birim maliyetler, yerel ara malların maliyeti, döviz kuru ve faiz oranı değişkenleri ile en küçük kareler yöntemi ile tahmin yapmıştır. Sonuç değerlendirildiğinde Mısır için üretim maliyetlerinin artışı ve üretim yöntemi olarak sermaye yoğun üretimin sebep olduğu

işsizliğin neden olduğu ifade edilmiştir. Bu çalışma da Mısır ülkesini incelemesi açısından göstergedir.

Bir diğer çalışma, Bakırtaş, Tekinşen'in 2004 Türkiye için makalesidir. Burada en küçük kareler yöntemi kullanılarak 2001 yılında stagflasyonun oluşumunu belirlemeye çalışmışlardır. Bulgular, Phillips eğrisinin adı geçen dönem için sola kaydığını ifade etmektedir. Bu çalışma da yine büyüme oranı enflasyon oranı, işsizlik oranı değişkenlerine yer vermiştir.

Literatüre bakıldığında stagflasyon çalışmaları iki ana grupta yuvalanmaktadır. Biri stagflasyona sebep olan faktörlerdir. Diğerleri ise stagflasyonun makro göstergelere, özellikle de büyüme oranı ve GSYH üzerine etkileridir.

Abbedi 2006 yılındaki çalışmasında Stagflasyon kavramını iktisat okullarının farklı bakış açılarına göre yorumlamıştır. Zira farklı okulların farklı yorumlarının olduğu sonucuna varmıştır. Çalışmasında ekonomik büyüme faiz oranı, döviz kuru ve enflasyon ve işsizlik oranlarını kullanmıştır.

Başka bir çalışma Kilian ve Hicks (2009), petrol fiyatlarındaki artış ile endüstriyel mallara olan küresel talep incelenmiştir. Reel GSYH büyüme konusunda talep şoklarının bir ölçüsü kullanılmıştır.

Salar (2016), çalışma amacı, 1987:1-2014:4 döneminde Türkiye için stagflasyon üzerinde kamu harcamaları, petrol fiyatı, faiz, kur oranı ve para arzı etkisini göstermektedir. Doğrusal Olasılık Modeli (DOM) kullanarak, İlgili makroekonomik göstergelerin stagflasyon üzerindeki etkileri logit model kullanılarak tahmin edilmiştir. Petrol fiyatı, faiz oranı ve kur oranı göstergelerinin stagflasyon üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi tespit edilememiş ama kamu harcamaları ve para arzı göstergelerinin stagflasyon üzerinde pozitif ve negatif etkisi sonucu ortaya çıkmıştır.

Alsaadi (2017), Çalışma, Irak ekonomisinde enflasyon ve işsizlik arasındaki karmaşık ilişkiyi açıklamayı amaçladı. Çalışma, yapısal dengesizliklerin stagflasyonun ana nedeni olduğu ve bu dengesizliklerin üretim yapısındaki dengesizlikler, dış ticaretteki dengesizlikler ve işgücü piyasasındaki dengesizlikler olduğu sonucuna varmıştır.

Al-Buhaisi (2018), Çalışma, 1975-2016 döneminde Amerika ve İngiltere ekonomileri için zaman serisi verilerini kullanarak döviz piyasasında alım satım işlemlerinin etkisini inceleyerek gelişmiş ülkelerdeki stagflasyon olgusunun gerçek nedenlerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Stagflasyon olgusundan kaynaklanan enflasyon, ekonomik enflasyon değil, finansal enflasyondur.

Alaqun (2021), Bu araştırma, Cezayir ekonomisindeki stagflasyon olgusunu dönem (1980-2019) boyunca incelemeyi, analiz etmeyi ve ortaya çıkış nedenlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Stagflasyon endeksi kullanılarak çalışma süresince hem işsizlik oranının hem de enflasyon oranının gelişimi izlendi. Stagflasyon sorununun ortaya çıkmasının temel nedenlerinin maliye ve para politikalarının yanlışları ile Cezayir ekonomisindeki yapısal dengesizliklerden kaynaklandığı sonucuna varılmıştır.

Talbi ve Chebbab (2022), Çalışma, stagflasyon kavramının tanımını düzeltmeyi ve ardından aynı alanda sunulan standart çalışmalar üzerinden NAIRU endeksini tartışmayı amaçlamaktadır. ARDL modeline dayalı olarak yapılan çalışmada, enflasyon oranı her %1 arttığında uzun dönemde işsizlik oranının %1,66 arttığı tespit edilmiştir. Çalışmanın sonuçları Cezayir'deki stagflasyon olgusunun ekonominin doğası ile ilişkili olduğu ve stagflasyonun temel nedeninin üretim maliyetlerindeki artış olduğu, ayrıca enflasyon ile işsizlik arasında uzun dönemli doğrudan bir ilişkinin varlığının olduğudur. Makale bu tez konusu ile aynı değişkenleri Cezayir ülkesi için uygulamıştır. Bu çalışma, stagflasyonun terminolojik bir tanımını oluşturmayı amaçlamaktadır (aynı alanda sunulan standart çalışmalar aracılığıyla NAIRU endeksinin tartışılması ve ardından, Cezayir ekonomisinde işsizlik ve enflasyon oranlarına ilişkin istatistikler aracılığıyla Cezayir ekonomisinde teşhis edilmeye çalışılmaktadır. Doksanlardan bu yüzyılın üçüncü milenyumuna ve Next'ten, Cezayir'deki standart bir durgunluk çalışmasıyla ve ekonometrinin ARDL modelini uygulayarak elde edilen istatistikler, uzun vadede işsizliğin bir fonksiyonu olarak enflasyon ile enflasyon oranı %1 arttığında işsizlik arasında doğrudan bir ilişki bulunmuştur. Katsayı %1,66 artmaktadır. Çalışma stagflasyonun alt değişkenleri enflasyon ve işsizlik arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bizim çalışmamız ise stagflasyonu işsizlik ve enflasyonun toplamı olarak hesaplayarak, büyüme oranı ile arasındaki ilişkiyi araştırmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Stagflasyon olgusunu genel teorik çerçevede inceledikten ve 1973-2020 döneminde Mısır devletinde stagflasyon olgusunu teorik ve pratik olarak değerlendirildikten sonra, sonuçlar üç aşamada açıklanabilir. Bunlar, stagflasyon konusu üzerine teorik çerçevede yapılan bir çalışmanın genel olarak sonuçları, Mısır devleti için stagflasyon ile ilgili teorik birikim ve Mısır'a uygulanan analizlerin sonuçlarını kapsamaktadır.

- Genel olarak stagflasyon üzerine teorik bir çalışmanın sonuçları:

Stagflasyon, işsizlik oranı ve enflasyon oranındaki eşzamanlı artışı tanımlayan ekonomik bir terimdir ve işsizlik ile enflasyon arasındaki ilişki her zaman ters değildir. Stagflasyon olgusunun olumsuz bir etkisi vardır ve gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomilerinin karşı karşıya olduğu karmaşık ekonomik sorunlardan biridir.

Stagflasyon olgusunun yorumlanması, özellikle ortaya çıkış nedenleri ve ortasından kaldırılması açısından iktisat ekolleri arasında çelişkiler mevcuttur. Stagflasyon olgusunu açıklamada iktisat okulları arasındaki anlaşmazlığın, bazı faktörlere dayanması ve diğer faktörleri ihmal etmesinden kaynaklanmaktadır.

Geçen yüzyılın yetmişli yıllarında petrol fiyatlarındaki keskin artışın temsil ettiği ilk petrol şoku, stagflasyonun ortaya çıkmasında önemli ve belirgin bir rol oynamıştır. Düşük ücretlerin esnekliğinin zayıf olması, para ve maliye politikalarındaki tutarsızlıklar, eksik rekabet gibi birçok yardımcı nedene ek olarak, bir yandan stagflasyonun ortaya çıkması, Phillips'in işsizlik ve enflasyon arasındaki ters yönlü ilişkiye dayanan ünlü eğrisinde benimsediği fikirlerinden vazgeçmesine yol açmıştır. Öte yandan, stagflasyonun ortaya çıkması, önemi ve kriz yaratmadaki ekonomik rolü nedeniyle petrolün ülkeler arasındaki çatışmaların odak noktası haline gelmesine neden olmuştur. Tüm bunlar ülkeleri petrol şoklarının olumsuz etkilerinden korunmak için başka enerji kaynakları aramaya yöneltmiştir.

Petrol üreten ülkeler yetmişlerdeki stagflasyonun zararlarından çok uzaktaydı. Petrol fiyatlarındaki artış, petrol ihraç eden ülkelerin gelirlerinde artışa neden olduğundan büyük mali fazlalar yaratmıştır. Petrolün siyasi bir silah olarak kullanılması geçen yüzyılın yetmişli yıllarında küresel ekonomik krizlerin oluşmasına yol açmış ve bu da stagflasyonun ortaya çıkmasıyla birlikte küresel ekonomik dengesizliğe neden olmuştur.

- Mısır'daki stagflasyonun teorik çalışmasının sonuçları:

Mısır'da stagflasyon ortaya çıkmasından önce, hükümetin ekonomik reform planı çerçevesinde ekonomik dışa açıklıkla ilgili birçok yasa çıkarması yaşandı. Amaç, 1967 ve 1973 savaşlarından sonra Mısır ekonomisini canlandırmaktı. (1974-1978 yılları arasındaki dönem, işsizlik oranı %4'ü geçmediği için stagflasyon dönemi olarak değerlendirilememektedir).

1976 yılında Mısır ekonomisinin daha önce muzdarip olduğu enflasyon sorununu daha da kötüleştiren ekonomik dışa açıklık politikası Mısır ekonomisini olumsuz etkilemiştir. Mısır merkez bankası enflasyonist baskılarla başa çıkmak için 1976'da yatırım ve istihdamı olumsuz etkileyen faiz oranlarını yükseltmiştir. Mısır'da stagflasyonun ortaya çıkışının iç ve dış faktörlerden kaynaklandığı söylenebilir. İçsel faktörler, 1973 sonrası yüksek enflasyon oranlarını ve işsizlik oranlarını artıran para politikasını temsil etmektedir. Dış faktörler ise, stagflasyon sorununun ticaret ve yatırım kanalları aracılığıyla ithal edilmesine yardımcı olan kapitalist ekonomiler stagflasyondan muzdaripken ekonomik açıklık politikasının uygulanmasıyla temsil edilmektedir. 1979'da işsizlik oranı %4,55'e ulaşırken, enflasyon oranı %9,9'a çıkarak Mısır ekonomisinde ilk kez stagflasyon ortaya çıkmıştır.

Mısır ekonomisi 1998-2002 döneminde Uluslararası Para Fonu ile yapılan anlaşma kapsamında 1991 yılında Ekonomik Reform ve Yapısal Uyum Programı (ERSAP) ile stagflasyon sorunundan kurtulmuştur. Mısır ekonomisi enflasyon oranını %4'ün altına düşürmeyi başarmıştır.

Ekonomik reform ve yapısal uyum programı, enflasyon oranlarının düşürülmesine odaklanmıştır. Bu nedenle işsizlik oranlarında bir artış görülmüş ve bu enflasyon veya işsizliğin ele alınmasının kaçınılmazlığından kaynaklanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında 1998-2002 döneminin stagflasyon değil durgunluk dönemi olduğu söylenebilir ve 2002 yılından sonra Mısır ekonomisi, üç büyük enflasyon dalgası nedeniyle 2003-2020 yılları arasında stagflasyon dönemine geri dönmüştür.

Çalışma döneminde Mısır'daki işsizlik oranı istikrarlıdır ve enflasyon oranı gibi büyük dalgalanmalardan etkilenmemiştir.

Özet olarak, 1998-2002 dönemi hariç, Mısır ekonomisi 1979-2020 döneminde stagflasyon yaşamış ve bunun nedeni ekonomik dışa açıklık politikası ve birçok iç ve dış faktörün yanı sıra ekonomideki yapısal dengesizliklerden kaynaklanmaktadır.

- Mısır Devleti'nin yaşadığı stagflasyon durumuna ilişkin uygulamalı çalışma şu sonuçlara ulaşmıştır:

Literatüre bakıldığında stagflasyon çalışmaları iki ana grupta yuvalanmaktadır. Biri stagflasyona sebep olan faktörler diğerleri ise stagflasyonun makro göstergelere, özellikle de büyüme oranı ve GSYH üzerine etkileridir.

Bu çalışmada stagflasyon ile büyüme oranı arasındaki ilişki incelenilmiştir. Stagflasyon oranı, işsizlik oranı ile enflasyon oranının toplanmasıyla elde edilmiştir.

Yapılan Johansen eşbütünleşme analizine öncelikle iz istatistiği ile başlamaktadır. Bu çalışmada iz istatistiği değişkenler arasında uzun dönemli ilişki olduğunu %5 anlam düzeyinde göstermektedir. Mısır'da stagflasyon oranı ile ekonomik büyüme oranı arasında ters bir ilişki olduğu açıktır ve bu ilişki katı veya esnek olmayan olarak nitelendirilir ve parametrenin standart sapması 0,119 dur. Stagflasyon oranı %1 arttığında ekonomik büyüme oranı %0,326 azalmaktadır.

- Önceki sonuçların ışığında, bu çalışma aşağıdakileri önermektedir:
  - Ekonomik krizleri önceden tahmin etmek ve olumsuz etkilerinden korunma yollarını araştırmak amacıyla küresel ekonomik değişimleri izlemek üzere Merkez Bankası'na bağlı bağımsız araştırma merkezlerinin kurulması.
  - Yurt dışından petrol ithalatına olan bağımlılığı azaltmak, petrol krizlerinden kaçınmak ve ithalatın olumsuz etkilerini azaltmak için üretimi teşvik etmek amacıyla yeni enerji kaynakları aramak.
  - Uygun bir maliye ve para politikası karışımı bularak enflasyon ve işsizlik oranlarını aynı anda düşürmek için bir çözüm bulunmalıdır.
  - Yüksek enflasyon ve işsizliğin aynı zamanda derindeki nedenlerini ortaya çıkarmak için daha derinlemesine ve ayrıntılı ekonomik araştırmalar yapılması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Abaadi, B. (2007), Seçilmiş Gelişmiş Ülkelerde Stagflasyon 1970-2004 Dönemde, Al-Ghary Journal of Economic and Management Sciences, 2(7). <https://journal.uokufa.edu.iq/index.php/ghjec/article/view/5917> Son erişim tarihi (05-02-2023).
- Abdul Karim, S. (2012), Suriye ekonomisinde Stagflasyon – Analitik Çalışma-Doktora tezi, Damascus Üniversitesi, Ekonomi Bölümü, Suriye. <http://mohe.gov.sy/Masters/Message/PH/%D8%B3%D9%85%D8%A7%D8%AD%20%D8%B9%D8%A8%D8%AF%20%D8%A7%D9%84%D9%83%D8%B1%D9%8A%D9%85.pdf> 29-01-2023
- Abdulmasih, S. (1993). Avrupa Ekonomik Topluluğu'nda Stagflasyon (1970-1990) döneminde, Bağdat Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Fakültesi Konseyi, Doktora tezi.
- Ackert, L. F., & Hunter, W. C. (1994). RATIONAL EXPECTATIONS AND THE DYNAMIC ADJUSTMENT OF SECURITY ANALYSTS'FORECASTS TO NEW INFORMATION. *Journal of Financial Research*, 17(3), 387-401.
- Akdiş, M. (1992). Rasyonel Beklentiler Okulu'nun Enflasyon Yaklaşımı ve Türkiye'deki Faiz Oranları. *Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, 29, 6-7.
- Akkaya, Ş. (1991). FARKLI BİR BUNALIM: STAGFLASYON Ortaya Çıkışı-Nedenleri-Çözüm Yolları. *İstanbul Üniversitesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları Dergisi*, (34).
- Aktan, C. C. (2009). Arz-Yönlü İktisat Teorisi ve Haldun-Laffer Etkisi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 1(2), 41-54.
- Aktaş, C. (2009). Türkiye'nin ihracat ithalat ve ekonomik büyüme arasındaki nedensellik analizi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (18), 35-47. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kosbed/issue/25702/271210> Son erişim tarihi (16-05-2023).
- Ali, Ferhat. (1993). Mısır ekonomisinde stagflasyon olgusu, *The Scientific Journal of Economics and Trade, Mısır*. 23(2), 481-509. <https://jsec.journals.ekb.eg/>
- Al-Janabi, N. (2010). Phillips eğrisinin analizinde beklentilerin rolüne ilişkin teorik öneriler, *Al-Qadisiyah İktisadi ve İdari Bilimler*, 2, (12). Irak.

https://researchgate.net/publication/328443923_trwhat_nzryt_ldwr_altwqat_fy_thlyl_mnhny_flybs son erişim tarihi (21.01.2023)

- Al-Mahjoub, A. R. (1990) "Stagflasyon: Fenomen ve Çözümler" doktora tezi, İktisat ve Siyasal Bilimler Fakültesi, Kahire,
- Al-Rubaie, R. (2010). Enflasyon Durgunluğunun Ele Alınmasında Mali ve Parasal Politikaların Rolü Amerika Birleşik Devletleri-Irak 1970-2008, Doktora tezi, Kûfe Üniversitesi, Irak.
<http://thesis.mandumah.com/Record/321344/Details> (30-01-2023)
- Al-Saadi, Z. (2017), Irak'ta stagflasyon dönemi 1990-2013, İktisadi Bilimler Dergisi, Irak, 12(45), 93-122. <https://www.iasj.net/iasj/article/140232>
- Al-Sayed Ali, A. & Al-Issa, N. (2003) Para, Bankacılık ve Finansal Piyasalar, Dar El-Hamid Yayıncılık ve Dağıtım, Umman, Jourdan.
<https://nawadr.com/xBrVov>
- Amim, H. (2022). Yeni Phillips Keynesyen model enflasyonun dinamiklerini açıklıyor mu Mısır örneğini inceleyin. Finans ve İş Araştırmaları Dergisi, 23(3), 100-128. https://jsst.journals.ekb.eg/article_238743.html Son erişim tarihi (25-03-2023).
- Arşit, M. (2012). Alim Abd al-Rahman Ibn Haldun'un İslami ekonomik düşünceye katkıları, İslami Bankacılık ve Projeler Bölümü, An-Najah Ulusal Üniversitesi, Filistin. Son erişim tarihi (30-01-2023)
<https://repository.najah.edu/server/api/core/bitstreams/cf4dc2f9-850c-4e54-8d0b-c652e3321c9b/content>
- Awad, I. L. (2002), Mısır ekonomisinde satagflasyon olgusu: Analitik bir çalışma, Ticaret Fakültesi-Zagazig Üniversitesi, Mısır.
<https://core.ac.uk/download/pdf/7301425.pdf>
- Basal, S. M. (2018), Fransız kampanyasından yirminci yüzyılın sonuna kadar Mısır ekonomisinin gelişme aşamaları, Sanat Koleji Dergisi. Porsaid Üniversitesi 12(12), 33-49. https://jfpsu.journals.ekb.eg/article_56829.html Son erişim tarihi (13-03-2023).
- Baskak, T. E. (2017). Büyüme Sürecindeki Engel: Orta Gelir Tuzağında Yer Alan Türkiye ve Bu Engeli Aşan Güney Kore ile Aşamayan Bulgaristan Karşılaştırması. Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 3-132.
- Bassiuni, A. (2021). Stagflasyon ve yönelik politikalar, iktisat teorisi ve Mısır örneği (1979-2020) Çağdaş Mısır Dergisi, 112 (544), 191-230.
<https://doi.org/10.21608/espesl.2021.230902> Son erişim tarihi (14-03-2023).
- Baumol, W. J., & Blinder, A. S. (1997). *Economics, Principles, and policy*, seventh edition, harcourt Brace & company, United states of Amreica.
<https://archive.org/details/economicsprincip0007baum/page/642/mode/1up>
28-01-2023

- Beitone, A. Dollo, C. Guidoni, J. P., & Legardez, A. (1991). Dictionnaire des sciences économiques, édition Armand Colin.
- Berthold, N., & Gründler, K. (2012). Stagflation in the world economy: a revival. Wurzburg WP, (117).
- Bilgili, Y. (2013). *Karşılaştırmalı İktisat Okulları*. İstanbul: İkinci Sayfa Yayınları.
- Binyusuf, N. (2015). Enflasyonun makroekonomik değişkenler üzerindeki etkisi 1970-2012 döneminde Cezayir örneğinin ekonometrik bir çalışması, Doktora tezi, Mohamed Kheidar Üniversitesi, İktisadi Bilimler Bölümü. <https://www.ccdz.cerist.dz/admin/notice.php?id=00000000000000817221000269&pub=1> 29-01-2023
- Birol, Ö. H. (2013). "Adaptive Expectations" of Milton Friedman and Monetarists and Phillips Curve; And the Comparison of them with Other Macroeconomic Schools. *GSTF Journal on Business Review (GBR)*, 3(1), 1-13. https://doi.org/10.5176/2251-2012_QQE13.34
- Blinder, A. S. (1979). Economic Policy and Great Stagflation. New york: academic press, 24(2), 63-65. <https://www.jstor.org/stable/40719964>
- Bocutoğlu, E. (2013). Karşılaştırmalı Makro İktisat, teoriler ve politikalar: Ekin yayınevi, Bursa.
- Bouabid, M. (2019). Sanayileşmiş ülkelerde stagflasyon krizi: nedenleri ve çözümleri Sosyal Bilimler ve Beşerî Bilimler Dergisi, Cezayiri.
- Bruno, M., & Sachs, J. D. (1985). Economics of worldwide stagflation, Basil Blackwell Limited, Oxford, 1985 ss. 158-162
- CEIC Data, 1972-1982 yıllar arasında ABD, nin İşgücü Üretkenlik Büyüme (<https://www.ceicdata.com/en/indicator/united-states/labour-productivity-growth>) son erişim tarihi (19-11-2022)
- CEIC Data, 1973-1982 yıllar arasında İngiltere, nin İşgücü Üretkenlik Büyüme (<https://www.ceicdata.com/en/indicator/united-states/labour-productivity-growth>) son erişim tarihi (19-11-2022)
- Cleaver, H. (1981). "Supply Side Economics": The New Phase of Capitalist Strategy in The Crisis. Son erişim tarihi (02-02-2023) <https://la.utexas.edu/users/hcleaver/304L/304Lsupplyside.html>
- Çevik, F. S. (2005). Beklentilerin rolü ve Phillips eğrisi. *Mevzuat Dergisi*, 95, 1-11.
- Çolak, E. (2001). "Zaman Serilerinde Eşbütünleşim (Cointegration)", *Bilim Dergisi*, 12(2), 24-32.
- Çöloğlu, H. (1983), Stagflasyon 1975-1980 Türkiye Bunalımı Ekonomi Politika, Gazi Üniversitesi Yay. No: 28. IIBF Yay.No:21-Ankara.

- Dabbagh, O. (2007) İşsizlik ve enflasyon: teorik argümanlar ve ekonomi politikası yaklaşımları. Birinci Baskı, Kahire- Mısır, Al-Ahlia Yayıncılık <https://library.alistiqlal.edu.ps/book-2796-ar.html> (26-01-2023)
- Dünya Bankası, 1971-1982 brüt sabit sermaye oluşumu büyümesi % Bazı Ülkeler (<https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#>) son erişim tarihi (04-12-2022)
- Dünya Bankası, 1971-1982 Yılları Arasında Büyüme oranları % Bazı Ülkeler (<https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#>) son erişim tarihi (13-11-2022)
- Dünya Bankası, 1971-1982 Yılları Arasında Enflasyon Oranı % Bazı Ülkeler (<https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#>) son erişim tarihi (16-09-2022)
- Dünya Bankası, 1971-1982 Yılları Arasında İşsizlik Oranı % Bazı Ülkeler (<https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#>) son erişim tarihi (16-09-2022)
- Edgmand, Michael R. (1988) "Macroeconomics: Theory and policy"(Arapça Çeviren: Muhammed İbrahim Mansur) Ekonomi ve Ticaret Fakültesi, Kral Saud Üniversitesi, Qassim Mars Yayınevi, (İngilizce kaynağı) <https://archive.org/details/macroeconomicsth0000edgm/page/362/mode/1up> https://library.iugaza.edu.ps/book_details.aspx?edition_no=84537 15-12-2023 (36) (89)
- ElŞammari, H. ve AlBayati, T. (2009) Ekonomiye Giriş: Mikro ve Makro Analiz, İlk Baskı Wael Yayınevi, Amman, Ürdün. <http://ecat.kfml.gov.sa:88/hipmain/index.htm>
- Erdem, B. (1994). Bir Karsi ıhtilal Olarak Yeni Klasik İktisat Metodolojik bir yaklaşım, Eskişehir: Eskişehir Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi yayınları.
- Evvad, M. A. (1993), Stagflasyon ve Gelişmekte Olan Ülkelerin Ekonomilerine Yansımaları, Doktora Tezi, Ticaret ve Ekonomi Fakültesi Kütüphanesi Zagazig Üniversitesi, Mısır.
- Feige, E. L., & Pearce, D. K. (1976). Economically rational expectations: are innovations in the rate of inflation independent of innovations in measures of monetary and fiscal policy? *Journal of Political Economy*, 84(3), 499-522. <https://journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/260456> (22-01-2023)
- Feldstein, M. S. (1986). Supply side economics: old truths and new claims. 76(2). <https://doi.org/10.3386/w1792>
- Fiedler, E. R. (1975). Economic policies to control stagflation. Proceedings of the Academy of Political Science, 31(4), Inflation: LongTerm Problems,169-175.

- Friedman, M. (1977). Inflation and unemployment. *Journal of political economy*, 85(3), 451-472.
- Friedman, M. (1984) "Lessons from the 1979-87 Monetary policy Experiment. *The American Economic Review* (vol. 74, No (2).
- Friedman, M. (1995). The role of monetary policy. *Essential Readings in Economics*, 215-231.
- Friedman, M. (1997). The role of monetary policy *American Economic Review* (1968) 58, March, pp. 1-17. In *A Macroeconomics Reader* (pp. 176-191). Routledge.
- Gujarati, D. N., Porter, D. C., Şenesen, Ü., & Günlük-Şenesen, G. (2012). *Temel ekonometri*. Literatür Yayıncılık.
- Gujarati, J. (2012, April). A comprehensive induction system: A key to the retention of highly qualified teachers. In *The Educational Forum* (Vol. 76, No. 2, pp. 218-223). Taylor & Francis Group.
http://srv4.eulc.edu.eg/eulc_v5/Libraries/Thesis/BrowseThesisPages.aspx?fn=PublicDrawThesis&BibID=11074817 Son erişim tarihi (05-02-2023).
- Hunt, E. K., & Lautzenheiser, M. (2011). *History of economic thought: A critical perspective*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315703688>
- Hunt, E. K., & Lautzenheiser, M. (2015). *History of economic thought: A critical perspective*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315703688> Son erişim tarihi (05-02-2023).
- Inclan, C., & Tiao, G. C. (1994). Use of cumulative sums of squares for retrospective detection of changes of variance. *Journal of the American Statistical Association*, 89(427), 913-923. <https://doi.org/10.1080/01621459.1994.10476824> Son erişim tarihi (17-05-2023).
- International Monetary Fund. (2021). What is a Stabilization Program Retrieved from <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2016/08/01/18/16/StabilizationProgram>
- İzolloğlu, Z. (2019). *Zaman serileri birim kök testleri ve bir uygulama* (master's thesis, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü).
- Jarallah, F. ve Said, H. A. (2009), Gelişmekte olan ülkelerde stagflasyonun ekonomik büyümeye etkisi 1984-2002 dönemde. *Buhuth Mustaqbaliya Bilimsel Dergi*, 4 (1). <https://www.iasj.net/iasj/article/63132> Son erişim tarihi (05-02-2023).
- Kama, Ö. (2011). Yeni kurumsal iktisat okulunun temelleri. *Gazi üniversitesi iktisadi ve idari bilimler fakültesi dergisi*, 13(2), 183-204. <https://dergipark.org.tr/en/pub/gaziuiibfd/issue/28320/300953> Son erişim tarihi (04.02.2023).
- Kanaan, A. (2012), (Para, bankacılık ve para politikası) Dar Al-Manhal, Lübnan-Beyrut, birinci baskı, s. 281-282

- Kasım'i, H. (2018). Petrol krizi ve bölgesel ve uluslararası ekonomik ve politik yansımaları (1973-1986), Beşerî ve Sosyal Bilimler Fakültesi- Mohamed Boudiaf Üniversitesi, Msila- Cezayir
- Keane, M. P., & Prasad, E. S. (1996). The employment and wage effects of oil price changes: a sectoral analysis. *The Review of Economics and Statistics*, 389-400.
- Kızıl, B. C. (2019). Yeni Keynesyen Hibrit (Melez) Phillips Eğrisi: Türkiye Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Loungani, P. (1986). Oil price shocks and the dispersion hypothesis. *The Review of Economics and Statistics*, 536-539.
- Maatouq, S. (1991) "Teorik köklenme ile pratik gerçeklik arasındaki enflasyonist durgunluk olgusu" Mısır Ekonomi Politik, İstatistik ve Mevzuat Derneği
- Mahrus, M. M. (2023). Mısır'da ekonomik açıklığın politik ekonomi üzerindeki etkisi 1970-1981 döneminde. *Ekonomik Çalışmalar ve Siyaset Bilimi Fakültesi Bilimsel Dergisi*, 8(15), 539-568. https://journals.ekb.eg/article_283702.html Son erişim tarihi (14-03-2023).
- McCallum, B. T. (1987). The development of keynesian macroeconomics. *The American Economic Review*, 77(2),
- Modigliani, F. (1995). The monetarist controversy, or, should we forsake stabilization policies? *Essential readings in economics*, 383-408.
- Mursi, Fuad, (1980). Çağdaş Uluslararası Ekonomik Sorunlar, Bilgi Vakfı Yayıncılık ve Dağıtım, İskenderiye, Mısır. https://library.iugaza.edu.ps/book_details.aspx?edition_no=11688
- Mut, R. (2010). *Ortadoğu'da Ekonomi-Politik Bir Kırılma Noktası: 1973 Petrol Krizi* (Doctoral dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Nordhaus, W. D. (1976). Inflation theory and policy. *The American economic review*, 66(2), 59-64.
- Okyay, U. Ç. A. N., & Koçak, E. (2014). Türkiye'de dış ticaret ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 51.
- Omar, Hussein, (1988) Ekonomik Kalkınma: İlerlemenin Nedenleri ve Sorunlarına Dair Analitik Tarihsel Bir Çalışma, durgunluk ve geri kalmışlık, birinci baskı, Dar Al-Fikr Al-Arabi, Yayıncılık ve Dağıtım- Kahire – Mısır
- Öztürk, S., & Saygın, S. (2017). 1973 Petrol krizinin ekonomiye etkileri ve stagflasyon olgusu. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12).
- Samuelson, P. A. (1991). Ekonomi, Çağdaş Ekonomik Konular, çeviren: Mustafa Muvaffak, Diwan of University Publications, Cezayir. <https://www.univ-sba.dz/fsecg/bibliotheque/> (Son erişim tarihi 02-10-2022)
- Samuelson, P. A. and Nordhaus, W. D. (1995). *EKONOMİ*, On Beşinci Baskının Çevirisi, (2006). Çeviren: Hişam Abdullah, EL-Ehliye Basım ve yayın,

- Amman. (Son erişim tarihi 04-10-2022) <https://archive.org/details/0.-.-./page/n3/mode/2up?q=%D8%A7%D9%84%D8%A7%D9%82%D8%AA%D8%B5%D8%A7%D8%AF>
- Santomero, A. M., & Seater, J. J. (1978). The inflation-unemployment trade-off: A critique of the literature. *Journal of economic literature*, 16(2), 499-544.
- Saqr, A. S. (1983) Makroekonomik Teori, Yayın Ajansı, Kuveyt, s. 127-128
- Selahattin, G., & Çağlayan, E. (2000). Ekonometri Temel Kavramlar. *Genişletilmiş Beşinci Baskı. Der Yayınları. İstanbul.*
- Siegel, B. (1987). "Bankacılık, Para ve Ekonomi" çevirn: Mansour, A. ve Abdel Fattah, A. Suudi Arabistan, Al-Marikh Yayınevi. <https://digitallibrary.aambfs.org/>
- Snowdon, B., & Vane, H. R. (2012). Modern makroekonomi temelleri, gelişimi ve bugünü. Ankara: Efil Yayınevi.
- Solak, A. (2021). Türkiye'de Birincil Enerji Tüketimi, Gayri Safı Yurt İçi Hasıla (GSYİH) Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 4-126.
- Stein, J. L. (1981). Monetarist, Keynesian, and new classical economics. *The American Economic Review*, 71(2), 139-144.
- Stein, J. L. (1981). Monetarist, Keynesian, and new classical economics. *The American Economic Review*, 71(2), 139-144. <https://jstor.org/stable/1815707> (22-01-2023)
- Swanenberg, Ost, (2008) Makroekonomi, (Çeviren: Halid Elamiri) birinci baskı, Kahire- Mısır, Dar Al-Farouk 208.
- Talbi, M. ve Chebbab, Z. (2022), Cezayir'deki stagflasyon (1990-2020) Dönemi ARDL modelini kullanan standart çalışma, *İşletme ve İktisadi Bilimler Dergisi*, 8(1) 99-112. <https://www.asjp.cerist.dz/en/article/187928>
- Taylor, J. B. (1981). Stabilization, accommodation, and monetary rules. *The American Economic Review*, 71(2), 145-149.
- The World Bank, Data (<https://databank.worldbank.org>).
- Tobar, S. M. (1990) Makroekonomik Analiz, Zagazig Üniversitesi, Al Madina Library, s. 180-191
- Tobin, J. (1995). Inflation and unemployment. *Essential readings in economics*, 232-254.
- Turhan, S. (1987). Stagflasyon ve Maliye Politikası. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası”, 43(1-4). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/8540>
- Ünsal, Erdal; (2000), Makro İktisat, İmaj Yayıncılık, Genişletilmiş 3. Baskı,

- Von Furstenberg, G. M., & Green, R. J. (1986). Supply-side modeling from bits and pieces. *The American Economic Review*, 76(2), 37-42. <https://www.jstor.org/stable/1818731> Son erişim tarihi (02-02-2023)
- World Bank. (2021). Structural Adjustment. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/topic/structuraladjustment>
- Yalta, A. Y. Ş. E., & Yalta, A. (2019). Modern Mikroekonomiye Giriş, 2. Baskı, *Liberte yayıncılık*, Ankara.
- Yiğitbaş, Ş. B. (2021). Stagflasyonun Ortaya Çıkmasında İktisat Politikalarının Rolü ve Çözüm Önerileri. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(03).
- Yilmaz, F. (2012). İktisat, kurumsal iktisat ve iktisat sosyolojisi. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (45), 1-17. Son erişim tarihi (04.02.2023). <https://dergipark.org.tr/en/pub/iusoskon/issue/9549/119267>
- Zaki, R. (1986), İthal Enflasyon: Kapitalist ülkelerdeki enflasyonun Arap ülkelerine etkisi, ilk baskı, Arap Geleceği Yayıncılık ve Dağıtım Evi, Kahire, Mısır. <https://catalog.inp.edu.eg/cgi-bin/koha/opac-main.pl>
- Zaki, R. (1996). Gelişmekte Olan Ülkelerde Enflasyon ve Yapısal Uyum, Dar Al-Mustaqbal Al-Arabi, Kahire- Mısır. https://library.iugaza.edu.ps/view_toc.aspx?id=11422&part=9999 (02-02-2023)
- Zeki, R. (1985). "Stagflasyon Olgusu ve Gelişmemiş Ülkelerde Enflasyonist Baskıları Açıklamaya Uygunluğu Üzerine", Arap Ülkelerde Enflasyon, Araştırma ve Tartışmalar, Kuveyt. Mısır Ulusal Planlama Enstitüsü Yayınlar. <http://discovery.inp.edu.eg/Record/9621> (21-01-2023)

EKLER**Ek: Johansen Eşbütünleşme Testi**

Date: 05/18/23 Time: 13:07 Sample (adjusted): 3 48 Included observations: 46 after adjustments Trend assumption: Linear deterministic trend Series: GR STAG Lags interval (in first differences): 1 to 1				
Unrestricted Cointegration Rank Test (Trace)				
Hypothesized No. of CE(s)	Eigenvalue	Trace Statistic	0.05 Critical Value	Prob.**
None *	0.241577	19.18181	15.49471	0.0133
At most 1 *	0.131061	6.462162	3.841465	0.0110
Trace test indicates 2 cointegrating eqn(s) at the 0.05 level * denotes rejection of the hypothesis at the 0.05 level **MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values				
Unrestricted Cointegration Rank Test (Maximum Eigenvalue)				
Hypothesized No. of CE(s)	Eigenvalue	Max-Eigen Statistic	0.05 Critical Value	Prob.**
None	0.241577	12.71965	14.26460	0.0864
At most 1 *	0.131061	6.462162	3.841465	0.0110
Max-eigenvalue test indicates no cointegration at the 0.05 level * denotes rejection of the hypothesis at the 0.05 level **MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-values				
Unrestricted Cointegrating Coefficients (normalized by b*S11*b=I):				
GR	STAG			
0.407396	0.132849			
0.258147	-0.126645			
Unrestricted Adjustment Coefficients (alpha):				
D(GR)	-1.030168	-0.374330		
D(STAG)	-1.206605	1.739965		
1 Cointegrating Equation(s): Log likelihood -240.7763				
Normalized cointegrating coefficients (standard error in parentheses)				
GR	STAG			
1.000000	0.326092 (0.11951)			
Adjustment coefficients (standard error in parentheses)				
D(GR)	-0.419687 (0.13188)			
D(STAG)	-0.491566 (0.33068)			